

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijk en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

ONTMOETINGEN

OP EENE

REIS MET HET SCHIP *BRITON*,

NAAR HET

EILAND PITCAIRN,

BEVATTENDE

EENE BELANGRIJKE SCHETS VAN DEN TEGEN-
WOORDIGEN TOESTAND DER BRAZILIËN EN
VAN SPAANSCH AMERIKA,

DOOR

J. SHILLIBEE,

Luitenant bij de Koninklijke Marine.

Naar de tweede uitgave uit het Engelsch vertaald.

TE DORDRECHT,

BIJ BLUSSÉ EN VAN BRAAM,

1819.

MEMORANDUM

DATE

TO THE CHIEF OF BUREAU

FROM

SUBJECT

RE

REFERENCE IS MADE TO THE REPORT OF THE CHIEF OF BUREAU
DATED JANUARY 1, 1917, AND TO THE REPORT OF THE CHIEF OF BUREAU
DATED JANUARY 1, 1917.

Very respectfully,
[Signature]

VOORREDE.

Schoon voorredenen meestal ten oogmerk hebben, het publiek een gunstig gevoelen van het werk te doen opvatten, zoo aanvaardt echter de schrijver der volgende bladzijden in het bijzonder dit gedeelte zijner taak met de overtuiging, dat de toegeeflijkheid van den lezer in weinige gevallen meer noodig, maar ook mischien zelden billijker zijn zal, dan in het tegenwoordige.

De redenen die mij bewogen, om het volgende verhaal ter perse te leveren, zijn niet van gelijken aard, als waardoor velen aangedreven worden om zich op de baan der letteren te wagen; neen, noch berekening van voordeel, noch hoop op eer, hebben den schrijver tot deze onderneming aangespoord. Hij herinnerde zich te dikwijls de voorbeelden van menschen, die, onbekend met de geheimen der letterkunde,

den.

denken durfden, er met hunnen arbeid zonder berisping te zullen afkomen, maar zich te leur gesteld vonden, om zich in dergelijke misleiding toe te geven; en hij is te wel overtuigd, hoe veel hem ontbreekt, om, wegens dit werkje, op onderscheiding te durven hopen. De reden dan, om dezelve nu op te geven, is eenvoudig, dat hij zich naar de aanzoeken van velen zijner vrienden en reisgenooten schikken wilde, die zich volkomenlijk op de trouw van zijne aantekeningen verlieten, en een verhaal van die gebeurtenissen, waarin zij gelijkelijk gedeeld en even groot belang hadden, wenschten te bewaren. Dit, gepaard met de flauwe hoop, dat de beschrevene ontmoetingen, in eenige bijzonderheden, voor het publiek niet geheel onbelangrijk zijn zullen, heeft hem tot de uitgave van dit boekdeeltje overgehaald.

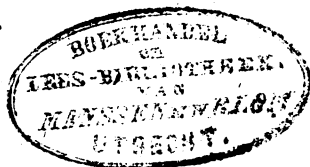
Het zal misschien het meest tot aanprijzing dezer opmerkingen strekken, dat zij voor uitspanning gemaakt, en de eerste vrucht zijn van des schrijvers soeleg om juist en naauwkeurig te beschrijven. Wat stijl en taal betreft, hij gevoelt levendig, hoezeer hij deswegens alle toegevendheid noodig heeft. Daar hij zijn leven dus verre onder moeilijke werkzaamheden, en

bin-

binnen de grenzen van een schip, doorgebragt heeft, was hij weinig in gelegenheid, om zich op keurigheid van stijl of netheid van taal toe te leggen. De schrijver is ten volle overtuigd, hoezeer hij te dezen aanzien de berisping van kunstregters te wachten heeft; maar het werkje heeft eene hoedanigheid, die het aan den smaad, welke het anders misschien treffen zoude, zoo ik hoop, ontheffen zal; hij prijst hetzelve den lezer aan, met de plegtige verzekering, dat, welke gebreken zijn werk ook hebben moge, men nogtans niet bevinden zal, dat gebrek aan waarheidsliefde de letterkundige misslagen, die hij moge begaan hebben, vermeerdert.

BIJVOEGSEL VAN DEN VERTALER.

Hetgeen dit reisverhaal, naar het oordeel van den vertaler, de overbrenging op onzen grond waardig maakte, is de zonderlinge en onverwachte ontmoeting van eene kleine volkplanting op een tot nog toe weinig bekend klein eiland in de Zuidzee, bestaande uit de nako-

melingen der muiters, die in het jaar 1789 het Engelsche oorlogsvaartuig *Bounty* hebben afgeloopen, welks bevelhebber de Luitenant BLIGH, met eenige officieren en een klein getal hem getrouw geblevene manschappen, na de grootste moeilijkheden en gevaren, op eene onzer Nederlandsche bezittingen, het eiland Timor in Oostindië, aanlandde: eene gebeurtenis, welke in der tijd de algemeene deelneming gaande maakte, en waarvan de beschrijving niet alleen in bijna alle Europische talen, ook in de Nederduitsche, in een verhaal uitgegeven bij G. A. ARZENBERG te Rotterdam 1790, is overgebracht, maar welke ook in eene bekende kunstplaat, in vele huizen voorhanden, vereeuwigd is. Voor het overige twijfelt de vertaler niet, of het geheele reisverhaal zal bij het Nederlandsch publiek een gunstig onthaal vinden, ook om de belangrijke bijzonderheden wegens Spaansch Amerika daarin voorkomende, en den beschaafden en goeden stijl en toon, in hetzelfde heerschende, en waarover de Luitenant SHILLIBEE in zijn voorberigt in der daad al te veel pligplegingen maakt.

DE

**DE NAMEN DER OFFICIEREN, BEHOORENDE
TOT HET SCHIP *BRITON* VAN 38
STUKKEN EN 300 MAN.**

Sir T. STAINES K. C. B. Kapitein.

JAMES WILLIE, . . .	Eerste	} Luitenant.
J. W. PROWSE, . . .	Tweede	
RODNEY SHANNON . . .	Derde	
C. B. LOUIS . . .	Vierde	
JOHN SHILLIBEER, . . .	Eerste	} Luiten. bij de Kon. Marin.
H. BENNETT, . . .	Tweede	
ALEX. BARR, . . .	Chirurgijn.	
E. TUTTIETT, . . .	Tweede Chirurgijn.	
PETER FORREST, . . .	Schrijver.	
— BLAKE, . . .	Adsistent Schrijver.	
THOS. STUART, . . .	} Schippers.	
GEO. LE PINE, . . .		
— ROBERTSON, . . .	Timmerman.	
— ROBINSON, . . .	Bootsman.	
JOHN BROWN, . . .	Konstapel.	

Mr. CROZIER, . . .	} Onderofficieren.
WOODTHORPE, . . .	
SKYRING, . . .	
BROOMAN, . . .	
BLACKMORE, . . .	
TYLDEN, . . .	
GARRETT, . . .	
GALINDO, . . .	
SMITH, . . .	
RIDOUT, . . .	

VER.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

114

VERHAAL

EENER REIS MET HET SCHIP DE BRITON,

NAAR HET

EILAND PITCAIRN.

EERSTE HOOFDSTUK.

Niettegenstaande het groote aantal geschriften, die op verschillende tijden over dit onderwerp in het licht verschenen zijn, kan echter naar mijn inzien eene reis naar de Zuidzee, onder welke omstandigheden ook gedaan, bij geene mogelijkheid voor ongewigtig gehouden worden; en dewijl die, welke nu onlangs door Z. M. fregat de BRITON volbragt is, buitengewone ontmoetingen heeft opgeleverd, zoo ben ik, op aanzoeken van mijne vrienden, te radè geworden, om de opmerkingen, welke ik, gedurende den tijd dat ik mij in dezen dienst bevond, gemaakt heb, ter kennis van het publiek te brengen.

Het was in het laatst van December 1813, toen de vloot, naar de Oost-Indien en Zuid Amerika

A

be-

REIS NAAR HET

bestemd, zich te Spithead bijeen gevoegd had, en de Schout-bij-nacht zelf, de eerste gunstige koele uit het oosten waarnemende, zonder zich te St. Helens op te houden, in het Engelsche kanaal kwam. In weinige dagen hadden wij het westelijk voorgebergte van Engeland achter den rug, en vroeg in den morgen van den 25^{en} dag na onze afreis kregen wij het eiland Madera in het gezigt. Gedurende de twee volgende dagen had het zeer sterk gewaaid en de wind was nog niet gaan liggen, toen de Oost-Indien-vaarder Fort William ontramponneerd geraakte en spoedige hulp noodig kreeg; hetwelk onze verwijdering van de vloot en geheele verandering van bestemming veroorzaakte. Er verliepen twee dagen, eer wij de ankerplaats van Funchall bereiken konden; alstoen werd al wat werken konde aan het werk gesteld, en door den allervoorbeeldigsten lijver van den heer Thomas Staines, waren wij op den achtsten dag weder in staat, om zee te kiezen.

Bij onze nadering tot deze ankerplaats vond ik zeer veel behagen zoo in het voorkomen van de stad als in de schoonheden der natuur, welke, schoon het midden in den winter was, een zeer aangenaam gezigt opleverden.

Funchall, de hoofdstad van het eiland, ligt op 32° 37' n. b. en 16° 15' w. l. op de helling van eenen steilen berg, en vormt eene soort van *amphitheater*, bevallig doormengd met wijnstokken en verschillende soorten van boomen, waarvan het eiland overvloed heeft. Zij heeft eene

ene aanmerkelijke uitgestrektheid en is vrij regelmatig gebouwd; de straten zijn naauw; maar dewijl het water door vele van dezelve gedurig afloopt, zijn zij in vergelijking zindelijk. Door de helling van den berg hebben de huizen in het bovengedeelte der stad een wijd uitgestrekt gezigt, niet alleen over het beneden liggende strand, maar ook over de nabijgelegen eilanden, bij den naam van de *verlaten eilanden* bekend.

De rivieren, die door de stad loopen, zijn op sommige tijden zeer gezwollen, en verkrijgen haren voornamen toevoer van de sneeuw, welke het grootste gedeelte van het jaar de toppen der bergen bedekt. Van daar hebben zij haren oorsprong en stroomen met snelheid voort, eeniglijk belemmerd door de zware rotsen, welke zij veelvuldig in haren weg ontmoeten, tot dat zij zich in de zee ontlasten.

Er zijn slechts weinig vestingwerken en van gering belang, en de troepen, die dezelve bezetteden, waren een gedeelte van de bataillons Engelsche Veteranen.

De stad heeft verscheiden kerken, doch geene van alle is schoon, en behalve twee zware zilveren deuren over een der altaren is er niets bezienswaardig; ik zag ook in geene van dezelve eenig schilderwerk, welk op verdienste aanspraak had.

Er is een uitgestrekt collegie tot onderwijs der jeugd in alle vakken van letterkunde, en mij werd verhaald, dat een groot aantal jonge heeren uit

Portugal hierheen gezonden was om hunne opvoeding te ontvangen. Er is een Dominicanen- en Benedictijnen-klooster, en aan het laatste (het eenige dat de nieuws-gietigheid en opmerking van eenen vreemdeling verdient) is eene kleine kapel verbonden, die weleer bij den naam van de *aller zielen kapel* bekend was en tot opschrift heeft *memento mori*, doch nu beter bekend is bij dien van Golgotha; welken zij om die reden ontvangen heeft, dat zij geheel met bekkeneelen en doodsbeenderen bezet is. Van binnen heeft zij hetzelfde voorkomen. Wegens de herkomst van deze kapel heb ik niet meer kunnen te weten komen, dan dat zij door eenige godsdienstige personen gesticht is, die bij hunnen dood eenige goederen, ten beloope van eene aanmerkelijke som, vermaakten op voorwaarde, dat er dagelijks voor de rust hunner zielen een bepaald getal missen zoude gedaan worden, en op straffe van bij de geringste nalatigheid deze erfenissen te zullen verliezen: doch niettegenstaande deze voorzorg is de kapel vele jaren lang tot geen ander oogmerk gebruikt; dan om de nieuws-gietigheid van den reiziger te bevredigen; hoewel de monniken nog bij voortdurend de inkomsten dezer goederen trekken, die op deze voorwaarde vermaakt zijn. In dit schrikverwekkend heiligdom maakt de geleider den reiziger opmerkzaam op het doodshoofd van eenen man, dien, omdat hij de klem in den mond had, vier van zijne voorste tanden waren uitgetrokken,

en

en die, door deze opening zijn voedsel nemende, eenen hoogen ouderdom bereikt had. Dit doods-
hoofd was ten zorgvuldigste voor verderf bewaard.

De luchtgesteldheid is bij uitstek zuiver, zoo dat Funchall en deszelfs omtrek gemeenlijk de toevlugt van zwakken is; doch ik vrees, dat weinigen ten volle het voordeel van deszelfs heilzame en versterkende kracht genieten, bij gebrek aan vastheid van besluit, om het verleidelijke van deszelfs natuurlijke weligheid en de gastvrijheid der Engelschen, die zich aldaar nedergezet hebben, te wederstaan.

De zwakke kan in weinige oogenblikken dien graad van warmte of koude verkrijgen, als meest met zijne behoeften overeenkomt, door zich hooger op het gebergte te begeven of hetzelfde af te klimmen; even zoo is hij in de gelegenheid om de smakelijkste vruchten, niet slechts die op het eiland, maar ook die in zijn eigen vaderland te huis behooren, te genieten.

Het gezigt, welk dit eiland geeft, is bijzonder schilderachtig. Er zijn steilten van verbaazende hoogte, bedekt met het schoonste loof, hier en daar afgewisseld door hutten en water-vallen, die met eene ontzagwekkende majesteit van rots tot rots voortstuwen, tot dat zij uit verschillende rigtingen van tusschen de boomen en hutten elkander op den grond ontmoeten, en eenen algemeenen stroom vormen, die bruisende zijnen loop naar de stad voortzet.

De kapel op den berg heeft eene zeer schoone ligging, doch bezit ook niets opmerkelijks

behalve dit bevallige van haren stand, die een zoo vermakelijk gezigt oplevert, als men zich bij mogelijkheid verbeelden kan; zoo dat, schoon de weg derwaarts moeilijk is, de vreemdeling, die haar bezoekt, zich echter voor zijne moeite volkomen beloond zal houden. Ik vond in den priester, die naast de kapel woont, een' zeer verstandig' man; hij ontving mij met veel beleefdheid.

De herbergen, zoo Portugesche als Engelsche, zijn verre beneden het middelmatige, en, niet-tegenstaande het gering gemak en de groote morsigheid, welke men er vindt, zijn de kosten uitermate hoog: om het laatste nog ondragelijker te maken, was het Engelsch pond in banknoten tegen slechts veertien schellingen gangbaar.

Ik was zeer verwonderd, den schouwburg in zoo goeden staat te vinden: hij is fraai, ruim, en in alle opzigten met smaak ingerigt. Hij was voor eenige jaren bij intekening gebouwd: de voornaamste toelage was door de Engelsche kooplieden, die zich aldaar gevestigd hebben, gedaan; hetwelk er welligt iets aan heeft toegebracht, dat hij op de Engelsche manier ingerigt is, en in schoonheid met het beste van onze tooneelen in landsteden gelijk staat.

Omstreeks denzelfden tijd stelde een der ijverigste Engelschen, aldaar wonende, voor, om ook eene protestantsche kerk te stichten, en dewijl dit gebouw, slechts tot vermaak dienende, met de snelheid van een luchtverschijnsel tot stand gekomen was, maakte hij staat op eene milde bijdrage.

EILAND PITCAIRN.

7

drage: er deden zich echter bij deze gelegenheid zoo weinige personen op, dat hij het ontwerp varen liet en de giften aan die ze gedaan hadden wederzond. Dit was voor den Portugees een voorwerp van spotternij geweest.

Het eiland levert weinig anders op dan wijn, zoo dat de wijnstok overal met de grootste zorg gekweekt wordt. Er is geen plekje gronds, hoe woest ook, of het wordt tot voordeel aangelegd.

Men vindt hier eene groote menigte slaven: doch dezelve worden minder wreed behandeld, dan in de meeste Portugesche kolonien. Men geeft hun zelden meer voor kleeding dan eenen groven lap, dien zij om de middel vastknoopen.

Toen de Fort William gereed was om de reis voort te zetten, ligten wij het anker, staken in zee en kwamen, na de eilanden bij Capo Verde voorbijgezeild en eenen togt van weinig aanbelang volbragt te hebben, te Rio de Janeiro aan.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Den 20^{en} Maart liepen wij de haven van Rio de Janeiro binnen, en vonden aldaar den Vice Admiraal Dixon met eene kleine Engelsche magt. Den volgenden morgen vroeg begroetten wij de Portugesche vlag, welk eerbewijs door eene kleine batterij op het eiland Cobrus (*) beantwoord

(*) In eene der gevangenissen van dit eiland is, zegt men, op dit oogenblik een Engelsch onderdaan opgesloten, en Lord Strangford en Sir Sidney Smith hebben alle middelen te werk gesteld, om hem in vrijheid te doen stellen, doch zonder gevolg. Het gerucht zegt er dit van, dat omtrent drie jaren, voor dat het Portugesche hof zich naar deze plaats begeven heeft, een Engelsch matroos, die dronken was, zich toevallig te Lissabon op straat bevond, toen het Hoogwaardige in processie voorbij ging, en dat hij uk onkunde het voorbeeld der Portugezen niet volgde met op de knieën te vallen. Een monnik trachtte hem daartoe te noodzaken, doch de matroos, zich verbeeldende uitgedaagd te worden, begon te vechten en de geestelijke heer lag weldra, zoo lang als hij was, op den grond. De Engelschman werd over-

EILAND PITCAIRN.

woord werd. De stad St. Sebastian, de hoofdstad der Portugesche bezittingen in Zuid Amerika en de verblijfplaats van den Prins Regent, ligt aan de zuidzijde van eene ruime haven, wier ingang zoo verbazend naauw en door de natuur versterkt is, dat zij met de geringste hulp der kunst voor alle geweld der zee kan beveiligd worden. Het fort Santa Cruz en een zeer merkwaardige berg, die naar zijne gedaante den naam van suikerbroodsberg draagt, vormen den ingang op den afstand van omtrent eene Engelsche mijl. Er is eene bank, die over dwars loopt, maar het water is altijd diep genoeg, om het grootste vaartuig er over te laten gaan. Santa Cruz kan als de voorname sterkte beschouwd worden en is, met uitzondering van twee kleine eilanden die het kanaal bestrijken, het eenige in tamelijken staat van verdediging. Aan den voet
van

overweldigd, in hechtenis gezet en veroordeeld, doch uit *menschlievendheid*, te allen tijde zoo kennelijk in roomsche landen, werd zijn doodvonnis in eene altdurende gevangenis veranderd; en toen het hof van Lisbon verrok, werd hij ook op een der schepen gezet en naar Rio de Janeiro overgevoerd, alwaar hij nu een ellendig aanwezige rekt. Zoo dit geval waar is, hetwelk ik stellig heb hooren verzekeren, dan is deze jongeling voor eene lange reeks van jaren een allerongelukkigst slagtoffer geweest van de onverzettelijke en onvergelykelijke dwingelandij eens Gouvernements, welk zijn bestaan aan deszelfs vaderland verschuldigd is.

van den suikerbroodsberg is eene batterij van aanmerkelijke uitgestrektheid, doch, gelijk meest overal langs het strand, in zoo verwaarloosden toestand, dat zij bijna nutteloos geworden is.

De stad heeft in hare eigen vestingwerken weinig bescherming, en het eiland Cobrus is, hoewel het onmiddellijk naast dezelve ligt, weinig berekend, om haar dezelve te verleen.

Er zijn kaaijen en trappen om aan den wal te gaan, doch de gemakkelijkste is aan het grootte plein, waarop het paleis van den Prins Regent staat. Dit paleis was oorspronkelijk eene koopmans woning; het is groot, maar vertoont geene bijzondere pracht, waardoor men het voor de koninklijke verblijfplaats van het doorluchtige huis van Braganza zoude aanzien.

Op dit plein is eene goede fontein, die door de nabij gelegen bergen van water voorzien wordt, hetwelk een eind weegs door middel van eene waterleiding aangebragt wordt.

Het water is niet uitstekend en veroorzaakt, zoo dra men het gebruikt heeft, zwelling, gepaard met pijn in den onderbuik. Schepen kunnen er zeer spoedig van voorzien worden.

Het is voor iemand, die de geringste opmerkzaamheid bezit, bijna onmogelijk, dit plein over te gaan, zonder over de strijdigheid, die zich noodzakelijk aan hem moet voordoen, getroffen te wezen. Aan de eene zijde kan hij het paleis van eenen dartelen vorst, die door hovelingen omringd is en zich in weelde en wel lust baadt, en aan den anderen kant de slavernij

is

in haren pijnlijksten en verschrikkelijksten toestand beschouwen.

Het plein verlatende komt men in eene straat, die vrij lang en breed is, waarin het tolhuis, de woning van den Engelschen consul enz. staan.

De huizen zijn over het geheel wel gebouwd; er zijn eenige goede straten, doch alle verschrikkelijk morsig. De winkels zijn zoo van Engelsche als andere koopwaren wel voorzien, en de verkooper, zoo Engelschman als Portugees, is buitensporig in zijn eischen. De meeste straten heeten naar het beroep, welk er in gedreven wordt. In de schoenenstraat bij voorbeeld vindt men schoenmakers, in de tinstraat tinnegieters, in de goudstraat goudsmiden, juweliërs enz. De goudstraat is de voornaamste, en waarhenen de meeste menschen zich begeven: zij is in het algemeen de vergaderplaats van vreemdelingen, die begeerig zijn zich van inlandsche juweelen en edele gesteenten te voorzien; maar zij zijn niet altijd zoo gelukkig van deze te verkrijgen, omdat, sedert de koning in deze stad zijn verblijf genomen heeft, dezelve zulk eene menigte van gelukzoekers uit Engeland, Schotland en Ierland tot zich getrokken heeft, en de Portugeezen zoo vlugge leerlingen in de kunst van bedriegen zijn, dat het tien tegen een is, zoo men zich geen valsche waren in de hand laat steken, — bij de eersten is het zelden anders. De herbergen, schoon beter dan op vele andere plaatsen, zijn echter verre van uitstekend.

Deze stad heeft een verbaazend aantal kerken,
die

die echter in het geheel niet prachtig zijn; behalve in de koninklijke kapel, die naast het paleis staat, ontdekte ik in geene van dezelve iets merkwaardigs: hier kan men eenige goede afbeeldingen van Apostelen zien. Het altaarstuk is van dezen tijd en stelt levensgrootte voor den prins en deszelfs familie voor de heilige maagd nederknielende.

De schouwburg en opera staan ook nabij het paleis, doch hebben geen bijzonder sieraad. De markt is van allerlei koopwaren wel voorzien, en gelegen op eene zoo geschikte plaats, dat zij met geringe moeite in de schoonste orde gebragt konde worden; doch de menschen zijn liefhebbers van morsigheid en daaraan niet minder verslaafd dan aan het bijgeloof.

De wetten van deze plaats schijnen zeer gebrekkig te wezen: zonder geld kan men onmogelijk regt verkrijgen, doch, daarvan voorzien, deszelfs oefening beletten. De moord aan een' wereldlijk' persoon gepleegd wordt naauwelijks altijd gestraft, en daarentegen de geringste belediging van de kerk met de grootste gestrengheid.

De handel, dien deze haven met verschillende landen drijft, is zeer aanzienlijk. Er is een Chineesch magazijn van groote uitgestrektheid, en op zekere tijden kan men er tot een' lagen prijs artikels uit China bekomen. Deze maatschappij legt zich met den grootsten ijver toe op het aankweeken van de theeplant, en uit de vorderingen, die zij reeds gemaakt hebben, zoo wel als uit het groote gewigt, dat deze maatschappij onlangs

voor

voor Europa gehad heeft, mag ik veilig besluiten, dat, in plaats van China, de Brazilië de groote markt van dit uitermate gewild artikel worden zullen.

Het land tot op een' aanmerkelijken afstand in den omtrek is bijzonder schoon, de bergen zijn hoog en boschrijk, de valleijen volmaakt tuinen. Van de smakelijkste vruchten is hier overvloed, en de oranjeboom schijnt nooit te misdragen; de groote menigte dezer vruchten welke ik op de oranje-markt heb zien te koop bieden, is verbazend, en op denzelfden boom zijn altijd de bloesem, de vruchten, die eerst gezet, sommige die half rijp, en andere die eetbaar zijn, gelijktijdig te zien. Zoo ook vindt men hier den pijnappel in groote volmaaktheid. In de nabuurschap zijn verscheiden kruidkundige tuinen, meestal aan bijzondere personen toebehoorende. Vele planten, welke men in Engeland slechts zeldzaam ontmoet, werden van daar in de Briton gebragt.

Het Portugesche departement van zeevaart is niet groot, maar zij hebben last gegeven tot het bouwen van verscheiden linieschepen, en eer wij de haven verlieten, waren vijf van dezelve met eenige fregatten en corvetten gereed om in zee te gaan. Vele andere van onderscheiden ranglagen voor het lands magazijn vast, dat vrij groot is en nabij het eiland Cobrus staat.

De haven van Rio de Janeiro is ruim, en, ware de hitte er minder drukkend, zoo mogt zij voor eene der aangenaamste in de wereld gehouden worden: er is over het algemeen omstreeks
negen

negen uren een zeewind, die de lucht verkoelt en dezelve eenigzins dragelijk maakt.

Niettegenstaande de ingang zoo naauw is, is de haven zelve van drie tot vier mijlen wijd, in welke baai of kom een groot aantal kleine eilanden ligt, waarvan sommige dorpen en andere slechts buitenplaatsen bevatten. Het water wordt spoedig ondiep, zoo dat het op een' geringen afstand boven het eiland, waarop het Engelsche gasthuis staat, voor een schip van eenige lasten niet bevaarbaar is; de koopmansgoederen worden veelal door middel van groote schuiten vervoerd. Deze eilanden leveren te zamen een schilderachtig gezigt op.

Het landschap Braganza, ligt tegenover de stad St. Sebastiaan gelegen, is ook zeer schoon: het bevat het stadje Braganza en eenige dorpen langs de kust. Sir Sidney Smith heeft hier uitgestrekte goederen, welke hem door den Prins Regent tot bewijs van dankbaarheid voor de diensten, denzelven bewezen, geschonken zijn.

De waterval te Tajuca is omtrent elf mijlen van de stad en verdient allezins de aandacht van den reiziger. Het water valt niet loodlijnig neder, maar wordt door zware vooruitstekende rotsen gebroken, hetwelk de schoonheid grootelijks vermeerderd. De voorwerpen rondom zijn romanesk en wild, en tot dat men zich op de plaats bevindt, is het geruisch van het water het eenige kenteeken, dat men er nabij is. Hij is omstreeks zestig voeten hoog. Aan de linkerhand van den ingang tot deze plaats is eene
hooge

hooge overhangende rots, welke slechts door drie kleine steenen ondersteund wordt; hier liggen de overblijfsels van eenen monnik, die in een klooster bij de stad behoorde en in zijn leven zoo gaote liefde voor deze plaats had, dat hij er na zijnen dood wenschte begraven te worden. De tombe is langwerpig, van gebakken steen gemetseld, en met twee treden, die er henen leiden; zij heeft geen opschrift, maar is bedekt met de namen van degenen, die er geweest zijn. Een weinig lager is eene zitplaats tot gemak van degenen, die deze plaats bezoeken; ook zijn er twee nissen; doch met welk oogmerk deze er gemaakt waren, kan ik niet bepalen, hoewel waarschijnlijk het voornemen geweest is, er een borstbeeld, urne of iets van dien aard in te plaatsen.

De onmenschelijke en barbaarsche slavenhandel wordt zoo sterk gedreven, als men zich met mogelijkheid verbeelden kan, en daar dezelve het onmiddellijk en bijzonder inkomen van de kroon is, die door de vernietiging van een' zoo onnatuurlijken handel eenen harden schok zoude krijgen, is er, vrees ik, weinig hoop, om dezen wensch weldra vervuld te zien, zoo de mensche-lievendheid der staten van Europa de vriendelijke voorstellen, daar omtrent gedaan, niet in bevelen verandert en met nadruk op toestemming aandringt; hetwelk ik zeker ben, dat geschieden zoude, bij aldien de verschillende wetgevers slechts flauwelijk bekend waren met de akeligheden, die men bestendig alhier ontmoet, en met de wreedheden, waaraan deze ongelukkigen

ic-

iederen oogenblik blootstaan. De arbeid, hij moge nog zoo zwaar zijn, wordt door slaven verrigt, en de zwaarste last wordt zelden onder meer dan zes personen verdeeld. Ik heb verscheiden malen slechts vier zien zwoegen onder de de zwaarte van eene pijp wijn, die zij de stad door hadden te brengen. Vele van deze arme schepsels worden tot handwerken opgekweekt, en bij den dag of bij de week door hunne meesters uitgezonden, met last om hun tegen het einde van dien tijd eene bepaalde som te huis te brengen; hetgeen zij daarboven verdienen, kunnen zij als hun eigendom beschouwen: maar de som wordt altijd wel zoo hoog gesteld, dat zij met de grootste moeite nauwelijks het bepaalde geld bijeen kunnen zamelen; en in gevalle zij te kort komen, wordt dit aan gebrek van ijver of luiheid toegeschreven, waarop het ongelukkige slagtoffer voor eene misdaad gestraft wordt, die de meester alleen bedreven heeft.

Niets is algemeener dan dergelijke voorbeelden, en daar het volgende mij door een' achtenswaardig' Engelsch' koopman verhaald is, kan ik staat maken, dat het met de waarheid overeenstemt.

„Een' man, die eenige slaven bezit,” zeide hij, „kan men als gegoed beschouwen, inzonderheid zoo hij hen jong gekocht en handwerken heeft laten leeren. Ik heb kennis aan zulk een' man, een' zoo barbaarschen en gevoelloozen deugniet als men zich voorstellen kan; deze heeft verscheiden slaven, en daar zij alle een of ander handwerk geleerd hebben, „ben,

„ben, zendt hij hen uit, om, naar gelange van
„hun beroep, boven den kost eene bepaalde
„som gelds te verdienen: dit moet op straffe
„van eene gestrengte geeseling (waarvan zelfs de
„vlijtigste of gelukkigste zelden vrij komt) tot
„eenen penning toe te huis gebragt worden. Een
„derzelve, vervolgde hij, was barbier en schoor
„mij sedert een' geruimen tijd alle morgens; hij
„was een stil en naarstig man, en, zoo ver ik
„hem konde nagaan, altijd ijverig voor het be-
„lang van zijnen meester. Gedurende verschei-
„den dagen merkte ik op, dat hij betrokken en
„zwaarmoedig was. Ik vraagde hem naar de re-
„den en vernam, dat hij ongelukkig geweest
„was en zijnen meester de vereischte som niet
„geven konde, dat hij weinig hoop had, om de-
„zelve bijeen te krijgen, en even weinig twij-
„felde, gestraft te zullen worden. Ik gaf hem
„daartoe iets. Toen hij wederkwam, verhaalde
„hij mij, dat hij van dertien of veertien alleen
„de zweepslagen ontgaan was; doch dat zijne
„straf, zoo hij het te kort komende niet ver-
„goedde, gestrenger zoude wezen, dan die zijne
„makkers ondergaan hadden.

„Toen de tijd aankwam, dat hij zijnen mees-
„ter rekening doen moest, werd hij zeer verla-
„gen, en wanhoopte hij, zijne belofte te zullen
„kunnen vervullen. Hij ging met tranen in de
„oogen tot hem, bood hem aan hetgene hij
„verdiend had, verzekerde hem, dat hij alles
„aangewend had, om de juiste som bijeen te
„brengen, en smeekte om kwijtschelding van

B

„ straf,

„ straf of uitstel tot den volgenden Maandag;
„ hetwelk hem eindelijk, doch niet dan onder
„ bedreiging van veel meer slagen in geval van
„ nalatigheid, toegestaan werd. De tijd naderde
„ spoedig, dat hij terug moest komen. Hij kwam
„ nog te kort. Hij ging tot aan zijns meesters
„ deur, maar niet op vergiffenis durvende hopen,
„ en beducht voor de wreede straf, welke hij
„ te ondergaan had, haalde hij een scheermes
„ uit den zak en sneed in wanhoop zich bijna
„ het geheele hoofd af. Ik zag hem verscheiden
„ dagen daarna in dien mishandelenden toestand
„ liggen, kort bij de plaats waar hij het gedaan
„ had. Deze verschrikkelijke daad had op den
„ meester geen' anderen invloed, dan dat zij des-
„ zelfs gestrengheid tegen de overigen deed toe-
„ nemen, wier lasten hij verzwaarde, om zich
„ voor het verlies, welk hij zoo onlangs gele-
„ den had, schadeloos te stellen.”

Ik vraagde naar de reden, dat er zoo vele
slaven op de straten dood lagen, en men ver-
zekerde mij, dat, wanneer zij ziek waren en men
hen onherstelbaar beschouwde, hunne meesters
zich vreemd van hen hielden, om de kosten der
begroaving te ontgaan, en dat zij buiten de deur
gesloten werden, als hun ellendig leven weldra
zoo ellendig stond te eindigen. Wanneer men
zulke lijken vindt, hetwelk gedurig voorvalt,
wordt er een soldaat met eene bus bij ge-
plaatst en het lijk wordt niet weggenomen, voor
dat men van de voorbijgangers eene genoegzame
som verzameld heeft, om de kosten, die me-
eene

eene begrafenis gepaard gaan, te betalen. Gedurende den tijd, dat wij in deze haven lagen, was ik getuige van verscheiden dergelijke voorbeelden. De wreedheden, waaraan deze ongelukkigen onderworpen zijn, kunnen geschikter een geheel boekdeel vullen, dan binnen het eng bestek van een zoo klein werkje, als dit is, beschreven worden; en het smart mij te moeten zeggen, dat de Europeanen, om het even van welke natie, in plaats van aan deze deugnieten een menschlievend voorbeeld te geven, intagen-deel, onvatbaar voor alle gevoel van medelijden, iederen oogenblik met elkander wedijveren, om hun in wreedheid nabij te komen.

Op den 18en Maart, toen alles zeilree was, verwachtten wij met onzen last in zee te steken, doch omdat er belangrijke berigten uit de Zuidzee ontvangen waren, moest de Fort William nog blijven, en, in plaats van naar de Kaap de Goede Hoop te stevenen, kregen wij onze bestemming naar de koudere luchtstreek van Kaap Horn, waarlangs ik den lezer terstond met het volgende hoofdstuk wensch te geleiden.

B a

DER.

DERDE HOOFDSTUK

Toen alle gemeenschap met de kust ophield, vernamen wij, dat onze reis naar de Zuidzee ten oogmerk had, het Amerikaansche fregat *Essex* op te zoeken, welk onze walvischvangst groote schade gedaan had, en toen, naar de beste berigten, in de haven van Valparaiso lag om te repareren.

Dewijl het seizoen reeds zoo ver gevorderd was, hadden wij alle reden om eenen onaangenamen en onstuimigen togt om Kaap Horn te vreezen, doch door het blijde uitzigt van in een zoo afgelegen gewest roem te behalen, waarop Engelsche matrozen altijd zeer gesteld zijn, werden de stormen, reeds voor dat zij kwamen, overwonnen, en waren wij in verbeelding reeds aan den mond der haven, naar welke wij verlangden.

De zuidoostewind, op welken men bijna zeker rekenen kan, was begonnen, hetwelk onze reis grootelijks vertraagde, zoo dat wij ons niet voor den 3^{en} Mei op 92° 33' z. b. bevonden, toen een sterke wind uit het zuiden ons spoedig langs de onherbergzame stranden van

Ter-

Terra del Fuego naar de kust van Chili voerde. Ik zal naauwelijks noodig hebben, den lezer te zeggen, dat wij op zoo vele graden breedte zeer gestrengte koude en onstuimig weder hadden. De Thermometer stond op 23°. Den 2^{en} Mei blies de wind den geheelen dag zoo geweldig, dat wij het ondoenlijk vonden, het kleinste zeil bij te houden, en de zee had een zoo verschrikkelijk voorkomen, als ik nooit meer gezien had of nog eens wensch te zien. Wij zagen geheel geen ijs en hadden, na dat wij de kust van Patagonie voorbij waren, ook geene sneeuw, maar des te meer regen en het volk was ongelukkig slecht van warme kleeding voorzien, hetwelk het aantal zieken verbazend deed toenemen. Toen wij verder naar het zuiden kwamen, werden de zeemeeuwen, die men hier gemeenlijk vindt, schaars, en eer wij op de breedte van de Falklands Eilanden kwamen, waren zij geheel verdwenen en door de schoon gevederde vogelen, bij de zeelieden Zeeduiven geheeten, vervangen. Hun aantal vermeerderde, toen wij nader bij de pool kwamen, en in de Stille Zuidzee verlieten zij ons weder, alwaar zij in eene merkkelijk grooter en geheel zwarte soort overgingen, Ongeveer op 43° z. b. werden wij van eenige albatrossen, die vrij groot waren, vergezeld, doch zij bleven niet lang bij ons.

Niet verre van het eiland Chiloë verkenden wij land en na het eiland Mocho voorbijgezeild en veranderlijke winden gehad te hebben, kwamen wij op den 21^{en} Mei voor Valparaiso, en vernam

B 3

men

men aldaar, dat het voorwerp, welk wij nazetteden, reeds door Z. M. schepen de Phoebe en Cherub genomen was en zich gereed maakte om naar Engeland op te zeilen. De Tagus was ook aldaar.

Ons volk was door zoo langdurigen togt en het uitstaan van zoo vele ongemakken, gevoegd bij het groote gebrek aan warme kleding, zeer ziekelijk geworden, zoo dat de Chirurugijslijst tot 199 toegenomen was; doch daar wij van allerlei soort van geneesmiddelen ruimen voorraad hadden, en de naauwkeurigste zorg voor hen gedragen werd, kwam zij weldra op een, in vergelijking hiermede, gering aantal terug. De Thermometer stond van 48° tot 59°. Wij werden met den meest mogelijken spoed weder uitgerust en op den tienden dag na onze aankomst, na een aantal koningsgezinden, die in Chili gevangen geweest waren, aan boord genomen te hebben, gingen wij in gezelschap van de Phoebe, derzelver prijs en de Tagus onder zeil: doch dewijl de twee eerste om Kaap Horn gedestineerd waren, zoo scheidden wij bij het eiland Juan Fernández van hen, en zetteden onzen koers op Callao, de haven van Lima, waar wij in veertien dagen aankwamen en ons tien dagen ophielden. Gedurende dezen tijd ontvingen wij verscheiden bezoeken van de inboorlingen, die bijzonder veel van watertogtjes houden en groote belangstelling doen blijken, wanneer het voorwerp, welk zij in het gezigt hebben, een Engelsch oorlogschip is. Van onzen kant maakten

ten wij ook dikwijls partij met elkander naar de groote stad, en ondervonden op eene uitstekende wijze de gastvrijheid der inwoners. Daar de meisjes zeer bevallig zijn en eene meer dan gemeene mate van innemende levendigheid bezitten, sleten wij den tijd hier zoo ongevoelig, dat de dag van ons vertrek reeds daar was, eer wij gehoopt hadden, dat de verloftijd half verloopen zoude zijn. De Thermometer stond aan boord op 64° tot 68° en aan den wal op 80°.

Men zal waarschijnlijk verwachten, dat ik hier eenig bericht van deze stad geven zal; en ik zoude dit ook doen, zoo wij hier niet nog eens weder gekomen waren, toen ik beter gelegenheid had, niet alleen om de menschen te leeren kennen, maar ook om eene groote menigte bouwstoffen daartoe te verzamelen: de lezer zal mij dus, hoop ik, ten goede houden, dat ik dit voor eenigen tijd uitstel, en hem intusschen een kort overzicht geef van de havens, welke wij, zoo langs de kust als op de Gallipago Eilanden, aandeden.

De ankerplaats van Callao den 26^{en} Junij verlatende en langs de kust voortzeilende, welke bij afwisseling een bevallig of treurig gezigt opleverde, naar dat zij meer of minder bebouwd of bewoond is, kwamen wij den 2^{en} Julij voor Paita, eene plaats van weinig aangelegenheid, schoon niet onberoemd in de geschiedenis door het ontijdige bezoek, welk Lord Anson op zijne reis in 1740 aan hetzelfde gaf. Deszelfs naam

vonden wij nog bij verscheiden geslachten, wier voorouders hij zoo schrander en zonder eenige omstandigheid van hun geld ontlast had, zeer wel bekend. Toen wij voor anker lagen, kwam weldra de Gouverneur met een groot, doch haveloos gevolg, om bij den Kapitein zijne opwachting te maken. Terwijl zij eens op het schip zien, wil ik de stad gaan opnemen, die op 5° 16' z. b. en 81° w. l. aan den voet van een' hoogen, maar schralen en onvruchtbaren berg gelegen is, en uit twee of drie rijen van ellendige huizen bestaat, die van aarde en bamboes gebouwd en grootendeels zonder daken zijn, en waarvan het aanzienlijkste slechts met eene dunne, holle mat gedekt is; men kan hiervoor nogtans gemakkelijk reden vinden, dewijl Paita op die breedte op de kust van Peru ligt, waar men het nimmer heef zien regenen. De huizen leveren ook van binnen een ellendig gezigt op; de inwoners waren evenwel, naar men mij verzekerde, zeer gegoed. De kerk was slechts aan het oostelijke einde, even als de huizen, met eene grove mat gedekt. Er zijn vier klokken bij dezelve, die op een' kleinen afstand van elkander aan een houten raam hangen, welk veel naar eene Engelsche galg gelijk. Inwendig levert dit Godsdienstig gebouw, gelijk ieder ligtelijk denken kan, niets op om te beschrijven.

Aan de zuidzijde van de stad ligt op eene geringe hoogte eene kleine batterij, voorzien van acht lange metalen stukken, die in zoo slechten staat zijn, dat zij, naar mijne gedachten, geene

geene twee malen gelost kunnen worden. Deze plaats is ook slecht van water voorzien, en ik houde het voor onmogelijk, althans ten uiterste moeilijk, het door middel van vaartuigen in zoo groote hoeveelheid, als zij voor hun gebruik noodig hebben, aan te voeren. Verscheiden mijlen in den omtrek ligt het land woest en onbebouwd. Piura is de naaste stad, onder vier regtsgebied zij ook behoort.

Na den middag kwamen de Gouverneur, voornaamste beambten en families, ten getale van twintig personen, op eenen maaltijd, dien de Kapitein voor hen had laten aanrigten; en nu waren deze menschen, die er 's morgens even behoeftig als hunne huizen uitzagen, in eenen wel heel zonderlingen, doch tevens kostbaren, tooi gekleed. Eenigen van hen hadden zelfs moeds genoeg gehad om zich te scheren. De priester, een oud man, die behalve zijn geestelijk beroep ook een' aanzienlijken winkel had, en het ijzer dacht te smeden, terwijl het heet was, bragt een pak met Guayaquilsche hoeden mede, van welke hij eenen tegen een paar oude zijden kousen verruilde, die van hooger waarde dan geld geschat werden; doch ik kan niet begrijpen, dat hij zich bij dezen verkoop wel zal bevonden hebben.

Het bleek duidelijk, dat de mode der dames, om zonder zak te gaan, tot deze plaats nog niet doorgedrongen was; want des Kapiteins bottelier eenig zilvergoed van tafel missende en zich verbeeldende, dat hij eene der dames met een

zilveren mes bezig zag, nam de vrijheid te vragen, of hij hare zakken onderzoeken mogt, waarin tot hare groote onsteltenis eenige van die stukken gevonden werden: doch tot verligting van hare schuld moet men voor oogen houden, dat Lord Anson bij zijn bezoek alhier het geslacht, waarvan zij afstamde, twee malen eenen trek gespeeld had.

Denzelfden nacht gingen wij onder zeil, ons nog kort aan het strand houdende; en, na de eilanden Lobus de Mar en Terra voorbijgegaan te zijn, kwamen wij aan de rivier Tumbiz, alwaar wij ten anker gingen en drie dagen vertoefden, in welken tijd wij op een eiland in eene kreek, een weinig ten noorden van de rivier, eene groote hoeveelheid houts kapten: wij zagen hier eenige vossen, waarvan wij er twee vingen. Er ligt eene bank dwars over den mond van de rivier de Tumbiz, hetwelk het voorbooten moeilijk en zelfs gevaarlijk maakt om er over te varen. Schepen kunnen zich hier echter van water voorzien, dat zeer goed is. Op deze plaats was eene boot, tot de Phoebe behorende, omgeslagen, hetwelk den dood van den Luitenant Jago en van den schrijver veroorzaakte; doch het is niet zeker, of zij verdronken, dan door de krokodillen gegeten zijn. Den volgenden morgen zagen wij verscheiden van deze dieren zich in de zon koesteren, en daar deze heeren goede zwimmers waren, besluit men misschien niet ten onregte, dat zij het strand alleen bereikten, om een' nog ellendiger' dood te

te sterven. Dit verslindend dier blijft naar het zeggen van natuurkundigen, zoo lang het leeft, groeijen; die, welke ik zag, waren onderscheiden van grootte, van zes tot achttien voeten: wij schoten er eenen van tien voet. Zij hadden eene donker groene kleur, groote en bijna ondoordringbare schubben, en, zoo ik geloof, zeer veel stoutmoedigheid, schoon dit tegen het gevoelen van verscheiden schrijvers, die over dit onderwerp gehandeld hebben, inloopt.

De stad Tumbiz, op een' kleinen afstand van den mond der rivier gelegen, is niet zeer groot, maar in de geschiedenis van Peru eenigermate beroemd, dewijl het eene der laatste steden geweest is, die de Incas aan zich onderworpen hebben, en de plaats, alwaar Pizarro en deszelfs medgezellen op hunnen eersten togt landden (*). Op hunnen tweeden togt bezochten zij Tumbiz weder en legden hunne eerste volkplanting (St. Michael†) aan bij de rivier de Piura. Nadat Huayna Capac, de elfde Inca, deze provincie aan zich onderworpen had, hetwelk zonder groote tegenkanting volbragt werd, wijdde hij aan de zon een' zeer statelijken en prachtigen tempel, wiens overblijfsels men mij zeide, dat nog te zien zijn. Op den afstand van slechts eenige mijlen ten noorden is de rivier en stad Guayaquil, en aldaar houdt

(*) Garcilleso de la Vega, IX. 2.

(†) Robertson Gesch. van Amerika; 6^e Boek.

houdt het koninkrijk Peru op; dewijl Guayana-quit tot het gebied des onderkonings van Quito behoort.

Hierop bezochten wij St. Helena, een plaatsje van weinig aanzien, en alleen merkwaardig door de hooge en vooruitstekende landtong, welke, tot dat men zeer nabij het strand is, al het voorkomen van een eiland heeft. Op een' zandigen uithoek aan de noordzijde der landpunt is eene kleine stad, wier inwoners grootendeels inboorlingen zijn. De huizen, niet meer dan houten hutten of geraamten, die geen' hoogen grond achter zich hebben, leveren een vreemd gezigt op. De zoldering, waarop de menschen wonen, is ongeveer zes of acht voeten van den grond, en de ladder, bij welken zij opklimmen, wordt alle nachten opgehaald, dewijl zij anders gevaar zouden loopen, van door slangen, die deze plaats onveilig maken en wier beet vergiftig is, gebeten te worden. Dit kruipend dier is slechts klein, bijna eene eene el in lengte. Wij vingen hier eenigen visch, en haalden met de boot ook eenige tonnen water.

Nu zetteden wij koers naar het eiland Plata, waar wij, tot onze groote verwondering, geen water vonden, en, hoewel het nog al eenig hout had, dit was niet dan met zoo veel moeite te bekomen, dat wij het verlieten en ons naar het eiland Salango begaven, tusschen welk eiland en het land wij voor anker gingen en beide vermelde artikels in grooten overvloed vonden. Wegens de

de aanhoudende en geweldige branding moet men de vaten aan wal brengen en naar het schip terug slepen. Het water is wat troebel, maar het bezinkt spoedig en is dan zeer goed. Hier staan slechts twee huizen, even zoo gebouwd als die van St. Helena, welke door eene familie van inboorlingen bewoond worden. In den omtrek onthouden zich eenige tijgers en de slangen zijn vrij groot en tevens zeer kwaadaardig.

De schepen nu genoegzaam van water voorzien hebbende, verlieten wij de kust van Amerika met oogmerk om de groep eilanden, bij den naam van de Gallipagos bekend, te onderzoeken, en wij kwamen op den 25^{en} Julij aan het eiland Charles, waar wij in eene haven, die zeer gemakkelijk een aanzienlijk getal schepen bevatten kan, het anker wierpen. Dit eiland is volstrekt woest, en uitgenomen den stekeligen perenboom, die eene verbazende hoogte bereikt, en eenige heesters langs het strand, is er geen het minste spoor van vruchtbaarheid. Men ziet er de kolken of kraters van Vulkanen, die eertijds gebrand hebben: doch ik ontdekte geen bewijs van eenige uitbarsting in de laatste tijden. Guanas vonden wij hier in menigte; zij zagen er zeer onoogelijk uit: doch desniettemin aten de matrozen dezelve voor een lekker beetje. Wij vonden ook eene menigte van kleine vogelen, die veel op de houtduif gelijken, doch kleiner en zoo bijzonder tam waren, dat wij er verscheiden vingen, zonder dat zij de minste poging

ging deden om te ontkomen, en zij vlogen, wanneer wij haar met een stuk steen of houts wierpen, zelden weg, maar bleven zitten, tot dat wij haar troffen of doodden. Bij dit eiland hielden zich altijd menigten van zeehonden op; wij vonden er weinig schildpadden en geen water. Toen wij hier eenen dag vertoefd hadden, gingen wij voort naar het eiland Chatham, dat, op eene kleine streek lands na, tot welke de Vulkanen hunne verwoestingen niet uitgestrekt hebben, een geheel ligchaam van zwarte lava is. Hier waren wij gelukkig in ons zoeken naar schildpadden: wij vonden er over de honderd, en daaronder verscheiden die tot 370 ponden wogen. Tusschen het gras op gemelde strook lands vonden wij eenige landschildpadden. Eene derzelve overtrof de andere verre in grootte, en daar deze soort zeer langzaam groeit, maakte ik daaruit het besluit op, dat het eene van hoogen ouderdom was. Dewijl zij op dit eiland gevangen was, gaven de matrozen haar uit grilligheid den naam van Lord Chatham; spoedig legde zij hare natuurlijke blooheid af, werd onder het scheepsvolk gewoon, en bleef vervolgens geregeld in het ruim op den etenstijd wachten, wanneer zij haar deel van de scheepskost kreeg, en door het volk uit de hand of van de borden gevoed werd: doch met al de zorg, welke men gedragen had, konden wij haar in de gestrenge koude van verscheiden graden, z. b. niet in het leven behouden. Midden in de ankerplaats staan de Kikkerrotsen, die een zeer zon-

zonderling voorkomen hebben. Met het zoeken naar water, zoo hier als op het eiland Charles, slaagden wij weinig.

Bij het eiland James vonden wij goeden ankergrond, eene aanzienlijke hoeveelheid houts, en aan den voet van een' zeer hoogen en merkwaardigen berg eene kleine beek, waarbij het overblijfsel is der hut van een' ongelukkigen Spanjaard, die, op eene onmenschenlijke wijze door zijne makkers achtergelaten zijnde, alhier twee jaren in treurige eenzaamheid doorgebracht had. Wij vonden hier eene groote menigte van landschildpadden, wier vleesch zeer smakelijk was, zoo dat wij daarin eene aangename afwisseling van onze gezouten levensmiddelen vonden. Het aantal Guanass, dat wij hier zagen, kan naauwelijks beschreven worden: zij hadden geschikte holen, en waren veel menigvuldiger, dan ik in ons land ooit konijnen in eene *Preserve* (*) gezien heb. Zij hebben eene ligt roode kleur, zijn van twee tot drie voeten lang, en begeven zich, wanneer zij gejaagd worden, niet naar het water, gelijk die van het eiland Charles. Onder eenige groene heesters, nabij het strand, is het graf van den Luitenant Cowen van het Amerikaansche fregat *Essex*, die in een tweegevecht met den Kapitein van dat schip, *Gamble*, sneuvelde. Dat deze ongelukkige jongeling bij zijne medeofficieren zeer bemind

(*) [Dit woord *Preserve* is mij niet bekend in eene beteekenis, welke hier voegt. VERT.]

mind was, blijkt duidelijk uit de groote achting, welke zij deszelfs nagedachtenis bewezen hebben. De thermometer stond in de schaduw (aan boord) op 88° en op het strand, ook in de schaduw, op 95°.

Het eiland Albemarle, het uitgestrektste van deze groep, is bijna geheel overdekt door de veelvuldige vuurbrakingen, die in de laatste tijden schijnen plaats gehad te hebben. Het heeft geen versch water, maar de velerlei planten en heesters zouden voor eenen liefhebber van de kruidkunde eene bron van zeer veel vermaak zijn. Vele van deze planten, en daaronder eenige, die uitstekend schoon zijn, schieten onmiddellijk uit de vaste klompen zwarte *Lava* op, welke echter in het geheel geene voedende kracht schijnt te bezitten, of berckend te wezen tot het dragen van eenē heester, die tot zulk eene hoogte opwast. Ik bragt er eene van aan boord, doch, hoewel er eene groote klomp *Lava* aangelaten was, stierf zij echter spoedig. Zij had een fluwelachtig blad, waaruit, als men het brak, eene groote hoeveelheid van melkachtig vocht vloeide, dat eene sterke, zamentrekkende kracht had. Deze plant gaf eene sterke geur. Er zijn eenige kleine vogels, als ook hagedissen en sprinkhanen, de laatsten vrij groot en schoon.

Het eiland Norborough wedijvert met de andere in een somber, treurig en bergachtig aanzien. Het is als bedekt met vuurspuwende bergen: twee waren aan het branden, toen wij er voorbijzeilden. Het eiland heeft geen versch water.

of

of planten. Er is aanhoudend een sterke stroom naar deze groep; welke ik onderstel dat aan de talrijke Vulkanen voedsel geeft, welke op al deze eilanden menigvuldig zijn.

Het onderzoek van deze eilanden hield ons tot den 4^{en} Augustus bezig; waarna wij weder de ruimte kozen en, na eenen korten togt, bij de zoo wel bevalliger als belangrijker groep van de Marquesas aankwamen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Wij waren van de akelige Gallipago's vertrokken, alvorens wij vernamen, dat Sir Thomas Staines het oogmerk had, de Marquesas-eilanden aan te doen; doch de koers, op welken hij last gaf het schip te sturen, toonde weldra zijn doel, en den 14^{den} dag na ons vertrek van Narborough kwamen wij bij Nooaheevah of Sir-Henry-Martyn's-eiland, hebbende in dien tijd eenen weg van over de 3,000 mijlen afgelegd. Op een' geringen afstand van de haven Anna Maria gekomen, met bijna stil weder, ontmoetten wij eene boot, naar alle aanzien van een Europeesch schip, die dan ook bleek aan een' der Walvischvangers, welke het Amerikaansche fregat Essex genomen had, behoord te hebben, en nu in bezit te zijn van eenen Wilsen, die omtrent tien jaar geleden van een Engelsch koopvaardijship afgeloopen en sedert altijd daar gebleven was. Wegens den nacht was het noodzakelijk buiten den ingang ten anker te gaan; den volgenden morgen vroeg bedienden wij ons van den zeewind en liepen deze gemakelijke haven binnen. Wij lagen nu in eene kleine baai voor anker, welke Kapitein David Porter van de Amerikaansche

sche zeemagt in bezit genomen, en waar hij op een' nabij gelegen berg eenige werken te zijner verdediging aangelegd had, waarvan ik in den loop van dit hoofdstuk breeder zal moeten spreken.

Wij vernamen nu van Wilson, dat onze verschijning voor het eiland gelegenheid tot groote onrust gegeven had, en dat de inboorlingen (beveesd dat Kapitein Porter wederkwam, die ongetwijfeld gestreng wreak zoude genomen hebben over het lot van die matrozen, welke zij, in wedervergelding voor het beestachtig gedrag, dat hij gedurende zijn verblijf in de haven omtrent hen hield, dood gesteenigd hadden) de vallei verlaten en hun behoud in de vlugt gezocht hadden: doch toen zij bemerkten, dat ons schip tot een ander volk behoorde, keerden zij spoedig weder, en bij onze aankomst was het strand door eene groote menigte bezet, van welke ieder, ten teeken van vriendschap, met eenen tak van den palmboom wuifde.

Toen de eerste boot naar den wal ging, begaven zich omtrent dertig inboorlingen te water om haar in te halen, hetwelk met zoo veel vaardigheid en kracht geschiedde, dat zij geheel en al op strand gehaald werd, zonder dat iemand uit den hoop genoegzamen tijd gaf om er uit te gaan. De uitwerking hiervan was veel aardiger, dan ik beschrijven kan, en ik vond oneindig meer vermaaks in het aanschouwen van zulk een bewijs van vriendschap, dan ik bij de ondervinding daarvan met mogelijkheid gehad konde hebben.

C 2

De

De Kapitein maakte nu statelijk zijne opwachting bij den Koning, die hem met veel genegenheid ontving en met vriendelijkheid allerlei hulp aanbod. Na dat zijne Majesteit gevraagd had, hoe veel varkens, broodvruchten en kokosnoten wij noodig hadden, verlangde hij te weten, hoe groot een getal van meisjes beide schepen vereischen zouden, dewijl hij twijfelde, of zijne vallei er wel genoeg zoude hebben, in welk geval hij naar een naburig koninkrijk om eenigen onderstand zenden wilde. Zijne vriendelijke aanbieding werd volkomenlijk gewaardeerd, en ik geloof dat er in deze dagen weinige koningen zijn, die zich dienstvaardigen zouden toonen of hunne vriendschap verder uitstrekken.

Na dat de eerste pligtpleging voorbij, eene vriendschapsverbindtenis aangegaan en de omgang met de inboorlingen vrij geworden was, bragt ieder den volgenden dag iets nieuws voort: doch alvorens ik tot het verhaal hiervan overga, zal het niet onvoegzaam zijn, ter onderrigting van de zoodanigen onder mijne lezers, die niet in de Aardrijkskunde bedreven zijn, een kort overzicht van de plaatselijke ligging des eilands te geven. Het is een der merkwaardigste en tevens der vruchtbaarste van de groep, welke tusschen de 8° en 10° z. b. en 138° 15' tot 140° 25' w. l. gelegen, en door Don Alvera Mendana de Neyra in het jaar 1595 ontdekt is, die dezelve gezamenlijk de Marquesas noemde, om daardoor een bewijs van dankbaarheid te geven aan Mendoça Marquis van Canete, den toenmaligen Onderkoning

afing van Peru, onder wiens begunstiging hij op zee ontdekkingsreis uitgezonden was. In volgende tijden zijn zij dikwijls door schepen van onderscheiden natien bezocht geworden, en men heeft beweerd, dat Ingraham, een Amerikaan, de eerste geweest is, die Nooaheevah ontdekte; hierop is ook, geloof ik, Kapitein Porters weidsche en belagchelijke aanspraak op de eer van de vroegste ontdekking gegrond: doch de eilanden, welke Ingraham zag, blijken die te zijn, waarvan het Fransche Koopvaardijship, Le Merchant, bericht gegeven heeft, en die op een' kleinen afstand ten noordwesten van de Marquesas liggen.

Nooaheevah, de beteekenis van welken naam ik niet heb kunnen te weten komen, ontving van Luitenant Hergest den naam van Sir Henry Martyn's eiland, bij welken het nu algemeen bekend is.

Dit eiland is, gelijk ik reeds gezegd heb, niet alleen van grooter uitgestrektheid, maar ook vruchtbaarder dan de andere. Het is verdeeld in verscheiden landschappen of valleien, die ieder van 1500 tot 2000 personen bevatten en eenen erfelijken Koning hebben. Deze stammen of volken zijn dikwijls te zamen in oorlog: doch ik geloof, dat hunne gevechten noch algemeen, noch bloedig zijn; hoewel de wijze, waarop zij oorlog voeren, misschien grooter onheil voortbrengt, dan het verlies van eenige dooden. Zij gaan gewoonlijk bij nacht naar het naburig ge-

bied en vernielen de schors van alle broodvrucht- (*) en kokosnotenboomen, die zij ontmoeten; en dewijl dit hun gewoon voedsel is, moet eene dergelijke verwoesting het ongelukkig landschap voor verscheiden volgende jaren in gebrek storten; zoo dat deszelfs inwoners van de omliggende dorpen afhankelijk worden om hun onderhoud te vinden. In de onderscheiden koningrijken van Pytees, Haupaws en Typees zag ik eene menigte van boomen, die deze barbaarsche behandeling ondergaan hadden, waardoor dan vele inwoners niet alleen verplicht geweest waren, om zich te verwijderen, maar ook om de hulp van hunne naburen in te roepen.

Port Anna Maria, of de baai van Tuhuouy, maakt een der aanzienlijkste landschappen uit, welks inboorlingen zich Pytees noemen; achter de bergen wonen de Haupaws; en die zich in de vallei aan de Controlleursbaai onthouden, heeten Typees; deze laatsten, zegt men, zijn de oorlogzuchtigsten van het eiland, en eene poort van menscheneters: doch ik weet niet, hoe zij dezen onnatuurlijken naam gekregen hebben; want bij gelegenheid, dat ik mij in het binnenste van derzelver landschap begaf, konde ik onder hen niet het geringste blijk daarvan ont-

(*) De Broodboom heeft, wanneer hij alzoo mishandeld is, vijf jaren noodig, eer hij weder vrucht wil dragen.

ontdekken, of iets, dat mij regt gaf, om er dit verschrikkelijk besluit uit op te maken. De zeden en gewoonten van deze stammen zijn elkander in alle opzichten gelijk: doch die uit de vallei Tu-huouy zijn misschien het beschaafdsten, omdat aldaar eene haven is, welke de schepen wel eens aandoen, om er Sandelhout voor de markt van Canton in te nemen.

Deze plaats wordt door eene reeks van bergen van bijna ontoegankelijke hoogte omringd, die de grensscheiding van het koninkrijk uitmaken, welk in dorpen en wijken verdeeld is; elk dorp en iedere buurt heeft een opperhoofd, welk den koning eijnsbaar en iederen oogenblik gereed is om deszelfs krijgslieden op den klank des zeehorens ten strijd te voeren. Ieder koninkrijk heeft zijnen opperpriester en voor elke afdeeling eenen anderen, die aan den eersten ondergeschikt is; zij worden zeer geacht, en altijd met den hoogsten eerbied behandeld.

Hun godsdienst, zoo wel als de wijze, waarop zij denzelven verrigten, schijnt slechts weinig te verschillen van de beschrijving, die in het aanhangsel tot de Zendelingreis naar de Societeits-eilanden gegeven is, behalve, dat de laatsten aan hunnen Eatoōa, of God, menschenoffers brengen, welke gewoonte ik niet heb kunnen ontdekken, dat hier ooit in gebruik geweest is. Is zij dit echter, zoo moet zij sedert zeer langen tijd zijn afgeschaft; want het maakt geen gedeelte van hunne talrijke overleveringen uit. De Eatoōa schijnt op al deze eilanden de hoogste God-

heid te wezen: doch zij hebben er vele van minderen rang, en onder dezelve merkte ik Fatiaitapoo en twee of drie andere op, die in uitspraak veel overeenkomst hebben met die, welke in de Zendelingreis vermeld worden; doch de eene, hier genoemd, kwam alleen naauwkeurig overeen. Iedere familie heeft ook op zichzelve eene Godheid, waartoe zij een' beroemden aanverwant nemen, dien zij onderstellen door deszelfs deugden of groote daden een Eatōōa geworden te zijn. Zij wijden hem afbeeldingen toe, die uit hout gesneden, en, schoon zonderlinge figuren voorstellende, waarlijk vernuftig zijn. Deze worden, na geheilgd te wezen, voornamelijk tot knoppen van kruken of stelten gebruikt, omdat zij bijgeloovig genoeg zijn om te onderstellen, dat zij, op deze afbeeldingen steunende, voor alle leed veilig zijn zullen. Wanneer zij echter bij toeval struikelen, blijven zij zelden lang daarna in leven; want, zoo de Priester de gramschap van den beschermgod niet op eene voldoende wijze kan ter neder zetten, verbeelden zij zich, met deszelfs misnoegen te strijden te hebben, en hongeren zich met eene onvergelykelijke onderwerping en bedaardheid dood.

Bij al hunne plegtige verrigtingen betoonen zij de grootste Godsdienstigheid, en nooit naderen zij eene plaats, die aan den Eatōōa toegewijd is, zonder den zichtbaarsten eerbied te bewijzen: de vrouwen door hare boezems te ontblooten, de mannen door hunne hoeden af te nemen. Voor den kwaden geest of Vēhēnēhē hebben zij weinig

nig vrees, omdat zij zich vastelijk verzekerd houden, dat de ziel, zoodra zij het ligchaam verlaten heeft, in de andere wereld zekeren rang onder hunne Eatōōas verkrijgen zal, naar gelange hun leven op deze wereld goed of kwaad geweest is. Hunne bijgeloovigheid kan door niets overtroffen worden: zij zien gedurig Altōōwās of spoken, en verbeelden zich zelfs, dat de ziel, terwijl zij slapen, het ligchaam verlaat, om onder geesten van hare maagschap te rusten.

De *morais* of begraafplaatsen zijn er ver beneden hetgeen ik meende te moeten verwachten; want, naar de beschrijving van verscheiden reizigers, dacht ik iets bij uitstek fraais te zullen vinden: doch zij bestaan slechts uit een' grooten hoop steenen, die vrij ongeregeld opeengestapeld zijn; boven op dien hoop staat een klein huisje, om de overblijfsels van den koning, deszelfs familie of die van de opperhoofden te ontvangen: de offeranden worden hier ook verrigt, en dewijl de plaats *taboo* of heilig is, mogen de vrouwen, die onder eene groote beperking zuchten, op bedreiging van de zwaarste doodstraf, er niet henen gaan of dezelve aanraken. Zij leggen hunne droefheid wegens het verlies van eenen vriend op zeer verschillende wijzen aan den dag, en worden door de tegenstrijdigste en plotseling verwisselende hartstogten weggesleept: zoo dat men, naar mij berigt werd, wanneer eene moeder den dood van haar kind beweent (want zij zijn zeer hartstogtelijk), zeker staat kan maken, dat hare droefheid weldra in vreugde verwisselen zal, en

dat zij spoedig even luid lagchen zal, als zij vroeger hare droefheid liet blijken: doch ik heb zelf niets van dien aard bijgewoond.

Hunne openbare vergaderplaatsen zijn veel hooger dan de *morais* en gewoonlijk ruim genoeg, om 1000 tot 1200 personen te bevatten. Ook deze plaats is heilig, en gevolgelijk mogen de vrouwen, welke het nooit vergund is bij raadgevingen over burgerlijke zaken tegenwoordig te zijn, dezelve op voorgemelde straf niet bezoeken. De ruimste en fraaiste van deze vergaderplaatsen is in het koninkrijk van de Typees.

Het schijnt een algemeen gebruik te zijn, van naam te verwisselen of zich met een opperhoofd te verbroederen, en er kan in waarheid voor eenen vreemdeling geen grooter voordeel zijn; want wanneer zulk eene verbindtenis plaats heeft, beschouwt het opperhoofd zijnen *Tayo* of broeder als zich zelve, en geregtigd tot al wat zijn huis of regtsgebied oplevert, en zijn volk bewijst zulk eenen dezelfde achting. Patooke, een zeer aanzienlijk opperhoofd, verzocht mij tot zulk een Tayoschap; ik bewilligde er in, en hij zette de mij, ten teeken van vriendschap, zijnen hoed op het hoofd. Deze hoed is van een eenvoudig maaksel, van het blad van eenen palmboom: doch ik zal hem altijd in de grootste achting houden. Het voordeel, dat ik van mijne nieuwe verbindtenis trok, was onberekenbaar: hij bewees mij gedurig diensten, en kwam zelden, zonder mij eenig geschenk te doen. Voor den *Tayo* wordt niets achter gehouden, zelfs het meest be-

bemінде meisje zoude hem met het grootste genoegen afgestaan worden. Ik twijfel niet, of de lezer zal denken, dat, waar de kuisheid der vrouwen zoo weinig geacht wordt en der sekse zoo weinig tot aanbeveling strekt, aldaar ook de liefde van eenen vader, echtgenoot of vriend niet dan zeer flauw zijn kan. Ook de vrouw, zal hij welligt denken, dat op gelijke wijze voor elke aandoening van genegenheid onvatbaar is. Doch ik kan hem verzekeren, dat zoodanig vermoeden geheel valsch zijn zoude; want ofschoon zij hunne vrouwen of dochters zoo bereidvaardig met vreemdelingen verkeeren laten, ben ik echter volkomen overtuigd, dat zij een uitstekend fijn gevoel van vriendschap bezitten. Ik heb de mannen dikwijls met hunne kinderen zien spelen, en dezelve in de armen drukken met zoo veel betoon van genegenheid, als men kan uitdrukken; en dat de vrouwen ten sterkste aan hare eigen mannen gehecht zijn, zal uit het volgende voorval voldoende blijken. Luitenant Bennett, van de Koninklijke Mariniers, nam tot zijnen Tayo een' jongman van een bijzonder belangrijk en doordringend gelaat en mannelijke gestalte; deszelfs vrouw bezat eene zeldzame schoonheid. Wegens de achting, die hem bezeugen werd, kreeg hij begeerte om Engeland eens te bezoeken; en men verzekerde hem, geloof ik, dat hem dit vergund zoude worden. Hij maakte dit voornemen weldra aan zijne vrouw bekend, die een' avond of twee daarna, terwijl wij op het strand wandelden, geheel wild en zineloos

neloos op ons toe kwam loopen en onbedenkelijk rad praatte, waarvan wij echter geen woord ondersceiden konden dan „Vahana Picatanee” of *mijn man naar Engeland*. Zij schreide en lachte beurtelings, trok zich de haren uit, sloeg zich op de borst, viel op den grond, danste, zong en stak zich eindelijk in eene verheffing van wanhoop, op verscheiden plaatsen, met een’ haaijntand, welken zij tot zoo lang verborgen gehouden had; wij konden haar dit wapen niet ontnemen, voor dat zij zich zeer gekwetst had. Zij bleef nog razen en wij geheel onkundig van de oorzaak, hetwelk wij ook gebleven zouden zijn, zoo niet de Otaheiter Jack (*) (die op dat oogenblik er bij kwam) het ons verhaald had. Wij verzekerden haar nu, dat zij zich zonder grond beyreesd maakte, en dat haar man zonder hare toestemming niet van het eiland zoude mogen gaan. Dit had de gewenschte uitwerking: zij werd weldra even opgeruimd en vrolijk als te voren en scheen de wonden, die zij zich toegebracht had niet te bemerken. Bij dit aandoenlijk tooneel waren verscheiden aanbouwers tegenwoordig; hetzelve bewees overtuigelijk, dat de inboorlingen van dit afgelegen gewest, ofschoon volmaakt in den natuurstaat, niet van gevoel of liefde ontbloot zijn. Aan den
ouder-

(*) Een geboren Otaheiter, die van de zendelingen een weinig Engelsch geleerd had.

ouderdom wordt nergens meer achting en eerbied bewezen, dan hier.

Ik ben stellig van gedachten, dat de veelwijverij zich alleen tot de aanzienlijken bepaalt, en dat het volk in het algemeen zich bestendig bij eene vrouw houdt, en ik ben hierin versterkt door het vermoeden van den zendeling Crook, die, van het eiland St. Christina sprekende (Zendingreis, bl. 144. Eng.), zegt: „eene zwangere vrouw ziende, vraagde ik haar hoe vele kinderen zij had; zij antwoordde *drie*. Ik verlangde te weten, of zij die alle bij eenen man had; zij zeide *ja*. Ik vraagde verder, of haar man nog eene andere vrouw had; hetwelk zij met *neen* beantwoordde. Dit heeft mij doen denken, dat ofschoon Tenae (*) meer dan eene vrouw heeft, dit echter niet gebruikelijk, maar misschien een bijzonder voorregt van het opperhoofd is.” Het vervolg van deze afdeeling strekt grootelijks tot bevestiging van hetgene ik met opzigt tot hunne genegenheid gezegd heb; want hij zegt: „Zij schijnen zeer veel van hunne kinderen te houden; want als ik naar de vallei ging, zag ik de mannen dikwijls met hunne kinderen op de knie spelen, even zoo als ik bij ons op een dorp een’ ouden grootvader heb zien doen.”

De

(*) Opperhoofd of Koning van het eiland Christina, door wien de zendeling Crook begunstigd werd.

De inwoners van Nooaheevah hebben, gelijk de meeste van de andere eilanden, geen' bepaalden tijd van eten; de vrouwen bemoeijen zich in het geheel niet met koken dan voor zich zelve, en mogen volstrekt geen varkensvleesch gebruiken, ofschoon zij er veel van houden; want die aan boord kwamen, aten er zeer gulzig van. Zij eten niet veel op eens, maar dikwijls, en hunne geregten bestaan hoofdzakelijk uit geroosterde broodvrucht, visch (dien zij ongekookt eten), Aheenoeten, een' wortel die veel op Yam gelijkt en tot een deeg gemaakt wordt, en gebraden varkensvleesch. Zij hebben ook gevogelte, doch niet in groote menigte, en zij schijnen er geenen smaak in te vinden. Zij disschen deze geregten over het algemeen op in kalebassen of doppen van kokosnoten, hunne messen zijn van het buitenste van bamboes gemaakt, en hunne vorken zijn van dezelfde stof, gelijkende op houten speetjes. Zij bedienen zich van dit gereedschap bijna niet dan tot bereiding van hunne spijsen. Zelden gebruiken zij het bij hun werk, hetwelk ik nooit van iemand anders dan van oude lieden gezien heb, die met nettenbreiden of met het maken van kanoes bezig waren.

De kleeding en opschik van deze menschen is zeer eenvoudig: de mannen hebben niets dan de *Ame* of linnen gordel om de middel; dezelve wordt tusschen de beenen doorgehaald en van voren netjes vastgemaakt. Zij hebben ook hoeden van palmboombladen, en dit eenvoudige geeft aan hunne mannelijke gestalte een nog belang-

langrijkst voorkomen. Zij hebben zeer veel op met hunne sieraden, die de mannen zich van zeeschelpen of eene ligte soort van hout maken, welke met eene zekere aarde gewreven en daardoor zeer schoon en wit wordt. De vrouwen houden meer van bloemen, welke zij hier in alle jaargetijden vinden kunnen. Walvischtanden worden van groote waarde gehouden; zoo dat een, die goed is, bij hen tegen de grootste bezitting opweegt; de Opperhoofden bezitten dezelve doorgaans en dragen hen om den hals. Hun overige opschik bestaat in eene soort van kroontje, zeer aardig van een ligt hout gemaakt; door middel van harst, dien zij uit den broodvruchtboom trekken, hechten zij er kleine roode bessen aan vast; eene groote menigte vederen voltooit het geheel. De kraag, dien zij om den hals dragen, wordt ook van dezelfde stoffen gemaakt. Bovendien hebben zij nog dikke bossen menschenhaar, die zij om de enkels, de armen of den hals binden en altijd in den strijd, maar zelden anders dragen. Met figuren op het ligchaam geprikt (*getatouerd*) te zijn wordt bij hen voor eene soort van sieraad gehouden, en een man die dit niet is, wordt ten hoogste veracht. De vrouwen zijn niet zoo opzigtig versierd en hebben niet vele figuren. Derzelver kleeding bestaat in een stuk laken om de middel, dat op eene korte rok sluit, en eenen mantel, die op den linkerschouder vastgemaakt wordt, van daar schuins over de borst naar de rechterheup loopt, en vervolgens tot op de knie of kuit, naar dat de smaak van het

het meisje dit medebrenge, afhangt. Algemeen hebben zij zwart haar, welk zij op onderscheiden wijzen dragen; eenige lang en opgebonden, en andere kort. Zij zijn er alle zeer op gesteld, om zich met bloemen te versieren, en vele kransjes zijn zoo eenvoudig net gevlochten, dat dit hare schoonheid, die altijd belangstelling inboezemt en door de juiste evenredigheid van hare gestalte alleen geëvenaard wordt, bijzonder gunstig doet uitkomen. Zij hebben eene lichte koperkleur, en wij vonden het karmozijnrood op de wangen van degene, die wij verzochten, zich niet met olie en wortels van boomen te bestrijken, duidelijk onderscheiden. Als zij 's morgens vroeg ons schip bezochten, kwamen zij naar ons toe zwemmen, en dewijl hare kleederen niet tegen het water bestand waren, lieten zij dezelve op het strand liggen; maar verzuimden nooit eenige bladeren mede te nemen, ten einde dezelve om de middel te slaan. In dezen natuurstaat wilden zij zich dagelijks vertoonen, en wel zonder te vermoeden of in het minste te weten, dat zij daardoor de zedigheid eenigermate kwetsten. „De eerste, die ons een bezoek gaven,” zegt de Zendelingreis: „verlieten 's morgens vroeg het strand, het waren zeven jonge schoone vrouwspersonen, die geheel naakt overzwommen, behalve dat zij eenige bladen om de middel hadden; zij bleven drie uren lang in het water spelen, gedurig roepende *Wahine*, tot dat er verscheiden manspersonen naar boord kwamen, van welke een het

„ Op-

„ Opperhoofd van het eiland zijnde verzocht, dat
„ zijne zuster op het schip mogt komen; het-
„ welk hem toegestaan werd. Zij was schoon
„ van gelaat, naar het lichtgele overhellende,
„ hare wangen waren met roode verw bestreken.
„ Zij was vrij kloek, doch tevens, gelijk alle
„ die haar vergezelden, zoo evenredig van trek-
„ ken, dat men hares gelijken tot modellen van
„ beeldhouw- en schilderkunst zelden vinden
„ kan. Ons Otaheitisch meisje, dat tamelijk
„ schoon was en een bevallig voorkomen had,
„ werd desnietteenstaande door deze vrouwen
„ zeer in de schaduw geplaatst, en gevoelde zel-
„ ve, geloof ik, hare minderheid, zeer leven-
„ dig, hoewel zij in aanminningheid van zeden
„ dezelve overtrof, en meer van het zachte en
„ teedergevoelige der sekse bezat. Zij schaamde
„ zich eene geheel naakte vrouw op het dek te
„ zien, en voorzag haar van eene volkomen klee-
„ ding van Otaheitisch laken, hetwelk derzelver
„ schoonheid zeer begunstigde, en degene, die in
„ het water waren, wier aantal grooorelijks toege-
„ nomen was, bemoedigde om aan te houden,
„ dat zij ook op het schip toegelaten mogten
„ worden. Dewijl wij zagen, dat zij niet terug
„ wilden keeren, namen wij haar dan ook aan
„ boord. Zij waren echter eenigermate te leur
„ gesteld; want zij konden niet zoo gelukkig,
„ als de eerste, slagen in het bekomen van
„ kleederen, en tot haar ongeluk wilden de gei-
„ ten haar ook de groene bladeren niet laten
„ behouden; want als zij zich omkeerden, om

D

„ de-

„dezelve te ontwijken, werden zij beurtelings
 „aan elke zijde aangevallen en geheel van dek-
 „king beroofd.”

Ik moet bekennen, dat ik bij het lezen dezer afdeeling, niettegenstaande de eerwaardigheid des schrijvers, zeer tot twifelen genegen was: doch wij waren nog niet vele uren ten anker geweest, toen een dergelijk voorval plaats had; en het gebeurde naderhand verscheiden malen, dat ik daarvan ooggetuige was.

Zich figuren op het ligchaam te laten prikken, hetwelk Pātekeē heet, wordt voor een groot bewijs van aanzien gehouden; en dewijl dit zeer hevige pijn veroorzaakt, blijkt daaruit, wat zij uitstaan kunnen. Er zijn velen, welken dit zoo dikwijls gedaan is, dat er geen vlekje van hunne natuurlijke kleur meer aan hen te zien is. Aan sommigen is dit op eene zeer zonderlinge wijze, hoewel met veel smaak, gedaan, en zoo het mogelijk is, worden de regte lijnen altijd vermeden. Die slechts zoo veel geteekend zijn, als noodig is om de klasse, waartoe zij behoren, aan te duiden, zijn van den laagsten rang of *toutous*, en hebben doorgaans een' visch, eenen vogel, of iets anders van weinig aanbelang, op de wang afgebeeld. De vrouwen hebben, gelijk ik boven aanmerkte, zoo weinige dergelijke teekenen, dat men dezelve zelden anders dan op de handen of eenige vingers ziet. Vele hebben de lippen gestreept; en dit ziet men voornamelijk aan degene, die getrouwd zijn of kinderen hebben: doch het is geene vaste ge-

WOON-

woonte onder de gehuwden, gelijk velen onderstellen. De mannen zijn rijzig, welgemaakt, gespierd en dapper; zij bezitten veel levendigheid en scherpzinnigheid, zoo dat ik nimmer bij eenig volk geweest ben, welks taal ik niet kende, en bij hetwelk ik mij zoo gemakkelijk als bij hen konde doen verstaan. Zij gaven naauwkeurig acht op al hetgene zij zagen, en ik geloof, dat er niet een aan boord kwam, of hij mat de lengte van het schip en telde de stukken, masten, dekken enz.

Hunne uitspanningen bestaan voornamelijk in dansen, zwemmen en worstelen, in het werpen met spiesen en het slingeren van steenen, waarin zij over het geheel ver gevorderd zijn. Hunne wapenen bestaan in knodsen, waarvan twee soorten zijn, de gesnedene en de effene, beide uit eene soort van hout gemaakt, dat, eerst gehouwen zijnde, niet hard is, maar het wordt, wanneer het eenigen tijd onder den modder begraven geweest is, die haar tot eene sterke verw dient. Speren van 10 voeten lengte worden van dezelfde soort van hout of van den kokosnotenboom, en slingers van gras gemaakt. Den slingersteen weten zij zeer naauwkeurig en tot op een' aanmerkelijken afstand te werpen.

Dewijl de persoon van den koning heilig is, wordt elke plaats of grond, welken hij aanraakt, ook heilig; ten einde het lastige, welk daaruit anders voor het volk ontstaan zoude, voor te komen, wordt hij altijd door iemand op den rug gedragen; zijne zeeschelp of horen heeft hij aan

den hals hangen en eene kleine kroon, van bla- den gemaakt, op het hoofd. Verscheiden der voornaamste Opperhoofden, zoo wel als een stoet van dienstboden, wachten bestendig op deszelfs bevelen. In zijn paleis heeft hij een verhemelte om onder te zitten of te liggen; zijn voorkomen is zeer eenvoudig. Het paleis is eene open hut, aan den zeekant gelegen, en heeft, behalve des- zelfs grootte, niets dat zich van eene der andere hutten onderscheidt. Een der vertrekken was met geraamten van varkenshoofden, die bijzonder rein en wel bewaard waren, aardig versierd. Bij den dood van 's konings moeder was er een groot aantal van deze dieren geofferd, en der- zelfver hoofden waren, met oogmerk om hare gedachtenis bij hem levendig te houden, binnen dit vertrek in het rond opgehangen: doch hoe groote waarde zij vroeger voor hem mogten ge- had hebben, hij aarzelde niet, om een paar van de beste tegen een oud scheermes te verruilen.

Hunne kaarsen maken zij, door een groot getal notenpitten op eene lange bamboesloot te steken; wegens derzelver olieachtigen aard. kunnen zij gemakkelijk aangestoken worden: zij branden zeer geregeld en geven een vrij goed licht; zij verwekken zeer weinig rook, en wanneer het licht uitgedaan wordt, geeft dit wel een' vrij sterken, maar niet onaangename geur.

De viervoetige dieren bestaan slechts in varkens en ratten: de laatste zijn uitermate groot en zeer talrijk; de varkens loopen in het wild en zijn van eene beste soort. Ik bragt er een van mede
naar

naar Engeland, en dewijl dit met jongen was, ben ik nu in het bezit van het echte ras. De inboorlingen waren op het zien van onze koe zeer verwonderd, en noemden haar een varken met hoornen, dewijl zij te voren nimmer zulk een dier gezien hadden, noch zich eenigzins verbeelden konden, wat het anders zoude kunnen wezen.

De inboorlingen van deze plaats laten hunne varkens niet dood bloeden, maar worden dezelve met een touw; nadat vervolgens de ingewanden er uit genomen zijn, en het ligchaam met breede bladen bewonden is, wordt het op eenen hoop heete steenen gelegd, waardoor het haar afbrandt en het ligchaam rein wordt. Ware het eene, welk de Typees in de Controleursbaai voor ons opdischten, een weinig beter toegemaakt geweest, zoo houd ik mij overtuigd, dat geen maaltijd dezen konde overtroffen hebben: het was vol van het kostelijkste sap en in alle opzigten voldoende voor de fijne tong van eenen Alderman, die ik zelfs gelooven wil, dat daaraan de voorkeur zoude gegeven hebben boven de *callipee* of *callepash* van de keurigste schildpad.

De *cava* of sterke drank, dien zij hebben, bezit eene zeer bedwelmende kracht en verwekt ten spoedigste dronkenschap. Hij wordt van boombladeren en de wortels van eene plant gemaakt, welke vrouwen uit de lagere klasse kaauwen, en in kalebassen, die de plaats van distilleerketels vervangen, uitspuwen; men mengt dit met de melk van de kokosnoot en laat het ges-

ten; vervolgens laat men het dobr eene doek loopen, en het wordt spoedig bruikbaar. De Koningen en eenige aanzienlijke Opperhoofden alleen mogen zich in dezen smakelijken drank toegeven, en hij brengt bij hen eene soort van droogen uitslag en zeerte aan de oogen voort: dit was in het bijzonder aan den ouden koning zichtbaar; want niettegenstaande hij de kuur, van allerlei afbeeldsels in het ligchaam te drukken, boven anderen ondergaan had, was zijne huid zoo vol van drooge witte schilfers, dat hij daardoor, in plaats van eene zwarte, eene ligt graauwe kleur scheen te hebben.

Deze menschen worden zelden door ziekten bezocht, hetwelk welligt eenigermate aan hunne eenvoudige levenswijze en aan hunne groote zindelijkheid toegeschreven moet worden. Zij houden het voor noodzakelijk, zich ten minste drie malen daags te baden, hetwelk die zure uitwaseming, welke men bij andere volken uit gelijke luchtstreek aantreft, die minder op hun ligchaam acht geven, wegneemt. Bij onvoorziene toevallen zijn er eenigen, die de heilkunde oefenen, den dienst van heelmeeester doen, en in het zetten van beenbreuken zeer bedreven en gelukkig zijn. Ik zag slechts eene operatie van dezen aard en wel aan eene dijbreuk: nadat de zwelling verdreven was, werd het gebroken lid zorgvuldig met breede bladeren omwonden; vervolgens werden er verscheiden spalken of gladde stukken bamboes gebruikt; en toen deze zeer zorgvuldig vastgebonden en het lid

lid in de behoorlijke rigting vastgemaakt waren, was de operatie volbragt. Een van de kunstverlangde zeer, van lancetten voorzien te worden: doch ik konde van Wilson niet te weten komen, of het aderlaten hier ooit geoefend was, en of de oude man het gebruik dezer werktuigen kende; hij werd daarvan echter genoegzaam voorzien, om al de aderen op het geheele eiland te openen.

Sir Thomas Staines, die groot belang in de reis stelde, en meer dan bij losse gissing hunne wijze van vechten wenschte te leeren kennen, verzocht den ouden koning, op de vlakte eens een spiegelgevecht te laten houden: het verzoek werd toegestaan, en de oude krijgsman schepte er een groot vermaak in, al de verschillende krijgsoefeningen door te gaan. In plaats van de knods werd hun een tamelijk dikke stok, voor de speer een stuk bamboes gegeven, en in plaats van steenen wierpen zij met de slingers de kleine broodvrucht. Aldus gewapend trokken omtrent 300 der meest geoefenden naar de vlakte. De koning werd voor het eerst in een' prachtigen draagstoel, dien wij aan boord voor hem gemaakt hadden, gedragen. Hij deelde aan de opperhoofden zijne bevelen uit omtrent de inrigting der beide legers, die op de volgende wijze in slagorde geschaard werden. Omtrent dertig der voornaamste krijgslieden, met knodsen gewapend, maakten de eerste linie uit; de tweede bestond uit dezulken, die met speren gewapend waren; en de slingeraars waren aan de zijden.

De slag begon met een tweegevecht tusschen twee opperhoofden, die en in vlugheid en in ervaring groote bekwaamheden lieten blijken en dapper worstelden; toen het teeken om aan te rukken gegeven werd. Er volgde een verschrikkelijk en afschuwelijk gekrijsch, en nu begonnen de slingeraars, die echter, toen zij onder het bereik der speren kwamen, verplicht waren terug te trekken. Het aanrukken ging snel; en toen de partijen handgemeen werden, nam de verwarring toe. Knods kwam met knods, speer met speer in aanraking en de slingeraars stonden van verre. Eindelijk werd het geluid des zeehorens gehoord, en nu scheidden beide partijen van elkander, terwijl de slingeraars aan elke zijde in de achterhoede van hunne bijzondere afdeelingen geregeld volgden, om derzelver aftogt te dekken. Zij hielden niet op, met steenen te werpen, tot dat dezelve geene werking meer deden. Beide partijen schaarden zich weder in de vorige orde en rustten op hunne wapenen. Het is bijna ongelooft, hoe ver en tevens hoe juist zij eenen steen werpen; die speren dragen, zijn ook zeer bedreven. Velen, die door den worp van eenen slinger getroffen werden, toonden een zeer woest gelaat; verscheiden werden overhoop geworpen: doch niemand bekwam eenig letsel. Aldus eindigde de vertooning van een gevecht, dat iederen aanschouwer groot vermaak had moeten geven.

De voornaamste boomen zijn de broodvruchten kokosnotenboom, omdat de inwoners in derzelver

zelve voortbrengsels hun levensonderhoud vinden; er zijn nogtans ook onderscheiden andere, die, vereenigd met eene menigte van planten en bloemen, den kruidkundigen een ruim veld ter bespiegeling zouden opleveren; het doet mij leed, te moeten zeggen, dat ik met deze zoo vermakelijke als nuttige wetenschap niet bekend was, en derhalve in dit opzigt van ons verblijf alhier geen voordeel trekken konde. Er zijn verscheiden heldere stroomen, waardoor de schepen in alle jaargetijden zich gemakkelijk van water voorzien kunnen. Ook vindt men er verscheiden minerale bronnen: doch ik bezat geene bekwaamheid om naar de eigenschappen, welke zij bezitten, onderzoek te doen.

De taal, die hier gesproken wordt, is niet onaangenaam; de woorden bestaan voornamelijk uit klinkletters: doch Wilson, die bij uitstek dom is, wist mij niet te zeggen, of zij, gelijk de meeste talen, eene bijzondere eigenschap of regering had, of van welken aard zij was; en bij de inboorlingen konde ik mij niet genoeg doen verstaan, om bij hen dienaangaande onderrigt te bekomen. Hetgene ik echter heb kunnen verzamelen, zal ik hier mededeelen, hetwelk ik vertrouw, dat niet onaangenaam zijn zal. Hunne wijze van tellen is zeer gebrekkig; want zij tellen slechts tot twintig, en vervolgens het getal der twintigheden, gelijk uit de volgende tafels te zien is; bij welke ik alle woorden en uitdrukkingen voegen zal, die wij gedurende

ons verblijf aldaar konden bijeenzamelen, en van wier kennis wij groot nut trokken.

TAFEL DER GETALLEN, IN GEBRUIK OP HET
MARQUESAS EILAND NOOAHEEVAH.

Atachkee, <i>een</i> .	Ahōno, <i>zes</i> .
Ahōwā, <i>twee</i> .	Aheeto, <i>zeven</i> .
Atoō, <i>drie</i> .	Avāho, <i>acht</i> .
Ahā, <i>vier</i> .	Aheva, <i>negen</i> .
Ahemā, <i>vijf</i> .	Unāhoo, <i>tien</i> .

Ik moet hier doen opmerken, dat *elf* uitgedrukt wordt door *om* bij het eerste getalmerk, en *twaalf*, door dezelfde lettergreep bij het tweede getalmerk te voegen en zoo vervolgens tot twintig.

Omātachkee, <i>elf</i> .	Omahonō, <i>zestien</i> .
Omāhōwā, <i>twaalf</i> .	Omaheeto, <i>zeventien</i> .
Omātoō, <i>dertien</i> .	Omavahō, <i>achttien</i> .
Omāha, <i>veertien</i> .	Omaheeva, <i>negentien</i> .
Omāhemā, <i>vijftien</i> .	Omunaho, <i>twintig</i> .

Om boven de twintig te tellen, zouden zij voor eerst zeggen *Atachkee Omunaho*, en met het tweede getal van voren aan beginnen; *Ahōwā Omunahoo* zoude de tweede twintig of veertig wezen en zoo vervolgens: doch zij zijn in geene soort van rekening eenigermate bedreven.

Van de volgende gezegden hadden wij veel gemaks.

Nc-

Nederditsch.

Hoe vaart gij?
Heel wel.
Geef mij wat te eten.
te drinken.
Ik zal het u geven.
Kom hier.
Ik kom reeds.
Ik versta het niet.
Wat zegt gij?
Wat hebt gij noodig?
Hebt gij wel zin aan mij?
Ja.
Geef mij dan eene kus.
Op staanden voet.
Maak geen geraas.
Ik ben het niet.
Gij liegt.
Wilt gij aan boord komen?
Neen.
Geef mij eene speer.
Overmorgen.
Mijn lief, mijn schat.
Ga heen.
Geef mij eene kus.
Oneenig zijn.
Gaan slapen.
Gij vermoordt mij of doet
mij zeer.
Ik zal u den hals bre-
ken.

Marquesatisch.

Cāovākooe.
 Nue nue moee tackey.
 Toko mi te kiee.
 Toko mi te maaha ēnee.
 Tou he toko atoo.
 Pee mi.
 Anā aoe.
 Coree aoyocō.
 Ayahā.
 Eno waka?
 Atce me tackey wowney?
 Ihee.
 Pe me tee toee.
 Apo.
 Too weetoo wee.
 Coree aoe.
 Te vā vā.
 A moce ta owa tiee?
 Coree.
 Toko mē packahoo.
 Oheyohee-ēhiee.
 Vihence nōw.
 Fetee.
 Hō kee my day sho.
 Ta hā too.
 A moce.
 Me mate! me mate!
 Torroro (eene uitdruk
 king van hevige grām
 schap).

Geef

Geef mij een stukje Py my ti ti potata.
brood.

Geef mij wat water.

Py my vlee.

Ik sterf van honger.

Me mate de owney.

De wreede Porter sloeg
de Typees dood.

Teekenoo Porter mate
mate Typee (eene al-
gemeene uitdrukking).

Lijst van woorden, welke wij gedurende ons
verblijf te Port Maria verzameld hebben.

A.

Aangezigt, *Mata*.

B.

Bal, *Keeva*.

Bijl, *Tokee*.

Beenen, *Etee mie*.

Boot, *Waca*.

Brittanje (Groot), *Picta-
nane*.

Brood, *Potato*.

Broeder, *Tayo*.

Buik, *Apowe*.

D.

Dienstknecht, *Toutou*.

Doodslaan, *Mate*.

Duivel, *Vihence thee*.

F.

Figuren op het ligchaam
branden of prikken,
Patikée.

G.

God, *Ea'tooā*.

Geest, *Atoowa*.

Geestrijke dranken, *Vica
cava*.

Goed, *Moe tackee*.

Groot, *Nus nue*.

H.

Hond, *Patoo*.

Honger, *Owney*.

Hut, *Afee*.

Haar, *Wohoo*.

I.

Iets, *Mayahah*.

Ja, *Thee*.

K.

Knods, *Acaotoowah*.

— gesneden, *Hoo-
hoo*.

Klein, *Etee*.

L.

L.	Slinger, <i>Maca.</i>
Laken, <i>Cahoo.</i>	Speer, <i>Pacao.</i>
Lakensche gordel, <i>Āmee.</i>	Steen, <i>Cayā.</i>
Laken (rood), <i>Cahoo</i>	Stof, <i>Heecccok,</i>
<i>anamor.</i>	T.
Licht, <i>Hama.</i>	Tanden, <i>Na yeu.</i>
Luis, <i>Hootoo.</i>	V.
M.	Vogel, <i>Manoo.</i>
Man, <i>Vāhanā.</i>	Visch, <i>Esa.</i>
Meer (Plus), <i>To tackey.</i>	Visch (groote), <i>Eca nue.</i>
Musket, <i>Pohee.</i>	Vuur, <i>Ha-hee.</i>
Morgen, <i>Ohhe-cohee.</i>	Vijl, <i>Cookhse.</i>
N.	Vuil, morsig, <i>Mowa.</i>
Neen, <i>Coree.</i>	Vischhoek, <i>Pekce.</i>
Niets, <i>Ahohwee.</i>	Veel, <i>Attee.</i>
O.	Verw (roode), <i>Anamor.</i>
Oogen, <i>Kecco mata.</i>	Varken, <i>Powaka.</i>
R.	Vrouw, <i>Waheine.</i>
Rat, <i>Keckoo.</i>	W.
Regen, <i>Owa.</i>	Wapenen, <i>Ema.</i>
S.	Water, <i>Vicc.</i>
Schip, <i>Waca nue.</i>	Wind, <i>Matanee.</i>
Slecht, ondeugend, <i>Te-</i>	Z
<i>keeno.</i>	Zwemmen, <i>Cowie tiee.</i>

De wonderbare voorvallen, welke de Amerikaansche Officiëren, die op de Essex gevangen genomen, en bij onze aankomst te Valparaiso aldaar waren, verhaald hadden ten aanzien van de wreedheid der bewoners van het binnenste gedeelte des eilands, hadden groote nieuwsgierigheid bij mij verwekt, en voor dat wij Port Anna

Anna Maria bereikten, had ik het voornemen opgevat, om naauwkeurig onderzoek te doen, of de verschrikkelijke beschrijving, door hen gegeven, juist ware: verscheden Officieren maakten partij, om dit mede te doen, en omtrent alles wat men bij het doorkruisen der bergen in acht moest nemen, werd de noodige afspraak gemaakt: doch toen de tijd kwam, was ons getal om redenen, die ik niet verklaren kan, van twaalf tot slechts drie verminderd, namelijk den heer J. Morgan, Luitenant bij de Mariniers op de Tagus, Blackmore, Onderofficier op de Briton en mij zelve. Ik zal aan deze heeren altijd met gevoel van verpligting denken; want hadden zij mij ook verlaten, zoo zoude ik wel dit reisje niet opgegeven hebben, maar alleen gegaan zijn, en dus hun aangenaam gezelschap en belangrijke opmerkingen gemist hebben. Terstond met het aanbreken van den dag begaven wij ons op weg, vergezeld van mijnen Tayo Patooke als wegwijzer en den Otaheiter Jack als tolk.

De beide dagen voor onze reis had het onophoudelijk sterk geregend, en de weg, die altijd slecht scheen te wezen, was nu bijna niet te gaan, zoodat de moeilijkheid bij elke schrede, die wij voortgingen, toenam; velerwege was het gebergte, verscheiden roeden ver, zoo steil, dat al onze pogingen om langs dezen weg dwars over het gebergte te trekken, zonder de wortels der boomen, die zich tot trappen gevormd hebben, vruchteloos zouden geweest zijn.

zijn. Omstreeks negen uren bereikten wij den top en toefden er eene wjl, zoo om eenige verversching te gebruiken, als om ons te verlustigen in de beschouwing van de menigvuldige schoonheden der natuur, die zich aan ons oog vertoonden. Men konde zijn gezigt naar geene zijde wenden, zonder de schoonste en verrukkendste tooneelen te ontmoeten.

Wij hadden nu nog volle drie mijlen verder te wandelen, eer wij het gebied der zoo even gemelde Kannibalen bereiken konden; en dewijl de weg zich weder niet gunstig liet aanzien, vertrokken wij spoedig van deze plaats, om onze reis voort te zetten: wij waren nog niet ver gegaan, toen ons eenige inboorlingen ontmoetten, die in het kleine, maar vrij vlakke landschap woonden, waar wij thans doorgingen: zij bragten ons kokosnoten en bewezen ons, door onderscheiden vreemde lichaamsbewegingen, hunne vreugde en vriendschap; hetwelk ons te meer genoegen gaf, omdat het ons een gunstiger ontvang van de Typees voorspelde. Deze streek is eene zeer vruchtbare landsdouw en zeer voor verbetering valbaar. Men ziet er alomme kokosnoten- en broodvruchtboomen, en er zijn ook eenige sandelboomen.

Het was omstreeks den middag, eer wij onze reis (na genoeg tien mijlen van de haven) volbragt hadden. Wij werden bij dit verschrikkelijke volk, welk Kapitein Porter als door hem overwonnen en aan de Amerikaansche vlag cijsbaar gemaakt doet voorkomen, met veel genegenheid ont-

ontvangen en behandeld. Allen schenen verheugd te zijn, en drukten hun genoegen over onze tegenwoordigheid op verschillende wijzen uit; eenigen dansten, anderen zongen, knielden neder, omhelsden ons en maakten vele andere lachwekkende bewegingen, die ik onmogelijk zoude kunnen beschrijven. Zij voorkwamen in alles onze wenschen. Tot verversching werden ons kokosnoten aangeboden en tevens schonken zij ons, ten bewijze van hunne achting, knodsen, speren, slingers enz. enz., die zij zelfs door iemand van hun volk naar ons schip lieten brengen. Zij bezagen alles, wat wij bij ons hadden, zeer naauwkeurig, en waren verwonderd over de witheid van ons vel; velen hunner maakten het borstgat van mijn hemd, mijne roksmouwen en de pijpen van mijne broek los: en er was zelfs een, die dit zoo kwalijk gelooven konde, dat hij mijne hand wiesch, om zeker te wezen of zij niet geverwd was. Op dat oogenblik waren wij in de vergaderplaats door meer dan vijf honderd van hen omringd; en ik moet bekennen, ik had niet veel zin in een zoo scherp onderzoek, waaraan mijn vriend Morgan dan ook een einde maakte, die met Mr. Blackmore eene gelijke behandeling onderging. Zoodra hij een pistool in de lucht afschoot, viel de geheele vergadering op den grond, in welke houding zij een' geruimen tijd bleven, tot dat zij dachten, dat het schot deszelfs bestemming bereikt had. Toen zij bezig waren met op te staan, werd er een tweede pistool afgeschoten; en dit had dezelfde uitwerking.

Dit

Dit tooneel was zoo koddig, dat het volstrekt onmogelijk geweest zoude zijn, zich van lagchen te onthouden. Toen zij op hun vragen vernomen hadden, dat de pistolen eenen tijd lang ongeladen waren, bleef nogtans ieder den geheelen dag op een' geschikten afstand van ons. Ik heb niet het geringste vermoeden, dat zij tot het naauwkeurig opnemen van onze personen door iets anders dan nieuwsgierigheid aangespoord zijn; want, hadden zij een vijandig oogmerk gehad, zoo zoude het hen weinig bevreesd gemaakt hebben, dat wij met pistolen gewapend waren. Ons getal was zoo klein, dat eene hagelbui van steenen uit hunne slingers hen in het geruste bezit van onze lichamen gesteld zoude hebben. Bij deze gelegenheid had ik grootten dienst van mijnen Tayo Patooke, gelijk bestendig, zoo lang wij ons op het eiland ophielden.

De Morais van deze plaats zijn, even als die te Tuhuouy, geenszins fraai; doch het vierkante gebouw voor de algemeene zamenkomsten is hooger, en groot genoeg om 1200 personen te bevatten; het is ook wel gebouwd. De zeden en gewoonten van dezen stam schijnen in alle opzigten dezelfde, als die bij de haven van Tuhuouy. De grond is zeer welig: doch er wordt niets voortgekweekt dan de weinige boomen, van wier vruchten zij leven; en deze groeijen bijna van zelve. Er is geen suikerriet, hoewel het op dit eiland welig wassen zoude. Op de

E

ber-

bergen zag ik eenige kleine vogels met schoone vederen, maar zij zijn er niet overvloedig.

Het arme, maar vriendelijke, volk te dezer plaatse beklagde zich in de bitterste bewoordingen over de wreedheid, welke zij van Kapitein Porter ondervonden hadden, en toonde mij de plaats, waar hij onmeêdoogend verwoestingen aangeregt, en, nog niet tevreden met hunne dorpen te verbranden en hunne boomen te vernielen, veertien van hunne weerlooze makkers onmenschelijk en alleen uit brooddronkenheid neergeschoten had. Terwijl zij van hem spraken, was de woede op hunne aangezigten te lezen; en door den geheelen kring weergalmde het *Te keeno Porter maid maid Typee, of: de wreede en ondeugende Porter heeft de Typees vermoord.* Op het vernemen, dat hij gevangen genomen was, waren zij uitermate verheugd, en betoonden hunne blijdschap door de afgrijsselijkste gebaren. Een hunner bond zich, om aan de overigen duidelijker te verklaren, dat hij gevangen was, met zijnen slinger de beenen vast, en het genoeg, welk dit verspreidde, was op ieders gelaat zichtbaar, maar bewees tevens, dat het gedrag van dezen heer geheel niet met de waardigheid eener beschaafde natie gestrookt, noch Amerika tot eer gestrekt had, en dat in het verhaal, te Port Anna Maria wegens hem gedaan, niets vergroot was.

Ik deed mijn uiterste best, om op te sporen, of er niet wezenlijk eenige reden was, die tot zijne

zijne verschooning aangevoerd konde worden, maar konde nergens iets vinden, dat tot verdediging van zijne handelwijze strekte. Zij bragten hem eene groote menigte kokosnoten en het grootste gedeelte van hunne varkens. Hij eischte meer: doch zij konden hierin met geene mogelijkheid bewilligen, zonder hunne fokkerij grootelijks te benadeelen; en nogtans waren zij genoodzaakt geweest om het te doen, ten einde het verder bloedvergieten voor te komen. Deze daad voltooide Kapitein Porters verrigtingen, zoo dat hij in triomf, met huit en zegeteekenen beladen, naar de haven terug keerde, alwaar hij als de groote en edelmoedige overwinnaar begroet werd (*).

De lezer zal zich zeker wegens deze handelwijze, zoo strijdig met de menschelijke natuur en met alle beschaving, zeer verontwaardigd gevoelen; maar voornamelijk, wanneer hij bevindt, dat dit volk, in welks land deze wreede zoogenaam-

(*) Na dat Kapitein Porter van deze verschrikkelijke slagting, die de wapenen van Amerika met schande bedekt heeft, terug gekomen was, liet hij in zijne kajuit eenen troon oprigten en plaatste zich op denzelfden, om de hulde van dit volk te ontvangen, welk hij aan de Amerikaansche vlag cijsbaar gemaakt had. Bij deze gelegenheid noemde hij zich zelve Koning. Ik heb dit van onzen tolk Wilson, die zelf bij deze zotte krooning tegenwoordig was, welke in elk ander geval bespottelijk zoude geweest zijn, maar inzonderheid voor een onderdaan van een gemeenebestelijk bestuur.

naamde Koning (*) den oorlog met al deszelfs verschrikkingen overbragt, in Kap. Porters eigene bekendmaking aan de wereld, weerloos genoemd wordt.

Dewijl het reeds ver op den dag was, en niemand onzer begeerte gevoelde, om den nacht op eene zoo afgelegen plaats door te brengen, begonnen wij te denken, om over de bergen terug te keeren, hetwelk ons oneindig verdrietelijker viel dan in de heenreis. Toen wij vertrokken, vergezelde ons eene groote menigte tot op de hoogte, en, ik moet zeggen, ik kwam weder aan boord met niet minder vreugde over mijn reisje derwaarts, dan over de zekerheid, dat de vertellingen, die ik te voren omtrent de Typees gehoord had, geen den minsten schijn van waarheid bezaten.

Ik zal nu eene korte schets geven van hetgene er te Tuhuouy, gedurende den tijd, dat de Essex hier vertoefde, voorgevallen, en wat er eindelijk van de prijzen, door dit schip genomen, geworden is: doch vooraf zal ik den lezer een paar zinsneden mededeelen uit een geschreven bericht, dat Kapitein Porter onder den vlaggestok had

(*) Hij is de man, die een Britsch' onderdaan (welke bij hem aan boord was en niet in den oorlog tegen zijn vaderland dienen wilde) naakt liet uitkleeden, beteren, met veëren bestrooijen en alzoo te Boston aan den wal brengen!!! Hij is ook de persoon, op wien de heer Cobbett eene lofrede gehouden heeft!

had laten begraven, en door ons volk opgedolven en in eene flesch gevonden werd. Men vond hierbij ook een zilveren en twee koperen muntstukken van de Vereenigde Staten. Het geschrift was van dezen inhoud:

BEKENDMAKING VAN KAPITEIN PORTER.

„ Wordt bij dezen allen en een' iegelijk bekend
„ gemaakt, dat ik, David Porter, Kapitein ter
„ zee in dienst der Vereenigde Staten van Ame-
„ rika, commanderende thans het Amerikaan-
„ sche fregat Essex, in naam en van wegen
„ opgemelde Vereenigde Staten, bezit genomen
„ heb van het eiland, welk bij de inboorlingen
„ Nooaheevah geheeten wordt, en algemeen bij
„ den naam van Sir-Henry-Martyns-eiland be-
„ kend is, doch nu Maddisons heet; dat ik
„ ten verzoeken en met hulp van de bevriende
„ stammen, die in de vallei Tuhuouy hun ver-
„ blijf houden, als ook van die stammen,
„ in het gebergte wonende, welke ik overvon-
„ nen en aan onze vlag cijsbaar gemaakt heb,
„ het dorp Maddison heb laten bouwen, be-
„ staande uit zes geschikte huizen, eenen wan-
„ delweg, eene bakkerij en andere aanhoorighe-
„ den, en ter verdediging van hetzelfde een fort
„ heb aangelegd, geschikt voor zestien stukken,
„ welke ik met veertien gemonteerd en het fort
„ Maddison genoemd heb.

„ Iedere stam van het eiland, de afgelegenste
„ zelfs niet uitgezonderd, heeft van de voort-
„ brengsels des eilands, ten bedrage van eenne

„aanmerkelijke waarde, ten geschenke gebragt.”
 Hier gaat hij aan het optellen der stammen en
 zegt vervolgens: „Het regt op dit eiland,
 „gegrond op eene vroegere ontdekking, verove-
 „ring en bezitheming, kan ons door nie-
 „mand betwist worden; doch de inboorlingen
 „hebben, ten einde die vriendschappelijke be-
 „scherming te erlangen, welke hun weerlooze
 „toestand zoo zeer vereischte, verzocht, onder
 „het groote Amerikaansche huisgezin, welks
 „zuiver gemeenebestelijk bestuur zoo veel gelijks
 „met dat van hen zelve heeft, toegelaten te
 „mogen worden; en, zoo wel om deze inzig-
 „ten tot hun eigen belang en welzijn aan te
 „moedigen, als om onze aanspraak op dit, in
 „zoo vele opzigten voor ons nuttig, eiland te
 „bevestigen, heb ik de vrijheid genomen van
 „hun te beloven, dat zij op deze voorwaarden
 „aangenomen zouden worden: dat ons Opper-
 „hoofd ook het hunne zijn zal, en zij mij ver-
 „zekeren moesten, dat zij alle hunne broeders,
 „die hen na dezen uit de Vereenigde Staten
 „mogten komen bezoeken, welkom en vriende-
 „lijk ontvangen en van allen onderstand en le-
 „vensmiddelen, die het eiland opleveren mag,
 „voorzien zouden; dat zij hen tegen derzelver
 „vijanden beschermen, en, voor zoo veel dit
 „in hunne magt is, den onderdanen van Groot
 „Brittanje (wanneer zij dezelve daarvoor ken-
 „nen) den toegang beletten zullen, tot dat de
 „beide natien eenen vrede zullen gesloten heb-
 „ben.”

Het

Het overige van dit stuk behelst niets belangrijks; het was onderteeekend door Kapitein Porter en al de Officieren tot de Essex behoorende.

Uit dit stuk blijkt, dat, bij de aankomst van dit spruitje van Amerikaansch koninschap, hij het nuttig oordeelde, bezit te nemen van eene hoogte en daarop, tot dekking van het volk, dat beneden in de vlakte aan het werk was, eene batterij aan te leggen. Ook werd het dorp Maddison gebouwd en een wal, geheel niet genoemd in de Koninklijke bekendmaking, om zijn leger in te sluiten, die nog aanwezig is tot een duurzaam gedenkteeken van zijne barbaarschheid. Terstond na zijn vertrek van het eiland werd het fort geslecht, en deze wal moet, hoewel hij daaromtrent in zijne bekendmaking geene melding maakt, niet onopgemerkt gelaten worden; daar dezelve eenige aandacht verdient. Hij is omtrent 5 voeten hoog, van steen gebouwd en sluit een langwerpig vierkant in van ten naaste bij 600 roeden lands. Hij had dien door Engelsche krijgsgevangenen laten maken, die zoo lang, tot dat hij voltooid was, op het heete van den dag en met ketenen beladen, gedwongen werden te werken, het zij dan om te bouwen of steenen aan te brengen. Doch om dit naauwkeuriger te verhalen, zal ik mij van de woorden van den Heer Watson, Kapitein van een' der Walvischvangers, moeten bedienen, die zich, toen hij mij deze werktuigen der dwingelandij zien liet, op de volgende wijze uitdrukte: „Ja, mijn heer, in deze boei-

„jen heb ik menige vracht steenen gedragen,
„en zoo gij eens te Port Anna Maria komt,
„zult gij waarschijnlijk eenen wal zien, dien
„ik heb helpen bouwen. Wij hadden oppas-
„sers met zweepen achter ons, en wij mogten
„deze dragt niet onder den arm nemen, maar
„moesten dezelve achter ons voortslepen. Zoo
„lang ik leef, wil ik deze ijzeren boeijen niet
„missen, maar bij mijne tehuiskomst zal ik
„dezelve in een afzonderlijk vertrek ophangen,
„om dezelve aan ieder, die hiernaar verlangen
„mocht, te laten zien.” Deze zijn zijne ei-
gene woorden, die ik, weder aan boord geko-
men, mij zoo na mogelijk, poogde te herinneren,
ten einde dezelve in mijn dagboek te plaatsen.
Hij verhaalde mij nog verscheiden andere wreed-
heden, welke hij had moeten lijden; doch dewijl
ik eene voldoende proef van de menschlievend-
heid van dezen door zichzelven geschapen' mo-
narch meen gegeven te hebben, zal ik nu mijn
verhaal vervolgen.

Het zal misschien niet onvoegzaam wezen, te
dezer gelegenheid aan het karakter van Kapitein
Lownes (destijds eersten Luitenant op de Essex)
die hulde te bewijzen, op welke hij mij voorkomt
zoo veel regts te hebben. Hij schijnt gedurende
al dien tijd zich edelmoedig gedragen en, zoo veel
in zijn vermogen was, de ellenden der gevangen-
nen verligt te hebben: zij spraken met zeer veel
achting van hem.

De Essex vertrok van Nooaheevah, en liet zijne
prijzen aan de zorg van den heer Gamble over,
die

die Luitenant was bij de Mariniers, en mij als nog onbarmhartiger en wreeder, dan Zijne Majesteit de Koning zelf, afgebeeld werd. Deze heer bleef nog eenigen tijd na de Essex in de haven: doch toen hij door zijn gedrag gemaakt had, dat er veel volks weggelooopen was, en hij zich hierdoor verzwakt gevoelde, maakte hij spoed om te vertrekken. Hij liet de Greenwich voor zijne ontvangst gereed maken, en de gevangenen aan boord van het schip, waarop hij bleef, overbrengen: deze namen de eerste gelegenheid waar, om op te staan, varteden den heer Gamble bij het hoofd, wierpen hem in boeijen en gaven hem vervolgens, uit wederwraak voor de zweepslagen, die hij hun uit brooddronkenheid gegeven had, zeventig geeselslagen op den rug. De Engelschen en eenige Amerikanen, die zich vereenigd hadden, staken terstond in zee, namen den heer Gamble mede, en zetteden hem, toen zij bijna uit het gezigt van land waren, in eene boot met slechts een' gebroken riem, en verzochten hem om terug te keeren, als hij konde; men schoot ook op hem, waardoor hij in de hiel gekwest werd: hij bereikte echter het eiland weder, alwaar wij hem in eenen ellendigen toestand aantroffen; zijn volk was door het wegloopen zeer verminderd, en niet een inboorling droeg hem gunst toe. Hij liet derhalve eene gewapende boot naar den wal gaan, om het weinige, welk daar achtergebleven was, over te brengen en tevens om de haven en Wilson, die geweigerd had zijne partij tegen de inboorlingen te trekken, te plun-

deren: doch de fortuin werkte al weder zijne oogmerken tegen; want terwijl zij met dit edel werk bezig waren, werd de boot door de branding op strand geworpen, en het volk, ijverig bezig om dezelve weder vlot te maken, verliet onbedachtelijk de wapenen: eenige inboorlingen vielen hun toen uit eene hinderlaag plotseling op het lijf, en in een oogenblik lagen de heer Feltus (een onderofficier) en twee matrozen dood op het strand. De overigen bereikten met zwemmen gelukkig het schip, doch niet, dan nadat zij door de steenen zwaar gekneusd waren. De toestand van den heer Gamble werd nu bij uitstek zorgelijk; zoo dat hij, eenen aanval van den wal duchtende, de Greenwich in den brand stak, zijne kabels kapte en in zee stak, zijnen koers naar Owyhee nemende, alwaar hij juist van pas aankwam, om door Zijner Majesteits sloep Cherub genomen te worden, die hem naar Valparaiso in bewaring bragt. De Thermometer stond aan boord op 84° en aan den wal op 100° tot 105°.

Met bewilliging van al de opgeroepene stammen, behalve de Typees (die verklaarden geene toestemming te willen geven of eenige magt erkennen), werd het eiland in naam van zijne Britannische Majesteit in bezit genomen. Van de Briton en de Tagus werd een koninklijk salvo gelost, en de vereeniging door het uitsteken eener vlag aan het koninklijk paleis bekend gemaakt. Dit was eene afscheidsplegtigheid; den volgenden morgen vroeg ligten wij het anker en vertrokken.

trokken naar het eiland Christiana, waar wij den 31^{en} ('s daags na onze afreis) aankwamen; en in eene kleine baai aan de oostzijde van de Resolutions baai ten anker gingen. Wij kregen hier spoedig bezoek van eenige inboorlingen, wier zeden en gewoonten wij bevonden met die van Nooaheevah groote overeenkomst te hebben, behalve dat zij zeer diefachtig waren en een gering verschil in eenige van hunne woorden. Het gezigt van deze plaats was, gelijk op de andere eilanden, bij uitstek wild en romanesk. De bergen zijn hoog, steil en met een zeer welig loof bedekt. De grond is zeer vruchtbaar en, gelijk die van Nooaheevah, voer velerlei verbeteringen vatbaar.

Op dit eiland was Crook, een der heeren zendelingen, door Kapitein Wilson achtergelaten; ik geloof echter, dat hij zich hier niet lang genoeg heeft opgehouden, om onder de inboorlingen eenig aanmerkelijk nut te stichten. Zijn huis stond op eene afgelegene plaats, nabij den oever van eene rivier, ongeveer eene mijl van het strand. Het droeg geen kenmerk van ooit eenen Europeaan tot verblijf gediend te hebben. Hij werd hier zeer geacht.

Het water is hier goed en de schepen kunnen er gemakkelijk, maar niet spoedig, van voorzien worden. Een, van Gamble's volk, Peter Swack, voegde zich hier bij ons, en beklagde zich over het gedrag van dezen heer: hij verklaarde, dat dit ook de eenige reden was, waarom hij weggelopen was. Ik geloof niet, dat hij
bij

bij de Briton aan boord kwam, met oogmerk om tegen zijn vaderland te dienen, maar alleen om alzoo van daar weg te komen; zoo lang hij aan boord was, gedroeg hij zich voorbeeldig. Deze man bevestigde, hetgeen van Kapitein Porter's krooning verhaald is.

De inboorlingen van dit eiland sukkelden aan eene afgaande en alledaagsche koorts; waarvoor men als een geneesmiddel en tegengift het vocht van zekere boombladeren en bessen gereed maakte, en met goed gevolg toediende. Hier ontliiep ons een jongen, met name Boyce, van 14 jaren.

Daar onze nieuwsgierigheid nu tamelijk wel voldaan was (want wij hadden al het opmerkelijke gezien), namen wij den 2^{en} September's voormiddags afscheid van dit vriendelijke volk; en dewijl dit hoofdstuk vrij lang geworden is, zal ik den lezer eene wijl laten rusten. Het belangrijke toeval, dat ons op de terugreis naar het vaste land bejegende, zal hij in het volgende verhaald vinden.

*
VIJFDE HOOFDSTUK.

Nu wij de Marquesas-eilanden verlaten hebben, zal ik met een enkel woord melding moeten maken van Bligh's reis naar Otaheiti in 1788, die te dier tijd tot Kapitein van de *Bounty* benoemd was, met zekeren Christiaan als den eersten in rang na hem of zijnen eersten Luitenant, om den broodvruchtboom naar de West-Indien over te brengen. De uitslag van deze zijne onderneming, zijn vertrek naar Otaheiti, de geheele mislukking van het doel zijner reis en zijne wonderbare aankomst aan de kust van Timor in eene open boot, zijn zoo wel bekend, en met zoo veel gevoel beschreven (*), dat deze omstandigheden, bij het lezen van den naam de *Bounty*, ieder' nadenkende zoo levendig voor den geest moeten komen, dat ik niet noodig oordeel, bij het gedrag van den ongelukkigen jongeling, die het hoofd van deze allezins beklagelijke zaken.

(*) Deze beschrijving is, in het Nederduitsch vertaald, uitgegeven te Rotterdam bij G. A. Arrenberg, 1790, kl 4°.

menzwering was, of bij dat van den kundigen zeeman, die het voornamelijk voorwerp van derzelve haat en, zoo ik vrees, de eenige oorzaak van de onverantwoordelijke handelwijze tegen hem gehouden, schijnt geweest te zijn, stil te staan.

Vele jaren lang was men in onzekerheid, hoe het eindelijk met Christiaan afgeloopen mogt wezen: het algemeene gevoelen was, dat hij, na de Bounty verlaten en gesloopt te hebben, weder naar de kust van Zuid-Amerika en in Spaanschen dienst gegaan was; zelfs heeft men verzekerd, dat men hem in dien stand herkend had, en na het verslag, door Mayhew Folgier (*) wegens hem gegeven, bleven velen van deze gedachte: doch de zaak is thans te duidelijk bewezen, om eenigen twijfel te behouden; en deze beuzelachtige vertelseltjes moeten nu het lot ondervinden, dat zij toen reeds verdienden.

In de Zendelingsreis wordt het volgende verslag gegeven wegens het gedrag der muitelingen op, en derzelve vertrek van Otaheiti; en sedert dien tijd, tot dat Kapitein Folgier op Pitcairn kwam, is alles betreffende deze onzinnige menschen niets dan losse gissing geweest.

„ Er blies eene frissche koelte van Toubouai,
 „ en onze Kapitein had geen oogmerk nabij dit
 „ eiland te komen: doch ten gevalle van eeni-
 „ gen

(*) Den kapitein van het eerste koopvaardijfchip, dat bij het eiland Pitcairn aankwam.

„ gen, die begeerte hadden het te zien, wendden
„ wij loefwaarts, en kwamen tegen den avond op
„ weinige mijlen afstands van hetzelfde: hij oor-
„ deelde het niet raadzaam aan land te gaan,
„ omdat de inboorlingen wegens de muitelingen van
„ de Bounty, die bijna honderd van hen omge-
„ bragt hadden, zeer tegen de Engelschen ver-
„ bitterd waren.

„ Dit eiland werd in het jaar 1777 ontdekt
„ door kapitein Cook, en de ongelukkige Fletcher
„ Christiaan met zijne makkers, de muitelingen
„ van de Bounty, trachtten in 1789 zich aldaar
„ neder te zetten. Zij hadden eenige inboorlin-
„ gen van Otaheiti en levensmiddelen van aller-
„ lei soort bij zich. Hoewel zij, bij hunne aan-
„ komst, van de inboorlingen grooten tegenstand
„ ontmoetten, wonden zij het schip door de
„ eenige opening in de reef, begaven zich toen
„ aan land, kozen eene plek gronds uit, om eene
„ sterkte aan te leggen, en nadat zij hunne le-
„ vensmiddelen aan den wal gehaald hadden,
„ waren zij van oogmerk, om, bijaldien de in-
„ boorlingen zich vriendelijk wegens hun verblijf
„ gedroegen, de Bounty te sloopen, en zich al-
„ daar te vestigen: doch hun eigen ongeregeld
„ gedrag maakte de inboorlingen van hen afkeer-
„ rig, zoo dat deze hunne vrouwen, welke zij
„ op het punt stonden om met geweld te rooven,
„ wederhielden. Zij verwekten jaloezij bij de
„ opperhoofden, door, met voorbijgaan der ove-
„ rigen, met een derzelve eene vriendschapsver-
„ bindtenis aan te gaan, terwijl zij zelve on-
„ der-

„derling verdeeld waren, en velen hunner naar
„Otaheiti verlangden. Zij besloten Toubouai te
„verlaten, en al de levensmiddelen mede te ne-
„men, welke zij hier gebragt hadden en waar-
„van de inwoners van Toubouai het voordeel
„begonnen te kennen, zoodat zij dezelve niet we-
„der bijeengezameld en weggevoerd wilden zien.
„Dit veroorzaakte den eersten twist tusschen
„de Otaheitische slaven, die de varkens bijeen-
„dreven, en de inboorlingen. Baldadigheid en
„gebrek aan vriendelijkheid en inschikkelijkheid
„hebben tot al de wreedheden, die sedert ge-
„gevolgd zijn, aanleiding gegeven. De inboor-
„lingen waren talrijk en vochten met grooten
„moed, zij dwongen de muitelingen, om zich
„van eene hoogte te bedienen, waar zij einde-
„lijk, door hunne meerdere krijgskunde, het
„voordeel van schietgeweer en de hulp der
„Otaheitiërs, die bij deze gelegenheid dapper
„vochten, de overhand behielden: van hunne
„zijde waren er slechts twee gewond, terwijl de
„hijken der Toubouyanen den grond bedekten,
„en vervolgens in drie of vier hoopen opeen-
„geworpen werden. Aldus bevindende, dat zij
„nu op deze plaats geen veilig verblijf behou-
„den konden, scheepten zij hunne levensmid-
„delen in, verlieten hunne sterkte, namen het
„hun toegenegen opperhoofd met zich aan boord,
„wonden het anker en stevenden naar de Matavai-
„baai op het eiland Otaheiti. Op den overtocht
„derwaarts verhaalt men, dat Christiaan zeer
„droefgeestig werd, zich in zijne kajuit opsloot,
„en

„ en naauwelijks iemand een woord wilde toe-
„ spreken: allerwaarschijnlijkst beklaagde hij zich,
„ dat de besluiten, die hij onberaden genomen
„ en met overhaasting had ten uitvoer gebragt,
„ zijn eigen leven en dat van zijne aanhangers
„ nu in ellende gestort hadden. Zoodra zij in de
„ Matavai-baai op Otaheiti het anker wierpen,
„ begaven degenen, die aldaar wenschten te
„ blijven, zich aan wal; maar negen van de
„ muitelingen benevens eenige mannelijke en vrou-
„ welijke inboorlingen bleven aan boord. Met
„ dezen kapte Christiaan des nachts het kabel,
„ stak in zee en hield den koers naar het N. W.,
„ zonder dat men sedert van hem gehoord heeft.”

Wij verlieten den 2^{en} September de vriende-
lijke bewoners dezer Marquesas-eilanden, en wa-
ren op weg om weder in de haven van Valpa-
raiso te komen, in dien koers voortzeilende,
welke, naar de kaarten en alle andere berekenin-
gen, ons te naasten bij op drie graden lengte
ten oosten van het eiland Pitcairn moest gebragt
hebben; zoo dat wij over deszelfs spoedig en
onverwacht gezigt grootelijks verwonderd waren:
in de tweede wacht verkenden wij hetzelfde. Toen
het dag werd, deden wij naauwkeuriger onder-
zoek, en bemerkten weldra hutten, bouwerij en
mensen; eenige van deze laatsten deden seinen,
terwijl andere met hunne kleine kanoes door de
branding werkten, waarin zij zich zeer vaardig
wierpen en op ons toehielden.

Op dit oogenblik, geloof ik, was noch Kapi-
tein Bligh van de Bounty, noch Christiaan, bij

F

iemand

iemand onzer in de gedachten gekomen; en, op de aankomst der vreemdelingen wachtende, maakten wij ons gereed, om hun in de taal van het volk, dat wij zoo even verlaten hadden, eenige vragen te doen. Zij kwamen; en onmogelijk zoude ik de verwondering kunnen beschrijven, welke op ieders gelaat te lezen was, toen wij in zuiver Engelsch verwelkomd en gevraagd werden naar den naam van het schip, en wie het kommandeerde: onze verwondering kan alleen gevoeld worden. De Kapitein antwoordde; en nu begon er een geregeld gesprek. Hij verzocht hen, om op zijde van het schip te komen; en het antwoord was: „wij hebben geenen haak, „om mede vast te houden.” „Ik zal u een „rouw toewerpen,” zeide de Kapitein, en ontving ten antwoord: „al doet gij dit, wij hebben niets om het aan vast te maken.” Eindelijk echter kwamen zij aan boord, zonder de minste vrees te laten blijken, doch hunne verbaasdheid was zeer groot.

Nadat de eerste man, die op het schip klom, Mackey, want aldus heette hij, vriendelijk gegroet had met: „goeden morgen mijn heer,” zeide hij: „kent gij in Engeland eenen William „Bligh?” Deze vraag gaf eenig licht aan de zaak, en wij vraagden hem oogenblikkelijk, of hij eenen Christiaan kende; het antwoord, welk de man hierop gaf, was zoo natuurlijk en eenvoudig, dat ik mij hier van zijne eigene woorden bedienen zal, „o ja, zeer wel,” zeide hij, „zijn „zoon is in de boot, die ginds aankomt, en „heet

„ heet Vrijdag Fletcher October Christiaan. Zijn
„ vader is nu dood: hij werd door een' zwarte
„ doodgeschoten." Nu hadden verscheidenen
hunner het schip bereikt, en het tooneel was
zeer belangrijk geworden; elkeen liet de grootste
belangstelling blijken, om de laatste lotgevallen
van den misleiden jongeling te vernemen, van
wiens uiteinde zoo vele losse geruchten in omloop
geweest waren; en die geene vragen deden,
verslonden echter met gretigheid ieder woord,
dat eenige opheldering gaf omtrent het wonder-
bare lot van de ongelukkige Bounty.

Er werd nu eene groote menigte van vragen
voorgesteld, en dewijl ik geloof, dat derzelver
rangschikking met hare bijzondere antwoorden den
lezer de geheele toedragt der zaak duidelijker
en levendiger zal voorstellen, dan een doorloop-
pend verhaal, zal ik dit plan volgen, en de voor-
vallen, die niet onmiddellijk op het uiteinde van
Christiaan en de vestiging der volkplanting be-
trekking hadden, getrouwelijk, zoo als wij dezelve
vernamen, verhalen.

Vraag. Zegt gij, dat Christiaan doodgeschoten
werd?

Antw. Ja.

V. Door wien?

A. Door een' zwarte.

V. Aan welke reden schrijft gij dezen moord
toe?

A. Ik ken geene andere reden, dan zekere ja-
loezij, welke ik gehoord heb, dat alstoen tus-
schen de Otaheitiers en de Engelschen bestond.

F 2

Chris-

Christiaan werd in den rug geschoten, terwijl hij in zijne yamplantaadje aan het werk was.

V. Hoe ging het met den man, die hem doodschoot?

A. Die zwarte werd naderhand door een' Engelschman doodgeschoten.

V. Ontstond er na den dood van Christiaan geene oneenigheid weder tusschen de Otaheitiers en de Engelschen?

A. Ja, de zwarten maakten een' opstand, schoten twee Engelschen dood en wonden John Adams, welke nu van allen, die met de Bounty gekomen zijn, alleen nog in leven is.

V. Hoe ontkwam Adams den dood?

A. Hij begaf zich in het bosch, en in denzelfden nacht verwekten de vrouwen, woedend over het vermoorden der Engelschen, voor welke zij sterker partij trokken, dan voor hare landgenooten, eenen opstand en bragten al de Otaheitiers in den slaap om het leven. Zij reddeden vervolgens Adams; deszelfs wonden werden spoedig genezen, en, niettegenstaande zijne hoge jaren, leeft hij nog gezond.

V. Hoe vele mans- en vrouwspersonen bragt Christiaan op de Bounty met zich?

A. Negen blanken, zes Otaheitiers en elf vrouwen.

V. En hoe vele zijn er nu op het eiland?

A. Wij zijn in alles 48 personen.

V. Hebt gij Adams wel eens hooren zeggen, hoe lang het geleden is, dat hij op het eiland kwam?

A.

A. Ik heb gehoord, dat dit omtrent 25 jaren geleden is.

V. En wat werd er van de Bounty?

A. Nadat al hetgene bruikbaar was, er uitgenomen was, werd het schip op strand gezet en in brand gestoken.

V. Hebt gij wel eens gehoord, hoe vele jaren het geleden is, dat Christiaan doodgeschoten werd?

A. Ik meen, dat dit gebeurde twee jaren, nadat hij op het eiland gekomen was.

V. Wat werd er van Christiaans vrouw?

A. Zij stierf kort na de geboorte van Christiaans zoon; en ik heb gehoord, dat Christiaan daarop met geweld de vrouw van eenen zwarte in hare plaats nam, en dat deze de voorname reden is, dat hij doodgeschoten werd.

V. Dan is Fletcher October Christiaan, na John Adams en de oude vrouwen, de oudste van het eiland.

A. Ja, hij is de eerste, die op het eiland geboren is.

V. Op welken ouderdom trouwt gij?

A. Niet onder de 19 of 20 jaren.

V. Moogt gij meer dan eene vrouw hebben?

A. Neen, wij mogen er slechts eene hebben, en het is zonde er meer te hebben.

V. Hebt gij eenig onderwijs in den Godsdienst gehad?

A. Ja, in een' zeer goeden Godsdienst.

V. Waarin gelooft gij dan?

A. Ik geloof in God den Vader, den Al-

magtigen Schepper enz. (hier zeide hij al de 12 artikelen des geloofs op).

V. Wie heeft u eerst in dit geloof onderwezen?

A. John Adams zegt, dat dit eerst geschied is op last van Fletcher Christiaan, en dat hij ook een gebed opgesteld heeft, dat alle morgens gebeden moest worden.

V. En hoe luidt dit gebed?

A. Aldus: Ik zal opstaan en tot mijnen vader gaan, en tot hem zeggen: ik heb gezondigd tegen den hemel en voor u, en ben niet waardig uw zoon genoemd te worden.

V. Onderhoudt gij nog alle dagen dit gebed te doen?

A. Ja, dit verzuimen wij nooit.

V. Welke taal spreekt gij gewoonlijk?

A. Altijd Engelsch.

V. Gij verstaat toch ook het Otaheitisch?

A. Ja, maar niet zoo goed.

V. Spreken de oude vrouwen ook Engelsch?

A. Ja, maar niet zoo goed als zij het verstaan; zij hebben geene goede uitspraak.

V. Wat landslieden noemt gij u zelve?

A. Half Engelschen en half Otaheitiers.

V. Wie is uw Koning?

A. Koning George: dat spreekt van zelf.

V. Hebt gij wel ooit vroeger een schip gezien?

A. Ja, wij hebben er vier van het eiland gezien, maar slechts een hield zich op. De Kapitein

pitein was Mayhew Folgier, dien ik onderstel, dat gij kent?

V. Neen wij kennen hem niet. Hoe lang vertoefde hij?

A. Twee dagen.

V. Zoudt gij zin hebben om naar Engeland te gaan?

A. Neen, ik kan niet; ik ben gehuwd en heb een huisgezin.

Voor dat wij onze vragen geëindigd hadden, was het tijd geworden, om te ontbijten, en wij noodigden onze half-landgenooten, gelijk zij zich noemden, beneden in ons gezelschap te komen en met ons te ontbijten; waarin zij zonder veel pligtpleging genoeg namen. Toen de kring, waarin wij ons om hen henen geplaatst hadden, geopend werd, kreeg Mackey een' kleinen zwarten hond in het gezigt. Hij was in het eerst bevreesd, liep achter een' der Officieren, en over deszelfs schouder op den hond wijzende, zeide hij: „ik weet al, wat het is: het is een hond; ik heb nooit te voren een' hond gezien. Zoude hij bijten?” Na eene korte poos wendde hij zich tot Christiaan en zeide met groote verwondering: „het is toch een aardig ding om te zien, is het niet waar?”

Zij deden niet dan navorschen, en in hunne vragen en antwoorden was eene groote mate van natuurlijke bekwaamheden zichtbaar.

Zij vraagden naar de namen van al hergeen zij zagen, en de oogmerken waartoe het gebruikt werd. Het eene, zeiden zij, was aardig, het andere stond hun niet aan, en zij waren

zeer verwonderd, dat wij zoo veel hadden, hetwelk zij op het eiland niet bezaten.

Het voorval met den hond, de voorwerpen, die bij elke schrede hunne aandacht trokken of hunne verwondering wekten, hielden ons op onzen weg naar de ontbijttafel op, en, aldaar gekomen, hadden wij nieuwe reden tot verbaasdheid. De verwondering, vroeger door hen aan den dag gelegd, was nu bij ons zichtbaar geworden, zelfs in eene hooger mate, dan toen zij ons in onze moedertaal verwelkomden; en ik moet bekennen, dat ik bloosde, toen ik de natuur in hare grootste eenvoudigheid, den Almagtigen Schepper die hulde en dien eerbied zag bewijzen, welke ik naar mijne opvoeding hem niet toebragt, en waarvan ik de noodzakelijkheid door den omgang niet geleerd had. Voor dat zij begonnen te eten, smeekten zij op de knieën en met de handen ten hemel geheven, dat zij, hetgeen voor hen geplaatst was, in vrede genieten mogten, en, nadat zij smakelijk gegeten hadden, namen zij weder deze houding en deden een krachtig dankgebed voor de gunst, welke zij zoo aanstonds genoten hadden. Het ontglipte hunne aandacht niet, dat wij deze Godsdienstige verrigting nalieten; want Christiaan vraagde mij, of dit oij ons niet gebruikelijk ware. Hier zegepraalde de natuur; want ik zoude mij een onherstelbaar onregt aandoen, zoo ik niet opregtelijk bekende, dat ik in verwarring en verlegen was om een goed antwoord te geven: ik ontweek de vraag van den armen hals, door zijne aandacht tot de
koe

koek te trekken, die toen onder het dek uitkeek; en daar hij nooit een dergelijk dier gezien had, was dit voor hem eene bron van vreugde en vermaak.

De haat tegen de zwarten is bij deze menschen diep ingeworteld, en heeft ongetwijfeld zijnen oorsprong uit de vroege oneenigheden, welke Christiaan en deszelfs aanhangers terstond na hunne aankomst op Pitcairn met de Otaheitiërs hadden: om dit duidelijk te doen zien, zal ik een voorval verhalen, welk bij het ontbijt plaats had.

Kort nadat de jonge Christiaan begonnen was, kwam een West-Indische zwarte, die een van de bedienden was, in de konstabels kamer, om als gewoonlijk de tafel te bedienen. Christiaan zag hem stuursch aan, stond op, vraagde om zijn hoed en zeide: „ik heb het niet op die zwarten, ik moet gaan;” en het kostte nog al eenige moeite, eer hij weder plaats wilde nemen. De onnoozele Quashe werd door zijne makkers dikwijls aan dit voorval herinnerd.

Toen zij het schip op zijde gekomen waren, hadden zij zoo groote begeerte om aan boord te komen, dat verscheiden kanoes geheel aan het geval overgelaten werden. Dit gaf aanleiding tot een voorval, waaruit hunne goedaardigheid en de wijze, waarop zij in het beslissen over eene twijfelachtige zaak te werk gingen, allerduidelijkst zal blijken. Toen de kanoes weder bij het schip gebragt waren, gelastte de Kapitein, dat er in elke een van hen blijven zoude: maar

nu werd het de vraag, wien deze post te beurt zoude vallen: het werd echter spoedig vereffend; want Mackey merkte aan, dat hij onderstelde, dat allen even gaarne het schip wenschten te zien, en dat de beste weg voor hen zijn zoude, het lot te werpen, dewijl er alsdan aan geene zijde kwaadwilligheid zoude wezen. Dit vond bijval en zij, welken het te beurt viel in de boot te gaan, vertrokken zonder morren.

Ik wenschte wel, dat het ons mogelijk geweest ware, ons verblijf eenige dagen te verlengen, niet alleen voor ons eigen genoegen, maar ook wegens het voordeel, welk deze arme menschen daarvan gehad zouden hebben; want wegens het belang, welk ieder in hen stelde, houd ik mij volkomen zeker, dat zelfs de geringste van het volk niets achtergehouden zoude hebben, welk de waarschijnlijkheid hem zeide, dat tot hun genoegen dienen konde: dit was echter onmogelijk; want om zekere redenen van het kommissariaat-departement, die ik niet wel verklaren kan, was ons, in evenredigheid tot tot onze manschappen, een zoo gering gedeelte van voorraad gegeven, dat wij noodzakelijk alle middelen moesten aanwenden, om onzen terugtogt naar Zuid-Amerika te verhaasten, en nadat wij ons verzekerd hadden, dat het eiland op $130^{\circ} 25'$ w. l. en $25^{\circ} 4'$ z. b. gelegen was, gingen wij weder onder zeil en vervorderden onze reis.

Behalve den Kaptein ging niemand aan den wal, hetwelk voor mij een bron van duurzaam leed.

leedwezen zijn zal; want ik had liever de eenvoudigheid van dit kleine dorpje willen zien, dan al de pracht en grootheid van eene stad.

Ik beklag mij thans des te meer hierover, omdat ik dit hoofdstuk met het verhaal van eenen ander besluiten moet, terwijl ik voornemens was, den lezer zoo weinig mogelijk iets te verhalen, dan waarvan ik zelf getuige geweest was: doch daar ik op deszelfs getrouwheid staat kan maken, hoop ik, dat het echter niet onaangenaam zijn zal. „Aan wal gekomen zijnde,” zeide mijn vriend, „en eene kleine hoogte beklommen hebbende, werden wij ongevoelig door „rijen van kokosnoten- en broodvruchtboomen „naar een schoon en schilderachtig dorpje geleid, dat op een’ langwerpig vierkanten hoek „gronds aangelegd en met onderscheiden soorten van boomen onregelmatig bezet was. De „huizen zijn klein maar geregeld, gemakkelijk en „onvergelijkelijk zindelijk. De dochter van Adams „wachtte ons op den heuvel op. Zij kwam „ongetwijfeld als bespiedster en, hadden wij „eenige mammen aangevat, of waren wij zelfs „gewapend geweest, zoo zoude zij zeker haren „vader daarvan tijdig verwittigd hebben, ten „einde te kunnen vlugten: maar dewijl wij dit „niet waren, wachtte zij onze aankomst af en „bragt ons ter plaatse, waar haar vader was. „Zij was in het eenvoudig gewaad der natuur „gekleed en geheel zonder sieraad, maar de „schoonheid zelve, en had de hulp van geenlei sieraad noodig. Zij liet eenige verwon- „de-

„dering blijken; vreesachtigheid was een harer
„hoofdtrekken.

„John Adams is een oud man, die er wel
„uitziet en nabij de zestig jaren komt; wij
„spraken eenen geruimen tijd met hem over
„den opstand op de Bounty en de laatste lot-
„gevallen van Christiaan. Hij zeide, daar-
„aan niet medepligtig geweest te zijn, of de
„minste kennis van eene zamenzwering gedra-
„gen te hebben, maar liet wegens het gedrag
„van Kapitein Bligh, niet alleen met opzigt tot
„deszelfs manschappen, maar ook omtrent de
„Officiëren, een grooten afkeer blijken. Ik vraag-
„de hem, of hij begeerte had om naar Enge-
„land terug te keeren, en ik moet bekennen,
„dat zijn bevestigend antwoord mij grootelijks
„bevreemde.

„Hij zeide mij, volkomen bewust te zijn,
„in hoe groot gevaar hij zich gewikkeld had,
„door de fortuin van Christiaan te volgen; dat
„hij niet alleen alle betrekking op zijn vader-
„land opgeofferd, maar door zulk eene daad
„noodzakelijk zijn leven verbeurd had; hij on-
„derstelde, dat men hem hetzelfde zeker bene-
„men zoude, zoo hij eens wederkeerde. Met
„dit al zoude niets in staat zijn, om hem een zoo
„groot genoeg te schenken, als dat van nog
„eens voor zijnen dood het land te zien, waar
„hij het eerste levenslicht gezien had, en waar
„van hij zoo lang verwijderd geweest was.

„In zijn spreken was eene opregtheid, welke
„ik nauwelijks beschrijven kan: dezelve had
„„eenen

„ eenen zeer vermogenden invloed op mij, om
„ mij te overtuigen, dat dit zijne wezenlijke ge-
„ voelens waren. Mijne belangstelling werd in
„ zoo hooge mate opgewekt, dat ik hem de
„ overvaart voor hem zelven en den een' of
„ ander' van zijne nabestaanden, die verkiezen
„ mogt met hem te gaan, aanbod. Hij scheen
„ over den voorslag verheugd te wezen; en de-
„ wijl er toen niemand tegenwoordig was, liet
„ hij zijne vrouw en kinderen bij zich komen.
„ De overigen van deze kleine maatschappij ston-
„ den om de deur. Hij maakte haar zijn ver-
„ langen bekend, en verzocht hare bewilliging.
„ Verslagen over dit verzoek, niet minder on-
„ verwacht, dan strijdig met hare wenschen,
„ waren zij allen in verlegenheid, wat te ant-
„ woorden.

„ Zijne beminnelijke dochter echter, overstelpt
„ van tranen, brak het eerst dit stilzwijgen af.
„ „ Ach, mijn heer, zeide zij, ontnem mij
„ „ mijnen vader niet, voer mijnen besten en
„ „ waardsten vriend niet weg.” De spraak be-
„ gaf haar, zij konde niet verder voortgaan,
„ leunde met het hoofd op hare hand en gaf volle
„ lucht aan hare droefheid. Ook zijne vrouw
„ (eene Otaheitische) liet eene bevallige smart
„ blijken. De wenschen van Adams werden wel-
„ dra bij de overigen bekend, en allen vereenig-
„ den zich op eene aandoenlijke wijze, om hem
„ te verzoeken, dat hij op het eiland blijven
„ wilde. Er was geen oog droog, een groo-
„ te traan blonk in het oog der mannen, de
„ vrou-

„ vrouwen stortten dezelve in groote hoeveelheid.
„ Nooit was ik getuige van een zoo aandoenlijk
„ of belangrijker tooneel. Het zoude een gevoe-
„ lig hart gesmart hebben, hem uit eenen kring
„ van zulke vrienden te hebben genomen; hem
„ tegen hunne vereenigde en ernstige bede te
„ dwingen om mede te gaan, zoude eene schen-
„ ding der menschelijkheid geweest zijn.

„ Op de verzekering, dat het onze wensch
„ noch bedoeling was, hem tegen zijnen wil aan
„ hen te ontnemen, verdween eindelijk hunne
„ vrees; zijne dochter hernam ook weder hare
„ vorige opgeruimdheid: doch zij was ook in ha-
„ re tranen aanminnig; want elke traan scheen
„ haar eene nieuwe bevalligheid te schenken.
„ Wanneer men de ongelukkige daad, welke
„ Adams op deze plaats bragt, ter zijde stelt en
„ hem alleen in het karakter, waarin hij thans
„ is, beschouwt, aan het hoofd van eene klei-
„ ne maatschappij, door allen aangebeden, allen
„ opleidende in den Godsdienst, tot nijverheid
„ en vriendschap, zoo wordt zijn toestand waar-
„ lijk benijdenswaardig, en men is bijna geneigd
„ te hopen, dat zijne onophoudelijke zorg voor
„ het bestuur en de zeden van deze buitenge-
„ wone, kleine volkplanting eindelijk opwegen
„ zal tegen het deel, welk hij te voren in die
„ strafwaardige daad genomen heeft, hem aan-
„ spraak op goedkeuring geven, en, zoo hij eens
„ naar Engeland mogt terug keeren, hem de
„ gunst van dien Souverein, welken hij zoo
„ grootelijks beleedigd heeft, verwerven zal.

„ De

„ De jonge vrouwspersonen hebben alle fraai-
„ je tanden, schoone oogen en een open ge-
„ laat, waarin de eenvoudige onschuld en teer-
„ gevoeligheid derwijze zichtbaar zijn, dat het
„ haar op het eerste gezigt een belangwekkend
„ en aantrekkelijk voorkomen geeft; en het is
„ mij aangenaam er te kunnen bijvoegen, dat
„ hare gevoelens en zeden even zuiver en on-
„ schuldig zijn, als deze indruk verwachten deed.
„ Men ziet er geene dartele lonken of eenige
„ ongebondenheid en toelig om te verstrikken,
„ welke het karakter der vrouwen van de an-
„ dere eilanden zoo onderscheidend kenmer-
„ ken.”

Het eiland zelf geeft een uitstekend fraai ge-
zigt, en ik vernam van Christiaan, dat het overal
vruchtbaar was en bebouwd konde worden. De
kust is geheel omgeven met klippen, zoo dat zij
verplicht zijn, om hnnne kleine booten naar het
dorp te dragen: doch het hout is zoo ligt van
aard, dat één man in staat is om de groot-
ste, die zij hebben, te dragen.

- Aan ieder huisgezin is een afzonderlijk gedeelte
lands toegewezen, en elk doet zijn best, om den
ander in de landbouwkunde te overtreffen, die
hoofdzakelijk tot de voortplanting van de Yam
bepaald is, en welke zij zéker tot zoo groote
volkomenheid gebragt hebben als ik immer zag.
De broodvrucht- en kokosnotenboomen hadden
zij in de Bounty medegebragt, en dezelve zijn
sedert met het beste gevolg voortgekweekt; de
varkens, geiten en pluimgedierten zijn er ook
langs

langs dien zelfden weg gekomen. Zij hadden geene duiven, en het spijt mij te moeten zeggen, dat niemand er aan dacht, om de weinige, die wij aan boord hadden, bij hen te laten.

De varkens hebben de bosschen opgezocht en zijn thans veelal wild. Men vangt hier velerlei soort van visch en in grooten overvloed; het want is geheel van hun eigen maaksel, en de hoeken, schoon slechts uit oude ijzeren hoepen geslagen, voldoen niet alleen aan het oogmerk, maar zijn netjes gemaakt; naalden maken zij ook van dezelfde stoffen.

De manspersonen, die aan boord kwamen, waren welgemaakt, mannelyk van gelaatstrekken en ongeveer 5 voeten en 10 duimen lang; zij hadden lang en zwart haar, over het algemeen tot eenen staart gevlochten. Zij droegen eenen stroohoed, dien de matrozen dragen; tot sieraad waren er eenige vederen op gestoken. Over den schouder hadden zij een' mantel, gelijkende naar de Poncho van Chili, die tot de knie kwam, en om de middel droegen zij eenen gordel, overeenkomende met dien van de Indianen op de Marquesas-eilanden: beide maken zij van den bast van boomen, die op het eiland wassen. Zij zeiden mij, dat zij aan den wal kleederen hadden, doch dezelve nooit droegen. Ik sprak afzonderlijk met Christiaan, over Adams; en hij verzekerde mij, dat dezelve zeer geacht was, zoodat niemand iets tegen zijnen wensch doen, en de droefheid, wanneer zij hem eens moesten missen, algemeen zijn zoude. De onderlinge
hu.

huwelijken, die zij aangegaan hebben, zijn oorzaak dat de geheele volkplanting aan elkander vermaagschapt is. Zelden ontstaat er twist zelfs van den allergeringsten aard; en alsdan heeft er (om mij van hunne eigene spreekwijze te bedienen) niets meer plaats dan eenig mondkrakeel, welk altijd voor Adams gebragt wordt om te vereffenen.

Adams had toen onderscheiden boeken, aan Kapitein Bligh toebehoorende, welke uit de Bounty genomen waren, in bezit, en de eerste reis van Kapitein Cook werd aan boord van de Briton gebragt. Op het titelblad van ieder deel was Kapitein Bligh's naam geschreven, zoo ik geloof met deszelfs eigen hand. Christiaan had er zijnen naam onmiddellijk onder geplaatst, zonder dien van Kapitein Bligh door te halen, of in het minste onleesbaar te maken. Op den rand van verscheiden bladzijden waren vele aanmerkingen op het werk met potlood geschreven; doch dewijl ik vermoed, dat zij de bijzondere opmerkingen van Kapitein Bligh, en geschreven zijn, zonder dat hij aan het beklagelijke voorval, welk naderhand plaats had, dacht, zullen zij bij mij heilig bewaard blijven.

Indien de ruwe schets, welke ik hier gegeven heb, aan de verwachting van den lezer niet voldoet, vertrouw ik, dat de korte tijd, waarin ik de bouwstoffen konde verzamelen, eenigzins te mijner verdediging pleiten zal. In deze hoop zal ik het eiland Pitcairn verlaten, doch niet zonder den wensch, dat deszelfs bewoners, die

alle belangstelling verdienen, van dit land zoodanige ondersteuning verkrijgen mogen, als waarop het bijzondere van hunnen toestand hun zoodanig billijke aanspraak geeft, en tot Valparaiso overgaan, waar wij na eene reis van 30 dagen aankwamen, toen wij noch brood in onze kisten, noch wijn in onze kisten hadden: de lezer zal zich dus niet verwonderen, dat ik, terwijl hij eens rust, mij een weinig met den overvloed, dien deze haven oplevert, verkwikke.

ZES.

 ZESDE HOOFDSTUK.

De lezer gelieve te bedenken, dat de tijd, welken ik bij onze eerste aankomst in deze haven had, niet toereikend was, om genoegzame bouwstof op te doen voor eene naauwkeurige beschrijving, het zij van derzelver aangelegenheid of toestand; hij zal niet alleen mijn toenmalig stilzwijgen aan deze in het oog loopende reden toeschrijven, maar mij hier ook vergunnen, dezelve tot het onderwerp van een kort hoofdstuk te maken.

Valparaiso dan mag men aanmerken als eene der gemakkelijkste, rijkste en grootste havens aan de kust van Chili, en is gelegen op 33° 1' z. b. en 72° 19' w. l., op omtrent 90 mijlen van de stad St. Jago, de hoofdstad van het landschap. Dewijl deze stad in tweeën verdeeld is, bekend bij de namen van Port Valparaiso en Almendrale, zal ik, om verwarring te vermijden, van elk afzonderlijk spreken. Port Valparaiso is ongetwijfeld het oudste; en dewijl het de onmiddellijke stapelplaats is voor allerlei koopwaren in dit gewest, zoo is het zeker ook eene plaats van het grootste belang. De stad is zoo regelmatig gebouwd, als

G 2

de

de grond, waarop zij ligt, toelaat, en heeft twee of drie redelijk groote straten; het overige gedeelte, welk verre het grootste is, beslaat de zijden en toppen der hoogten, die zeer afgebroken zelfs tot aan het strand loopen. Elke dezer straten wordt door verscheiden dwarswegen doorsneden, die van dezelve naar de onderscheiden woningen loopen. De huizen zijn, met uitzondering van eenige weinige (gelijk door geheel het landschap) van slechts eene verdieping, en van groote ongebakken steenen gebouwd, en zien er doorgaans niet aanzienlijk uit; die aan het strand staan, worden door kooplieden, of als korenpakhuizen of als winkels gebruikt; en in dezelve wordt het grootste gedeelte van derzelver handelszaken afgedaan. De hoofdartikels van den handel zijn koren, touwwerk en koper; de twee eerste worden uit de naburige vruchtbare vallei van Quillota, het laatste uit de ommestreken van St. Jago aangevoerd.

Het tolhuis, met al hetgeen er toe behoort, is op het strand, en alle booten, die van zijne Britsche Majesteit uitgezonderd, zijn verplicht om daar aan te leggen. Beide Officiëren en gembaden van dit departement schijnen waaksaats op hunne posten en steeds in het werk van hun ambt bezig te zijn: maar ik geloof, dat er van den Gouverneur tot den geringsten in dit gebouw weinigen zijn, die de aanvechting van een *colacho de oro* of een gouden steekpenning wederstaan kunnen.

Er

Er zijn twee kerken, doch geene van beide verdient opmerking, en kloosters of conventen vindt men er niet.

De citadel is midden in de stad en bedwingt haar aan beide kanten; zij bestaat uit eene kleine batterij van 12 stukken naar den zeekant en eenen wal, die een' kleinen hoek gronds insluit, waarin het verblijf is van den Gouverneur en de gevangenis. Deze plaats heeft niet de minste gelijkheid met eene geregelde vesting en de rivieren, welke naar de beschrijving van Frazier aan beide zijden stroomen, moeten alleen in zijne verbeelding bestaan hebben. Ik zocht naar dezelve, doch te vergeefs; er zijn echter grachten, die in den regentijd welligt eene aanmerkelijke hoeveelheid waters bevatten, maar op een' anderen tijd zeker niet. In de garnizoensplaats is een diepe put en nog een andere, ver binnen het bereik van het geschut. Deze sterkte is geheel en al in eenen staat van de grootste ongeregeldeheid, welke mogelijk is: maar laat haar in nog zoo goeden staat zijn, zoo is zij echter niet bestand tegen eene krijgsmagt van eenig belang, welke de hoogte boven dezelve in bezit heeft; want dewijl het gebergte steil is, ligt de citadel spoedig bloot, zoo dat zij op den afstand van een' halven kanonschoot volkomen onaanvaardbaar is.

Castello Blanco, of het witte kasteel, staat op het strand dadelijk onder eene overhangende rots aan den westelijken uithoek van de baai, en bestrijkt de haven naar de noordzijde. Het

is slechts met acht stukken bezet, wordt aan de landzijde geheel niet verdedigd en kan van den zee kant zoo weinig wederstand bieden, dat, wanneer een schip van eenige sterkte er op schoot, de bezetting niet lang bij de stukken zoude kunnen blijven.

Men heeft hier eene zeer goede ankerplaats; maar de veiligste is naar den kant van het witte kasteel, dewijl de overzijde eene ondiepte is en eenige gevaarlijke klippen heeft, die nimmer boven de oppervlakte van het water zichtbaar zijn. Het strand, van de citadel tot beneden het toehuis, is zeer veilig, en schepen van verscheiden lasten kunnen tot op weinige roeden van het strand ankeren, zoodat zij de ladingen gemakkelijk innemen en lossen kunnen.

Schepen, die wat sterk bemand zijn, kunnen nimmer zonder onberekenbare moeite uit Port Valparaiso van water voorzien worden; want alleen in den regentijd is er eenig water en slechts in putten, doch te Almendrale kan men het in alle jaargetijden bekomen, wanneer de branding wil toelaten, dat men met de boot naar den wal gaat, gelijk ik vervolgens melden zal.

Dewijl alle handel met dit land door het Spaansch Gouvernement verboden is, wordt hier slechts eene geringe hoeveelheid van Europesche goederen en tot een' buitensporig hoogen prijs ingevoerd: doch er wordt over de Cordilleras groote sluikhandel gedreven en door de Britsche ingezetenen van Buenos Ayres en derzelver agenten worden allerlei soorten van verboden waren

in.

ingevoerd. Hetgene dit land opmiddellijk oplevert, bepaalt zich bij koren, hennep en touwwerk, hetwelk hier in groote menigte aangevoerd en naar Lima en de verschillende havens van Peru ingescheept wordt; en dewijl dit land bijna even groot gebrek aan deze artikels heeft, als Chili aan suiker, koffij enz. enz.; zoo zijn deze de voornaamste waren, die in de ruiling weder aangebragt worden. In der daad, deze twee landen schijnen wederzijds van elkander af te hangen, en zonder eene goede verstandhouding, die zoo zeer tot beider voordeel strekt, moesten zij gelijkelijk vervallen. Gedurende de Patre of omwenteling in Chili, was het koren in Peru op 12 en 14 daalders het Engelsche schepel, terwijl de suiker en koffij in Chili op 6 S. 6 D. of 7 schellingen het pond was.

Ik moet niet vergeten van de markt melding te maken, die met het Gouverneurshuis een vierkant maakt en van allerlei levensmiddelen overvloedig voorzien is, inzonderheid van gevogelte, groenten en vruchten, die zeer matig van prijs zijn. Ofschoon de appels er altijd zoo overvloedig en van zoo voortreffelijke hoedanigheid zijn, hebben zij tot nog toe geen cider (appeldrank) begonnen te maken. De druiven hebben ook eene weergalooze eigenschap, doch de wijn is zelden drinkbaar. De perzik, abrikoos en gladde perzik (nectarine) zijn op haren tijd uitermate groot en van een' alleraardigsten smaak. De frutillia of aardbezie, hoewel

zoo groot als drie of vier van de onze, is op verre na zoo smakelijk niet.

Deze landstreek heeft grooten overvloed aan allerlei soort van hoornvee; een' os, die omtrent 400 ponden weegt (welke de gewone zwaarte is), kan men voor 10 of 12 daalders koopen. De paarden zijn niet groot, maar welgemaakt, snel en moedig; en wanneer zij gedresseerd zijn, zoo week in den bek, dat men het leidsel, wanneer zij te snel loopen, slechts zeer zacht behoeft aan te trekken, om hen in een' oogenblik te doen stilhouden; bij sterk aantrekken van den toom is het zeer waarschijnlijk, dat de rijder, zoo hij niet op zijne hoede is, er hals over hoofd afstuift, hetwelk dikwijls met de matrozen gebeurde, wanneer zij te paard reden.

De bevolking van de haven, te zamen met die van de Almendrale, wordt door de Spanjaarden op ten naaste bij 20,000 menschen geschat: dan ik kan niet begrijpen, dat zij op omtrent een derde na zoo groot kan wezen.

Een berg, wiens spoedige afhelling slechts voor een' smallen weg tusschen denzelven en het strand genoegzame ruimte overlaat, scheidt Port Valparaiso en de Almendrale of Almond Grove op den afstand van 300 roeden; doch in deze tusschenruimte zijn zelfs eenige woningen in de rots gemaakt, zoo dat men letterlijk zeggen kan, dat er eene regte lijn van vereeniging van het eene gedeelte naar het andere loopt.

Deze plaats is gebouwd op eene vlakke van
meer

meer dan eene mijl in lengte en half zoo veel in breedte, en bestaat uit eene lange straat, die dezelve regt doorloopt, en eenige kleinere aan de regter en linkerzijde. Men zegt, dat zij ruim 5,000 zielen bevat: zij heeft verscheiden kleine kerken en een klein klooster. Het is eene zoo groote markt van vruchten, dat er bijna voor elke deur onderscheiden soorten te koop staan. Verscheiden uitgestrekte tuinen zijn met amandelboomen bezet, waarnaar de plaats haren naam heeft. Ook zijn er groote wijngaarden, in eene van welke, ongeveer in het midden der plaats gelegen, de put is, waaruit de schepen van water voorzien worden.

Het wordt door middel van een rad in emmers opgehaald en is overvloedig genoeg, om drie of vier wijde buizen of pijpen in gedurigen loop te houden. Het grootste ongemak is de afstand (400 of 500 roeden), dien de vaten gerold moeten worden; zij moeten ook, dewijl er altijd een te sterke stroom is, om dezelve gemakkelijk in booten te krijgen, achteraan door het water gesleept worden.

Aan het einde van deze plaats begint de groote weg naar de stad, door O' Higgins, gedurende deszelfs voorzitterschap, aangelegd. Er wordt altijd wacht gehouden, en alle reizigers moeten bij den Officier hun paspoort laten afschrijven, of zij worden te Casa Blanca (12 uren van daar gelegen) in het voortzetten van hunne reis belet. Het luchtgestel is altijd gema-

tigd en de landstreek gezond; de thermometer staat er van 68° tot 73°.

Gedurende de maanden Junij, Julij, Augustus en September valt er aanhoudend regen, en dit jaargetijde wordt zeer eigenlijk het regensalsoon genoemd. In de overige maanden ziet men zelden eene wolk; behalve een' zwaren nevel in den morgenstond, is het altijd helder weder. Verscheiden mijlen in den omtrek ziet men niets dan onvruchtbare bergen, die in den zomer door de zon verschroeid en in den winter door den regen overstroomd worden; de valleijen echter, die tusschen dezelve liggen, zijn zeer schoon, en onder dezelve mag Quillota niet alleen als de grootste, maar tevens als de vruchtbaarste beschouwd worden. De stad, naar welke zij heet, ligt omtrent 30 mijlen ten N. O. van Valparaiso; de weg, die daarhenen loopt, is voor een gedeelte hobbelig en de landstreek woest. Op dezen weg komt men de kleine baai voorbij, waar het Amerikaansche fregat Essex door de Phoebe en Cherub genomen werd, en waar velen van haar scheepsvolk naar den wal zwommen en meestal bij deze onderneming verongelukten. Wanneer men langs deze plaats gaat en eene hoogte beklimt, vertoont zich het voornaamste gedeelte van de haven aan het gezicht, en de reiziger moet daarin groot genoegen vinden; want niettegenstaande de onvruchtbaarheid van de gebergten, het gebrek aan bebouwing, boomen enz., is er in het gezicht iets vreemds, dat bij mij groote belangstelling ver-

verwekte. Wanneer men hier gekomen is, heeft men de vallei en de stad Quillota regt voor zich, en derzelver levendig gezigt, vergeleken met de streek, welke men doorgegaan is, schenkt eene aangename afwisseling. Quillota is zeer overvloedig van allerlei soorten van boomen voorzien, en de oplettendheid, welke men aan de boomen besteedt, maakt dat de groeven, waarin zij geplant zijn, gedurende het drooge jaargetijde bestendig vochtig blijven. Deze vruchtbare vallei levert ook koren, hennep en touwwerk van de beste hoedanigheid op, hetwelk doorgaans op muilezels naar Valparaiso vervoerd wordt, het zij om ingescheept of om verwerkt te worden. Wanneer het touw geslagen is, bestaat het alleen uit hennep in deszelfs natuurlijken staat, dewijl de teer hier te lande van een' te schadelijken aard is om dezelve daartoe te gebruiken en die uit Europa te kostbaar, om tot dat einde aangevoerd te worden. De rijkdom van deze vallei bestaat niet alleen in de vruchtbaarheid van derzelver oppervlakte, maar de grond bevat verscheiden voeten diep eenig goud, dat gelouterd zijnde van zeer goed gehalte is. De zilvermijnen zijn ook zeer rijk. De Spanjaarden bouwden te dezer plaatse, wegens derzelver rijkheid aan goud, onder Peter de Baldavia, eene sterkte, ter beveiliging van hunne kolonie en om de Indianen, welke hij gebruikte om hem den schat te brengen, in ontzag te houden. „Maar,” zegt Frazier, „zij namen er zelve door eene
„zeer

„ zeer vernuftige list bezit van. Een hunner
„ bragt op een' bepaalden dag een' pot vol
„ stofgoud derwaarts, om de nieuwsgierigheid
„ van de soldaten, die aldaar in garnizoen la-
„ gen, op te wekken. Spoedig schaarden deze
„ zich alle om dien kleinen schat; en terwijl zij
„ over hunne bijzondere belangen aan het twis-
„ ten en met het verdeelen van het goud bezig
„ waren, vielen eenige Indianen, die zich in
„ eene hinderlaag verborgen en met pijlen gewa-
„ pend hadden, plotseling op hen aan en von-
„ den hen buiten staat van tegenweer. De over-
„ winnaars verwoestten toen het fort, welk se-
„ dert niet herbouwd is, en zij gaven het op,
„ aldaar naar goud te zoeken." Ik ben niet in
de stad geweest, maar mij werd door een' heer,
die er geweest was, gezegd, dat dezelve van
zeer weinig belang is, meestal door inboorlingen
van dit land bewoond wordt, en niet boven de
honderd huisgezinnen van blanken bevat. Muil-
ezels zijn de eenige dieren, waarvan zij zich
tot het vervoeren hunner goederen van de eene
naar de andere plaats bedienen; er moeten der-
halve dagelijks groote menigten van deze dieren
gebruikt worden; in sommige troepen telde ik
meer dan drie honderd. Zij loopen zeer snel, en
wanneer zij eene reis van meer dan eenen dag
te doen hebben, worden zij ontladen en hunne
pakken tot eene verschansing gemaakt. De rei-
ziger kan, wanneer hij het verkiest, van de
vallei van Quillota langs eenen anderen weg naar
Port

Port Valparaiso terug keeren: doch eer hij aan den Camino Real of koninklijken weg komt, zal hij denzelven oneffen en moeilijk vinden.

Tien mijlen ten zuidoosten van Valparaiso is de Lagoon, alwaar gewoonlijk wel wat te schieten valt. Men vindt er zwanen, en somtijds die wit zijn; ook zijn er in de nabijheid van deze plaats eenige zeer goede landhoeven.

De inboorlingen van Chili zijn zeer bedreven in het *Lesso* werpen, en vangen op die wijze allerlei soort van dieren. Dit draagt zich aldus toe. Die dit doen zal, heeft een touw van 20 of meer ellen lang, welk op het einde eenen strik heeft, om uit te gobijen: hij schiet dit in de regterhand op en zwaait het, om de schelheid te vermeerderen, twee of drie malen over het hoofd, alvorens hij naar het voorwerp gooit; en laat dit een nog zoo wilde stier zijn, hij is zeker denzelven bij de hoornen of den kop te zullen vatten. Zij zijn in dit werk zoo bij uitstek bedreven, dat zij even gemakkelijk een jongen stier bij den poot, als bij den kop of hals vangen kunnen.

Bij het spreken over de Bezetting, heb ik vergeten te zeggen, dat de Gouverneur militair Kommandant is en omtrent 700 man onder zich heeft, die inboorlingen des lands, slecht gekleed, ongeoeffend en, zoo het mij voorkomt, algemeen op het Spaansche bestuur misnoegd zijn. Het is bijna onmogelijk, den lezer een juist denkbeeld van derzelver kleeding of wapenen te geven; want wanneer eene wacht uitkomt, is dit de kakelbont-

ste

ste hoop, dien ik ooit gezien heb of mij verbeeld konde. Men mag het als iets buitengewoons beschouwen, wanneer er onder de twintig een is, die schoenen of kousen heeft: hunne wapenen zijn ook zeer gebrekkig.

Het zal te dezer plaatse niet te onpas zijn, bij wijze van besluit tot dit hoofdstuk een klein uitstapje te doen, en eene korte beschrijving te geven van hetgene, na onze eerste aankomst in de haven, in dit land voorviel. Wij vonden er toen Kapitein Hellier van de Phoebe, die juist van Chili terug gekomen was, waar hij met de Patriotten een' wapenstilstand voor een jaar getroffen had, gedurende welchen tijd het landsehap een' vrijen handel zoude mogen drijven en de Spaansche vlag moeten geëerbiedigd worden. Door dit verdrag, welk hij, zoo ik vernam, door den Onderkoning van Lima gemagtigd was, op welke voorwaarden ook, te sluiten, werd het Spaansche leger onder den Generaal Gança uit het ongeluk, welk het anders onvermijdelijk wachtte, gered. Ook de krijgsgevangenen, waaronder verscheiden Officieren van bekwaamheid en aanzien, werden in vrijheid gesteld en door ons, gelijk ik boven gemeld heb, naar Lima overgebracht. Toen dit ten uitvoer gebracht was, hetwelk het hoofddoel van den Onderkoning was, vernietigde hij het verdrag, van zijnentwege door Kapitein Hellier aangegaan, onder voorwendsel dat deze zijne bevelen te buiten gegaan was, en begon terstond een versch leger tegen Chili uit te rusten; en de aankomst van het regiment Talavera uit Spanje,

je, dat naar roof en plundering dorstte, stelde hem in staat om, hetgene hij wenschte, op het oogenblik in werking te brengen. Bij dezen togt was Ossorio, een Spanjaard van geboorte, en die, naar ik hoor, al de slechte hoedanigheden bezit, welke zijnen landgenooten eigen zijn, zonder dat eene enkele goede hem bijzonder kenmerkt, tot bevelhebber benoemd. Alles werd in het werk gesteld, om deszelfs volvoering gemakkelijk te maken: doch hoe de Onderkoning gewenscht mogt hebben dit te beletten, de tijding kwam weldra in Chili, en er werden intusschen in dit land maatregels genomen om deszelfs valscheit tegen te werken. Doch dezulken, die tegen het verdrag met Kapitein Hellig geweest waren, in plaats van zich met de anderen te vereenigen, beschuldigden hunne partij van verraad en van hun vaderland verkocht te hebben. Hoe regtmatig deze verwijten ook wezen mogten, zij werden door andere smaadredenen gescherpt; en toen hunne bijzondere gevoeligheid ten laatste het overwigt bekwam boven het algemeene welzijn, ontstonden er vijandelijkheden tusschen de beide partijen: de Carrares stelden zich aan het hoofd der eene, de Roses waren aanvoorders der andere partij. Gedurende deze inwendige verdeeldheden en de daarop volgende gevechten, werd beider gemeene vijand uit het oog verloren, en zij bragten zich zelve op den rand des afgronds, waarin zij eindelijk ter neder storten. Ossorio's troepen waren voltallig, hij was daarmede onder zeil gegaan en bij Conception aan-

aangekomen, ja hij was zelfs op marsch naar Rancagua, alvorens zij van hunne onnatuurlijke zinneloosheid geheel terug gekomen waren. Bij zijne aankomst vond hij zijne krijgsmagt zeer veel minder in getal, dan die, waarmede hij te strijden had, doch vertrouwend op de meerdere bedrevenheid van het regiment Talavera, was hij verlangende, om hen tot een treffen te brengen, terwijl de Chilianen onderling verdeeld waren en zelfs geen Opperhoofd of Officier hadden, op wien zij zich, zoo ten aanzien van bekwaamheden als van moed, verlaten konden. Er volgde weldra een slag, en, het is wonderlijk om te verhalen, de Chilianen vochten zoo dapper, dat de overwinning een geruimen tijd twijfelachtig was, en men zegt, dat, zoo de jonge Carreres er met zijn regiment mede deel aangenomen had, in stede van zich in dit beslissend oogenblik op zekeren afstand te houden, de Spanjaarden verplicht zouden geweest zijn, om af te trekken dan dit moge zijn, zoo het wil, de slag werd verloren, terwijl de Patriotten meer dan 1,000 dooden en gekwetsten op het slagveld achterlieten. De vijand bezette terstond Rancagua, de Patriotten werden op de vlugt gedreven en de Carreres met hun regiment roofden de kerken, ligten brandschattingen, trokken de Cordillera's over en kwamen behouden en met rijken buit beladen te Mendoza aan, hun ongelukkig vaderland aan deszelfs noodlot overlatende. De hoofdstad St. Jago, in plaats van wederstand te bieden, ginge voor den overwinnaar over.

gen op, en liet bij deszelfs intrede bloemen voor hem strooijen. Op deze wijze werd een land, welk vier jaren lang de zuivere lucht der vrijheid ingeademd had, weder onder het juk gebragt, en zij mogen, met het hoogste regt, hunne nieuwe slavernij sedert het tijdstip van hun onberaden verdrag van Chilan dagteekenen.

teoo nomaal abanti abanti abanti abanti abanti
 (het was een ~~schip~~) — de nomaal
 abanti abanti abanti abanti abanti abanti
 10 abanti abanti abanti abanti abanti
 abanti abanti abanti abanti abanti abanti
 abanti abanti abanti abanti abanti abanti
 abanti abanti abanti abanti abanti abanti

ZEVENDE HOOFDSTUK.

De tijd, welke nu sedert onze aankomst in de haven verlopen was, had de moeilijkheden, gedurende onze reis van de Marquesas eilanden ondervonden, volkomen vergoed; nadat het schip ook tamelijk gekalefaterd was, gingen wij onder zeil naar de haven van Callao, waar wij, na te Coquimbo aangeweest te zijn, onder het genot van het gunstigste weder op den vijfden dag aankwamen.

Callao, de havenstad van Lima, ligt op eene lage en smalle strook lands, nabij de ruïnen van de oude stad en bijna op gelijke hoogte met de zee. Deze landengte, want het kan niet anders genoemd worden, met het eiland St. Lorenza vormt de ankerplaats, die eene der ruimste en schoonste in de wereld is; en dewijl de wind niet, dan bij voorteekenen van eene aardbeving, onstuimig is, kunnen de schepen er met de grootste gerustheid ten anker gaan, of met een touw of lijn van geringe dikte aan de palen vastgemaakt worden. De Jetty of landingplaats is gemaakt door middel van een schip, welk men met dit oogmerk op strand had laten loopen,

zoo dat de brandstg. volkomen gebroken is, en men te allen tijde met booten aan wél gaan en er even gerust als in een stilstaand water liggen kan. Tot gemak der schepen zijn verscheiden buizen voor water naar deze plaats geleid, zoo dat dezelve altijd met den grootsten spoed daarvan voorzien kunnen worden.

De tegenwoordige stad Callao heeft niet boven de 300 huizen, welke even als die te Paita van bamboes en klei gebouwd zijn: zij zijn even onaanzienlijk van buiten, en wegens het groot aantal matrozen, die bestendig hier zijn, wordt het grootste gedeelte van dezelve voor openbare huizen of voor winkels gebruikt, die *agua dent* of een sterken drank, hier te lande te huis behoorende, in het klein verkoopen.

Het tofhuys staat op een kleinen afstand van de Jetty: het is een groot gebouw, en, gelijk te Valparaiso, zijn hier alle ambtenaars gereed om, hetgene het algemeen of liever den staat toekomt, op te offeren; ten elken hun eigen onverzadelijke goud dorst te voldoen. Het heeft eenen directeur en een talrijken stoet van trauwanten. Er wordt op deze plaats uit de verschillende oorden van Mexico, Quito en Chiff een aanzienlijke handel gedreven, van waar hún pek, leer en zwavel, wijnen, sterke dranken, hout, kokosnoten en Guayaquilsche hoeden worden aangevoerd; koren, hennep, rouwwerk, huiden enz. worden gemeenlijk uit Chiff aangebragt; en van het eiland Chiloé de wollen stoffen, welke de inboorlingen bewerken, gelijk de poncho

en pijen-stoffen, van welke laatste sommige wegens de vreemde figuren, er op afgebeeld, fraai zijn, en door de vrouwen gewoonlijk tot vloer-kleeden gebruikt worden om er de voeten op te zetten. Suiker, koffij, chocolade en kina zijn de voornaamste artikels van uitvoer. Tot bescherming van de reede zijn er drie batterijen, van welke eene groot en vrij sterk is. In het midden zijn eene kapel, de woning van den Gouverneur en barakken voor de soldaten; en onder de bolwerken, die bomvrij zijn, is genoegzame ruimte om het voornaamste gedeelte der Spanjaarden of manschappen, tot zes of zeven duizend in getal, te bevatten. De kleinere zijn op een' geringen afstand ten noorden en zuiden, beide naar zee gerigt en in platteform met zes lange stukken geschut gemonteerd (*).

Als eene verdediging of sterkte voor Lima beschouwd, zijn deze batterijen slechts van weinig belang; want de schepen kunnen ten anker gaan en troepen aan wal zetten, verre buiten het bereik van hare langste stukken; en dewijl de putten van het garnizoen niet dan zulk water houden, dat voor een langdurig gebruik te brak is, en hun tegenwoordige toevoer, die uit de rivier de Lima in eene gracht geleid wordt, oogenblikkelijk afgesneden kan worden, moet dit hen onvermijdelijk in korten tijd tot de overgave

(*) Het garnizoen van Callao heeft omtrent 200 stukken geschut van onderscheiden klasse en grootte.

gave noodzaken. Ik vernam, dat zij vruchteloos op allerlei wijzen getracht hadden te beletten, dat het zeewater tot daartoe konde doordringen, en dat zij voornemens waren, dit op nieuw te beproeven; maar zoo ver ik over de plaatselijke gesteldheid oordeelen kan, zal deze poging even vruchteloos als hunne voorgaande zijn; want de landēngte is smal, en de grond, waarin de put gegraven is, bestaat in de ruïnen van het oude Callao, dat in het jaar 1740 door eene van die verschrikkelijke losbarstingen der natuur, welke in dit gewest zoo gewoon zijn, verzwolgen is. De oude overblijfsels zijn een groot eind weegs volkomen zichtbaar, zoo dat verscheiden bogen van sommige Kerken nog boven de oppervlakte uitsteken. Zij schijnen met het geheele ligchaam en nagenoeg regtstandig gezonken te zijn. De eene, onder welke ik gegaan ben, stond volkomen regt.

Onder het graven der grachten voor de batterij, werden verscheiden duizenden bekkeneelen opgedolven en met andere beenderen gedurig onder de gewelven van deze eertijds prachtige heiligdommen gebragt en aldaar geborgen. Het land nabij Callao is zeer laag, en bevat zoo grooten overvloed van salpeter, dat de grond op onderscheiden plaatsen met eene groote hoeveelheid van hetzelfde, door de natuur gekristalliseerd, bedekt is. Het dorp Bella Vesta, of Schoon Gezigt, heeft eene fraaije ligging, en is in het koele van den avond eene aangename wandeling van de haven. De weg naar Lima is zeer

gemakkelijk en regt: hij heeft wederzijds een dijk van aarde, en de stad ligt zeven mijlen van de haven en 300 voeten hooger dan de zee; de opklimming is echter naauwelijks merkbaar; integendeel is er eene zoo groote misleiding, dat, het zij men er henen gaat of van daan komt, men naar de laagte schijnt te gaan.

Op omtrent vier mijlen van den weg heeft men wederzijds boomen geplant, die met de hoven, welke bestendig den bloesem voor eene of andere vrucht dragen, het inkomen te Lima bijzonder aangenaam maken.

Op twee mijlen afstands van de poorten zijn ook wandelwegen, met zijplaatsen aan beide zijden op geschikte afstanden tot gemak van het publiek, en dezelve worden 's avonds door het fatsoenlijkste gedeelte der inwoners of in hunne kalessen of koetsen of te voet algemeen bezocht.

Langs dezen weg dan komt men door eene groote, maar niet zeer aanzienlijke, verwulfdde poort in de stad Lima, die door haren grooten rijkdom beroemd is en van welke eene straat met staven zilver is geplaveid geweest; zij heeft den grooten Francisco Pizarro tot stichter gehad, die daarmede, zoo het schijnt, in het jaar onzes Heeren 1534 of 1535 een' aanvang heeft laten maken. Zij is, gelijk de meeste andere steden door de Spanjaarden gesticht, in een vierkant van 150 roeden aan elke zijde aangelegd, met straten van evenredige wijdde, die elkander

regt-

regthoekig snijden. Die van het oosten naar het westen loopen, hebben een' gedurigen doorloep van water, en dewijl zij genoeg afhellen, wordt al de vuilnis, die anders schadelijk zoude wezen, afgespoeld. Die van het noorden naar het zuiden loopen, bezitten dit voordeel niet. In deze stad, de aanzienlijkste van de Spaansche bezittingen in Peru, houdt de Onderkoning zijn verblijf, die in alle opzigten als een volstrekt monarch mag beschouwd worden.

De President van Chili is aan hem ondergeschikt, doch wegens den afstand, die hen van één scheidt, wordt hij verhinderd over deszelfs daden veel gezags te oefenen. De Marquis van Concordia was destijds onderkoning van Peru, en Ossorio President van Chili.

De grootte der stad moet te naasten bij op acht mijlen in omtrek geschat worden, de voorstad aan de noordzijde der rivier, van omtrent 2 mijlen 3 kwartier lengte en anderhalve mijl breedte, er onder begrepen. Hare geheele sterkte bestaat uit een' muur, die van ongebakken steen gemetseld, van 15 tot 20 voeten hoog en bijna even dik is, met bolwerken, die elkan- der ondersteunen en niet meer dan zoo roeden van elkander gelegen zijn.

De ruimte aan de binnenzijde der borstwering is in geen en deele groot genoeg om aldaar ges-
 chut te planten, en dezelve blijkt duidelijk al-
 leen met dat oogmerk aangelegd te wezen, om
 de stad voor de strooperijen of overrompeling te
 beveiligen.

Naar Frazier, wiens platte grond en plaatsbeschrijving ik bevond uitstekend naauwkeurig te wezen, werd dezelve in 1685 gebouwd door Jan Ramond, een' Vlaamsch Priester, terwijl de Hertog de la Plata Onderkoning was.

De muur is nu zeer verwaarloosd en vervallen; doch de misnoegdheid, welke in dit gewest heerscht, schijnt eene regtmatige bezorgdheid onder de Spanjaarden veroorzaakt te hebben, zoo dat de Marquis van Concordia last gegeven heeft, om verscheiden poorten te herstellen en den muur in goeden staat van verdediging te brengen, doch deszelfs zeer vervallen toestand maakt, dat dit in een' vrij geruimen tijd niet voltooid kan worden; er is geene gracht noch buitenwerken.

Op omtrent 150 Yards of 450 voet van de brug is de Praça Real of het Koningsplein, op welks midden de overblijfsels zijn van eene sierlijke koperen fontein; verscheiden leeuwen, waarmede dezelve versierd was, en een gedeelte van het standbeeld der Faam, zijn nog in wezen. Het water springt tot eene aanmerkelijke hoogte, en de kom is ruim genoeg voor hetzelfde, om binnen den rand te vallen. Aan de oostzijde van dit plein is de hoofdkerk en het Bisschoppelijk paleis. Het gebouw van den Onderkoning beslaat den noordelijken kant; de westelijke is bezet door het gerechtshof, het raadhuis en de gevangenis, benevens eene rij van bogen, die langs de gehele zundzijde loopen, en waaronder winkels zijn van onderscheiden aard. Op dit plein wordt eene markt

markt gehouden, die echter op geene bijzondere voortreffelijkheid roem kan dragen.

De hoofdkerk heeft van buiten niets schoons; maar de pracht, luister en rijkdom, van binnen te zien, kan alleen begrepen worden. De tooverpaleizen, zoo als zij in de tooververhalen beschreven zijn, kwamen mij bij het intreden van dit heiligdom oogenblikkelijk voor den geest. Het groote altaar, aan het oosteinde staande, is van lateren tijd, en de pilaren, zoo vele als er zijn, gelijk ieder ander gedeelte, zijn met zilver belegd, ter dikte van omtrent eenen daalder; wanneer dezelve ter verrigting van eene bijzondere plegtigheid verlicht is, kan haar schitterend en schoon gezigt niet overtroffen worden. Don Mathias Mastro, een Priester, was de architect. Hij was ook een verdienstelijk schilder. De onderscheiden altaren ter wederzijde zijn in rijkheid, zoo al niet in schoonheid, gelijk aan het eene, waarvan ik melding gemaakt heb. De St. Augustinuskerk mag gezegd worden in schoonheid het naaste bij deze te komen, ja in vele opzigten boven de hoofdkerk uit te munten: de altaren zijn alle prachtig versierd, en verscheidene zijn van onberekenbare waarde, doch voornamelijk het eene, geheel op kosten der zilversmeden opgericht, dat met echt metaal van buitengewone dikte overtrokken is. Er waren slechts eenige weinige bijsieraden, die gereed lagen, aan noodig om het volkomen te maken. Deze kerk heeft eenige uitmuntende schilderstukken.

San Domingo wedijvert ook met de overige in

H 5

net.

netheid, en heeft een' fraaijen toren, die zeer hoog is, en van wiens top de reiziger een zeer uitgestrekt, schilderachtig en belangrijk uitzigt heeft; en omdat het voor eenen vreemdeling moeilijk is, den weg door de stad te vinden, zoude ik hem aanraden, den toren het eerst te gaan zien, daar hij, door eene enkele reis alzo de stad over te zien, meer met het plaatselijke bekend zal worden, dan door eene maand lang op de platte grond van Lima te studeren.

Dewijl de stad over de vijftig kerken en kappellen heeft, zal de lezer het onmogelijke inzien, van hem die alle te beschrijven, en het voor voldoende houden, als ik bij degene, welke ik reeds vermeld heb, zeg, dat San Francisco met La Conception en La Mercy de grootste en te gelijk de schoonste zijn, hoewel geene der overige in het minst aan rijkdom en pracht gebrek hebben.

De kloosters zijn hier groot en veel in getal: ik zoude onderstellen, dat er van de verschillende orden niet minder dan achttien of twintig zijn kunnen, en eenige van dezelve beslaan drie of vier straten, of eene plek gronds ten minste zoo groot als zes akkers.

Het grootste van deze kloosters behoort aan de orde van St. Franciscus, en bevat tusschen de twaalf en vijftien honderd monniken; de Augustijnen komen daaraan het naaste, en ik geloof, dat het klooster zelf, ofschoon niet zoo groot, veel schooner is dan het vorige; het aantal monniken belooft over de duizend. Deze hebben nog twee of drie kleinere in verschillende gedeelten van de stad.

stad. Er zijn ook vele soortgelijke gebouwen onder de verschillende benamingen van Dominicanen, Benedictijnen, Mercerarianen enz. enz., en men vindt dezelve meestal op den aangenaamsten en voordeeligsten stand.

Er zijn ook verscheidene en zeer uitgestrekte nonnenkloosters: maar die van St. Clara, de Carmelieten en de Incarnatie zijn de aanzienlijkste.

Men verzekerde mij, dat het aantal mannen, die een kloosterleven leiden, over de 10,000, en dat der vrouwen bij de 6,000 bedraagt, hetwelk te naasten bij op het zesde gedeelte der bevolking mag gerekend worden. Behalve de monniken is er eene groote menigte van Clerigos, eene soort van parochiepriesters, die even als de eersten een ongehuwd leven leiden, maar wanneer men hen op vleeschelijke zwakheden betrapt, niet zoo gestrengelijk gestraft worden, dewijl zij alleen het huwelijk afzweren.

Men zoude welligt denken, dat in eene plaats, waar de heilige dienaars van den Godsdienst zoo talrijk zijn, waar tot deszelfs oefening zoo lusterrijke tempels gevonden worden, vroomheid en Godsvrucht de heerschende karaktertrekken zouden wezen: maar het bedorvenste hart wordt altijd onder dit schoonschijnend dekkleed verborgen; en ik heb het volste regt om te zeggen, dat dit nergens meer geschiedt, dan hier; want de kloosters voor beiderlei kunne, in plaats van de heilige woonplaatsen te wezen van Godsvrucht, zelfverzaking en ingetogenheid, zijn, met weinige uitzonderingen, het verblijf van een wulpsch en dar-

dartel leven, van vrijgeesterij en ongebondenheid. Sommige monniken zelfs beroemen zich op hunne menigvuldige veroveringen en talrijk kroost, en in vele gevallen wordt zelfs die geringe schijn van Godsdienstigheid, welke zij bij gelegenheid aannemen, geheel afgeworpen. „De boetdoende vrouwen,” zegt Frazier, „hebben ook eene plaats van afzondering: doch ik denk niet, dat dezelve zeer vol is, wegens den geringen schroom, dien men in dit land van vrijgeesterij gevoelt, en de weinige zorg, welke men betoont om dezelve te beteugelen.”

Hij konde geen juister besluit getrokken hebben, en dewijl er sedert dien tijd slechts eene geringe, zoo al in het geheel eenige, hervorming schijnt gemaakt te zijn in hun zedelijk gedrag, mogen wij onderstellen, dat er thans verscheiden ledige plaatsen in dit gebouw zijn, hetwelk bij den naam van Las Amparadas de la Concepcion of de Beschermden van de Ontvangenis bekend is.

Op de Universiteit van deze plaats zijn verscheiden oefenscholen op zeer voortreffelijke beginselen gesticht, doch nu zeer verwaarloosd. Eertijds bevatteden dezelve, of waren daaraan verbonden, meer dan 150 hoogleeraren in de Godgeleerdheid, de Regten, Natuurkunde en Wijsbegeerte, en werden er verscheiden duizenden studenten in alle vakken van geleerdheid onderwezen: doch thans is het getal van leeraren, zoo wel als van leerlingen, aanmerkelijk verminderd, en wetenschap, zoo er aldaar immer eenige

aan-

aanwezig was, schijnt de muren geheel verlaten te hebben; want, uitgenomen het Latijn en een weinig Godgeleerdheid, wordt er niets onderwezen.

Het krankzinnigenhuis in deze stad is zeer groot, en wordt door vrijwillige bijdragen onderhouden. Het was, toen ik het doorging, ongemeen vol, en het scheen, dat men alle mogelijke zorg aanwendde tot verzachting van het lot der lijders.

De Onderkoning is aan het hoofd van het Koninklijke hof en mag, als hij het verkiest, in hetzelfde voorzitten; doch dit gebeurt zelden, behalve bij zaken van het grootste belang, en waarin de veiligheid van den staat mogt betrokken zijn.

Zestien Regters, vier Overheidspersonen, twee Procureurs-Generaal en twee of drie anderen van minderen rang, te zamen 25 of 26 personen, maken deze doorluchtige regtbank uit, welke, met uitzondering van het geestelijk geregtshof, de hoogste van alle andere is. Er zijn verscheiden andere hoven, die aan deze regtbank ondergeschikt zijn, zoo als het geregtshof, het criminele hof, de rekenkamer, de kanselarij enz. Er zijn ook een Majoor en Schepenen, die eene regtbank hebben, om de misdaden binnen hun gebied, en niet tot de andere behorende, te straffen. Ik zal niet behoeven te zeggen, dat, ter plaatse waar Priesterlist zich zoo sterk gevestigd heeft, ook geestelijke geregtshoven in overvloed zijn; doch het ondragelijkste, zoo wel als verschrikkelijkste, is de Inquisitie, tegen wier uitspraak

spraak men zich niet op hooger beroepen kan, en nit wier kerkers niet een, hij moge nog zoo onschuldig zijn, behouden terug komt. De beschuldigde verneemt nooit, wie zijn beschuldiger moge wezen, en het voorregt wordt hem niet vergund, van eenen der getuigen, die tegen hem opgemaakt kunnen zijn, te hooren.

Vele geestelijken, die in de gunst van dit verfoeljik hof staan, zouden gaarne elk eenen overtuigen willen, dat deszelfs ontbinding bij het algemeen leedwezen verwekt heeft, welk deszelfs herstelling alleen in staat geweest is te verzachten: doch door hetgene ik dienaangaande heb kunnen vernemen, ben ik van een verschillend gevoelen, en ik denk, dat het gedrag bij het oproer gehouden, toen de Onderkoning het bevel tot geheele schorsing van deszelfs werkzaamheden bevestigde, voldoende is om mijn gevoelen te staven. De Marquis van Concordia had van de Cortes van Spanje zoodanige bevelen ontvangen: doch, zelf een gunsteling van dit hof zijnde, liet hij omtrent zes maanden na dezelve in werking te brengen, en trachtte ook geheim te houden, dat zoodanige bevelen werkelijk bij hem ontvangen waren; ten laatste nogtans was het volk niet langer in staat om zijne verontwaardiging te verkruppen, en schoorde tot een woesten oploop bijeen. Zij liepen de deuren open, en verwoestten, zonder zelfs op hunne bijzondere heiligen acht te geven, alle teekenen van gewetensdwang. De raadzaal werd geplunderd, de beelden vernield, de archiven op de straat geworpen; de

de geheime kerkers onderzocht, de onschuldigen, die er in opgesloten waren, op vrije voeten gesteld, en, waren de ambtenaars van deze goetselijke en doorluchtige orde er tegenwoordig geweest, wellicht hadden zij dan die straf ontvonden, welke de slagtoffers van hanne dwingelandij opdatgaan moesten.

„Dit een en ander werd mij door een' heer verhaald, die in deze zaak eene groote rol speelde, en, zich van derzelver archiven willende verzekeren, een' lessenaar open brak, die gelukkig hetgene hem ontbrak bevattede. Het bleken geschriften van gerugtelijke verhooren, bekenenissen en beschuldigingen te wezen: maar toen het bevel kwam om deze regtbank te herstellen, vernietigde hij het grootste gedeelte van deze geschriften, uit vrees, dat men dezelve bij hem vinden mogt, en hij was op het punt om den lasten bundel in brand te steken, toen ik hij hem in de kamer toed. Ik zag, dat het oude handschriften waren, en, zonder naar derzelver inhoud of de misdaad, welke zij begaan hadden, te vragen, redde ik dezelve van het dreigende gevaar en heb dezelve nu in mijn bezit. Zij vervatten voornamelijk beschuldigingen tegen monniken, wegens vrijgeesterij en ongebondenheid, en zelfs wegens ontfering van vrouwen, bij welke zij als biechtvaders groepen waren.

Het Inquisitiehof staat in het oostelijk gedeelte van de stad en beslaat meer dan eene straat. Het heeft drie ingangen, van welke de aanzienlijkste in het midden is, terwijl de andere, voor-
na-

namelijk aan de woningen der opperste ambtenaren behooren. De raadzaal moet een heerlijk vertrek geweest zijn, ook de naastgelegen kleiner vertrekken moeten prachtig geweest zijn; achter deze zijn de *cartelos secretos*, of de geheime kerkers, die oneindig akeliger, dan de andere sierlijk zijn. Elk van deze donkere hollen, waarin zoo vele onschuldigen een ellendig en treurig leven doorgekwynd hebben, terwijl hunne vrienden met hun lot onbekend waren, is omtrent 8 of 10 voeten vierkant en te naasten bij 20 voeten hoog; het heeft van boven een klein luik, dat hun even weinig licht als lucht geeft, en niet aan hunne eigene beschikking staat, zoo dat zij daarvan geen vrij genot hebben, maar naar de luim van degenen, in wier bewaring zij zijn: het licht is nooit meer dan zij noodig hebben om eene of andere afbeelding van pijniging, die op den muur gemaakt is, met oogmerk om de ongelukkige slachtoffers aan den dood of eene akelige toekomst te doen denken, te onderscheiden.

De verschillende hoven van Inquisitie hebben zoo naauwkeurige overeenkomst met elkander in derzelver inrigtingen, wijze van regtspleging enz., dat ik niet nalaten kan, den lezer hier eenige verkorte uittreksels van den Heer Dellon mede te deelen, welke ik hoop, dat niet onbelangrijk zullen bevonden worden.

„ Gedurende de maanden November en December, hoorde ik iederen morgen het gekerm der ongelukkige slagtoffers, die het onder-
„ zoek

„zoek (*) ondergingen. Het Auto da Fé werd
 „gewoonlijk, gelijk ik mij herinner, den eer-
 „sten Zondag in de Advent gevierd, dewijl op
 „dien dag dat gedeelte van het Evangelie be-
 „han-

(*) Het Onderzoek (*the Question*) blijkt duidelijk de pijniging te wezen, waarvan drie verschillende soorten zijn. De *eerste*, die de uitgezochtste is, wordt de Koninklijke pijniging genoemd. Na dat den beschuldigde de handen op den rug gebonden en aan een touw vastgemaakt zijn, dat door middel van vier koorden over katrollen aan elken hoek van een hoog vertrek opgetrokken wordt, wordt hij in een' oogenblik tot aan den zolder opgeheschen en weder tot op eenige duimen van den grond nedergelaten. Dit wordt drie malen herhaald en door de plotselijke schokken worden alle zijne beenderen ontwricht. In dien staat blijft hij hangen, tot dat hij den geest geeft of bekent.

Tweede Pijniging. Het werktuig gelijkt eenigzins op een smids aanbeeld met eene ijzeren bout, die niet zeer scherp van punt is. Er worden, gelijk in het voorgaande geval, uit de hoeken van het vertrek touwen aan de armen en beenen van den beschuldigde vastgemaakt; hij wordt opgeheschen en met den ruggraat juist op de ijzeren bout gelegd, waarop dan het geheele gewigt van zijn ligchaam rust.

De derde Pijniging wordt bij hen de ligte pijniging genoemd, en is alleen bij vrouwspersonen gebruikelijk. Er worden lonten van touw en pik om hare handen gewonden en in brand gestoken, tot dat het vleesch verteerd is. Zie Bowers verhaal wegens de Inquisitie te Macerata.

„ handeld wordt, waarin het laatste oordeel
„ beschreven wordt, en de Inquisiteurs voorge-
„ ven, door deze plegtigheid eene levendige
„ vertooning van die geduchte gebeurtenis te
„ geven. De diepe stilte, die er binnen de
„ muren was, maakte, dat ik de deuren, die
„ op de etenstijden geopend werden, tellen kon-
„ de: ik was zeker, dat er vele gevangenen
„ waren. De Advent verliep, en ik schikte mij
„ weder, om een jaar in akelige gevangenschap
„ door te brengen, toen ik op den 1^{en} Janu-
„ arij uit mijne wanhoop opgewekt, en de deur
„ van mijnen kerker geopend werd; de Alcaide
„ gaf mij een kleed en liet mij een licht in mij-
„ ne gevangenis achter. De wacht kwam om-
„ streeks twee uren in den morgen terug en
„ bragt mij in eene lange gakerij, waar ik een
„ aantal van mijne lotgenooten op eene rij te-
„ gen den muur geschaard vond, die, behalve
„ dat zij hunne oogen hier en daar henen gaan
„ lieten, eer op standbeelden, dan bezielde
„ wezens geleken. Ik werd onder deze droef-
„ geestige schare geplaatst. Die gevonnist wa-
„ ren om verbrand te worden, waren met hun-
„ ne biechtvaders in een ander gedeelte van het
„ vertrek; de vrouwen bevonden zich in eene
„ naastgelegen kamer; wij kregen hier eene groo-
„ te waskaars en een geel kleed, waarop het
„ kruis van St. Andries van voren en achteren
„ geschilderd was: dit wordt de San Benito
„ genoemd. Aan dezulken, die voor de twee-
„ de maal tot ketterij vervallen waren, werd de
Sa-

„ Samarra gegeven, die van eene grâuwe kleur
 „ en met de afbeelding van den lijdcr, omringd
 „ van tootsen, vlammen en duivels, beschil-
 „ derd was. Vervolgens werden hun kegelvor-
 „ mige mutsen van bordpapier, die met duivels
 „ en vuurvlammen beschilderd waren, opgezet.
 „ Met den opgang der zon kondigde de groote
 „ klok van de hoofdkerk den inwoneren van Goa
 „ de groote plegtigheid van het Auto da Fé
 „ aan; wij werden daarop een voor een uit
 „ de galerij in de groote zaal gebragt, en aldaar
 „ aan de zorg van Parrains of gevaders over-
 „ gegeven, die langs den weg naar de straf-
 „ plaats ons geleiden moesten. Wij begaven
 „ ons met hen naar de straat, alwaar ik zag,
 „ dat de processie geopend werd door de Do-
 „ minicaner monniken, ter eere van den heili-
 „ gen Dominicus, den stichter van het heilige
 „ geregtshof. Omdat ik een van de minstschul-
 „ digen was, ging ik niet onder de voorste;
 „ wij liepen barvoets langs de straten en de
 „ scherpe steenen kwetsten mijne teeder gewor-
 „ dene voeten schrikkelijk, zoo dat het bloed
 „ er uit stroomde. De menigte van aanschou-
 „ wers was ontelbaar. Toen wij bij de St. Fran-
 „ ciscus kerk aankwamen, was de groot Inqui-
 „ siteur en deszelfs raad aan de eene zijde van
 „ het altaar, de Onderkoning en het hof aan
 „ de andere zijde gezeten. De gevangenen wer-
 „ den gelast neder te zitten en een Augustijner
 „ monnik beklom het spreekgestoelte. Hij pre-
 „ dikte een half uur, en ik konde niet nalaten

„ de vergelijking op te merken, welke bij tus-
„ schen de Inquisitie en de arke Noachs maak-
„ te, in welke vergelijking hij deze onderschei-
„ ding maakte, dat de schepselen, die in de
„ arke kwamen, dezelve bij het eindigen van
„ den zondvloed met hunne natuurlijke geaard-
„ heid verlieten, terwijl de Inquisitie deze bij-
„ zondere eigenschap heeft, dat dezulken, die
„ zoo wreed als wolven en verwoed als leeuwen
„ binnen hare muren kwamen, zoo zacht als
„ lammeren werden. Hierop werden de vonnis-
„ sen voorgelezen, en ik was uitermate verheugd,
„ op het hooren, dat ik niet veroordeeld was
„ om verbrand te worden, maar om vijf jaren
„ op de galeijen te dienen. De Priester gaf
„ mij op mijne beurt met een rijsje een' slag
„ op de borst en onthief mij van den ban.
„ Ik kan niet voorbij, te dezer plaatse eene
„ omstandigheid te vermelden, die de buiten-
„ sporige bijgeloovigheid van het volk, omtrent
„ al hetgene de Inquisitie betreft, kan doen
„ blijken. Zoo lang de processie duurde, wilde
„ de persoon, die mijn gevader was, hoe dik-
„ wijls ik hem aansprak, mij geen antwoord
„ geven, hij weigerde mij zelfs een snuifje;
„ zoo bevreesd was hij, door dit te doen,
„ in de straf te zullen deelen, onder welke hij
„ mij oordeelde te liggen: maar zoodra ik ab-
„ solutie gekregen had, viel hij mij om den
„ hals, bood mij zijne snuifdoos aan en zeide,
„ dat hij mij van nu voortaan als een' broeder
„ beschouwen zoude. De slagtoffers, verwezen
„ om

„ om te sterven, werden nu voorgebragt en
„ na eenen stoot op de borst ontvangen te heb-
„ ben, ten teeken dat zij verworpen waren,
„ naar den oever der rivier gebragt, waar de
„ Onderkoning met zijn hof vergaderd waren en
„ op de takkebossen gelegd, die daartoe vooraf
„ gereed gemaakt waren.”

Bij het bezoeken van deze plaats, waar zoo velen de slagtoffers der wreedste dwingelandij geweest waren, kwamen mij de krachtige woorden van Dr. Buchanan, in zijne onderzoekingen naar den staat des Christendoms in Azie, voor den geest, en dacht ik na over het wonderbare in de Goddelijke beschikkingen, die de dienaren der Inquisitie met derzelver pijnbanken en houtstapels voor de herauten des vredes tot deze landen deed doordringen.

De munt is, zoo wel voor den staat als ieder in het bijzonder, een gebouw van bijzonder belang. Het is ongemeen groot en er is bestendig eene aanzienlijke menigte menschen aan het werk, zoo om dadelijk de verschillende geldspeciën te slaan, als om het goud van de aarddeelen te zuiveren. Dit gaat vrij langzaam en geschiedt door middel van kwikzilver. Het zilver wordt gemeenlijk aan klompèn van 120 tot 220 ponden gewigts aangebragt en onder eenen van de laatste soort smelt men 25 ponden koper.

De smeltoven, waarin dit geschiedt, is van leem en wordt met houtskolen gestookt, die door twee groote blaasbalgen aangeblazen worden.

Wanneer het metaal genoeg vereenigd is, laat men het in vormen loopen van omtrent een vierde duim diepte; van daar wordt het onder de werktuigen gebragt, die echter te zwak zijn, maar, tusschen rollen doorlopende, wordt het op de vereischte dikte gebragt, of zoo dat het ijzer het stuk gelds op de juiste zwaarte, welke het hebben moet, afsnijden kan.

Vervolgens wordt de afsnede gerand en is het stuk geschikt om gemunt te worden, hetwelk de laatste bewerking is, en door middel van een stempel geschiedt, wiens kracht gelijk schijnt te wezen aan die van onze nieuwe drukpersen. Dit departement kan als een koninkrijk op zich zelve beschouwd worden, daar de Directeur van den Onderkoning onafhankelijk is, en zonder vorm van proces of de bekrachtiging van eene hogere magt kan doen straffen. Er zijn verscheiden boekhouders, die schoone jaarwedden hebben.

Op anderhalve mijl ten oosten van de stad, is eene kruidfabriek. Zij beroemen zich, van de beste soort, die bekend is, te maken; en het zoude mij niet verwonderen, indien dit zoo was: want al de bestanddeelen daartoe worden hier in grooten overvloed gevonden. Niet verre van hier is het Pantheon de los Meurtos, of het Pantheon van den dood, hetwelk er schoon en bevallig uitziet, zoo dat een vreemdeling niet ligt op het denkbeeld komen zoude, dat het de gewijde bewaarplaats der afgestorvenen is.

De rivier de Rimac of Lima is zeer klein, behalve

halve in het jaargetyde, wanneer de sneeuw grootendeels smelt; anders is zij altijd en overal doorwaadbaar.

Wanneer men de brug overgaat, die niet fraai is, en de straat regt uit loopt, komt men op de Almeade, of openbare wandeling, zoo aangenaam belommerd door boschjes van oranje-boomen, dat de zonnestralen altijd gebroken worden en men de liefelijke geur dezer boomen inademt. Dezelve wordt meest des Zondags avonds bezocht; maar de Onderkoning is zeker, wanneer hij ook gaan moge, een fatsoeulijk gevolg, zoo wel als een' zamenloop van het graauw, rondom zich te zullen hebben.

Aan deze zijde van de rivier is de Torus of het Amphitheater, tot het geven van stieren-gevechten, hetwelk men zegt dat groot genoeg is om 20,000 menschen te bevatten, en naar het aantal, dat ik er gezien heb, te oordeelen, heb ik geene reden om er aan te twijfelen. Dit onedel vermaak, zoo onteetend voor eene beschaafde natie, wordt hier in groote achting gehouden en gemeenlijk in de maanden Januarij, Februarij en Maart gegeven. De wijzen, waarop die arme dieren bestreden worden, zijn verschillende; doch ik zal van hetgene ik gezien heb, eene zoo naauwkeurige schildery geven, als mij mogelijk is. Het aantal stieren, die tot het genoegen van eenen dag gemarteld worden, is op twintig stuks bepaald. Deze worden des nachts te voren in een daartoe geschikt huis of opene plaats gebragt, van waar zij een voor een op

eenen stal met traliwerk gezet worden, die met eene deur in den schouwburg uitkomt. Hier ondergaan zij ieder op zijne beurt eene wreede proef: zij worden met zonderlinge sieraden opgetooid, welke men of aan de huid vastnaait, of met kleine nageltjes aan de hoornen hecht; op het oogenblik, dat de deur open gaat, worden ook voetzoekers van buskruid afgestoken, waarop het razende dier, begeerig om van de eene pijniging bevrijd te worden, in eene andere vervalt; want het wordt van alle kanten met eene hagelbui van pijlen aangevallen, die van klappers vergezeld zijn, welke, zoodra zij op de huid stooten, afspringen. In dezen staat van wildheid wordt hij door een' kampvechter te paard aangevallen, die zijne vlugheid in het ontwijken van dit dier aan den dag legt; nu komen anderen te voorschijn, en na eenige wendingen begint het aanlokkendste gedeelte van dit heerlijk schouwspel. Deze manspersonen zijn met lange speren gewapend, en geven den stier in het voorbijgaan eenen stoot in de halsspieren, doch het werktuig blijft meermalen voor den schouder zitten, en het is niet zeldzaam de stelen van zeven of acht te zien uitsteken, terwijl de punten het dier doorboord hebben. In dezen toestand wil de stier, zoo het, naar hun zeggen, een goede is, blijven vechten, tot dat hij, door het verlies van bloed, magteloos nedervalt, wanneer hij, niet langer vermaak kunnende schenken, van kant gemaakt en van het tooneel weggesleept wordt. De tweede wijze is

door

door

door een' kampvechter te voet, die eene roode vlag draagt en met een kort zwaard gewapend is: dit is verre het minst vermakelijke; want zoo hij regt bedreven is, beneemt hij het dier met eenen enkelen stoot het leven. De Indiaansche manier is hun bijzonder eigen, en niet minder wreed dan de eerste: zij zijn met speren gewapend, en een stuk of zes, op eene rij geschaard, loopen stoutmoedig naar den stier; wanneer hij nu, door de bovengemelde pijlen aangehitst, op hen inloopt, maken zij ruimte en geven hem onder het voorbij gaan twee of drie steken in den nek, met welke hij weder omkeert, en, na verscheiden malen dezelfde proef ondergaan te hebben, gedood wordt. Deze tooneelen van wreedheid zijn voor de Limanezen het grootste feest, dat hun gegeven kan worden; het is voor hen een *feest der rede en een zielsvermaak*. Zoodra een der dieren eenen steek ontvangt, die het van het voorwerp, dat het vervolgt, afrekt, zoodat hetzelfde daardoor begint te waggelen of nedervalt, davert de schouwburg van de luidruchtigste toejuichingen; doch een ding moet gezegd worden: zij zijn onpartijdig in het geven van hunne goedkeuring; want de toejuichingen worden niet minder dikwijls herhaald, wanneer de stier iemand kwetst of zelfs doodt, dan of de kampvechter zelf, door een' juisten stoot, den prijs gewonnen had.

- Doch zelfs waar de zedelijkheid, die de grondslag van alle andere volmaakheden is, in zoo

geringe achting staat, is het nog te verwonderen, dat iemand, die tot het menschelijk geslacht behoort (men moge de beschaving zelfs niet in aanmerking nemen), zoo van alle menschelijk gevoel ontbloot kan zijn. Meest bevreemde mij het gedrag der vrouwen; want dat woeste geschreeuw van goedkeuring scheen mij toe van haar voort te komen, en nogtans geleken zij in alle andere opzigten, voor zoo ver ik bemerken kon, goedaardig, geestig en bevallig. De schouwburg staat in de stad; het is een groot, doch niet fraai gebouw, en het dansen, schoon in het geheel niet overeenstemmende met de gevoelens, welke de Engelschen van de zedigheid hebben, wordt als vermakelijk beschouwd.

De inwoners van Lima hebben in hunne kleding niets bijzonders, dan het ochtend- of wandelkleed der juffers, dat op het eerste gezigt vreemd en onaangenaam is: maar wanneer het oog daaraan gewend wordt, verdwijnt deze indruk; gelijk zoo velen, in andere opzigten, in hetgene, waarvan zij eerst eenen afkeer hadden, naderhand smaak gevonden hebben. Deze kleding bestaat uit eene soort van rok, zoo keurlijk geplooid, dat zij regt op zonden kunnen staan, en eene kap, die om de middel vastgemaakt wordt, maar wijd genoeg is om haar over het hoofd te trekken, hetwelk dan, op een oog na, geheel en al bedekt is. Niets kan voor een bedekten minnehandel gunstiger zijn, dan dit;
want

want de man kan zijne vrouw, de minnaar zijn meisje ontmoeten en nog met het voorwerp onbekend blijven.

De bergen, onmiddellijk bij Lima gelegen, zijn niet zeer merkwaardig, uitgezonderd alleen de St. Christovalsberg: dezelve is hoog en moeilijk te beklimmen, doch, bij de kapel of kluis op den top gekomen, is het gezigt, welk hij zoowel over de stad als over het land zelfs tot aan de Andes geeft, in der daad bekoorlijk.

De pleinen, waaruit de stad bestaat, zijn verdeeld door huizen, die vierkant opgetrokken en gewoonlijk van twee verdiepingen zijn. Derzelver muren zijn zeer dik, en door de lange, ongebakken steenen, uit buigzame stoffen gemaakt, des te beter in staat om de hevige schokken van aardbevingen, die in de maanden December en Januarij in meerder of minder mate gevoeld worden, te wederstaan. De huizen zijn zeer luchtig gebouwd, ruim en fraai, maar door de steenen vloeren, de matten en andere schuilplaatsen voor vlooiën, zijn de woonvertrekken voor een' Engelschman zeer ongevallig: de langdurige gewoonte heeft zelfs deze menschen voor het geplaag van deze insecten nog niet ongevoelig gemaakt; want zij zijn altijd voorzien van een lapje laken, dat 4 duimen groot en stijf in een gedraaid is. Zoodra zij eene vloer voelen bijten, hetwelk dikwijls gebeurt, wordt deze val, en dikwijls met goed gevolg, gebruikt. Zij zijn geheel niet beschroomd om deze kleine plagers te vangen en te dooden, hoe groot of aanzienlijk het gezelschap

schap ook moge wezen: zij weten, geloof ik niet, daardoor de striktste wetten van kieschheid te overschrijden. De meeste juffers spelen de piano forte en harp, en zijn alle hartstogtelijk verzot op het dansen. De verschillende koninkrijken van Zuid-Amerika hebben vele bijzondere dansen, zoo als Peru dien van Chocolate, en Chili la Balsa de Tierra: de eerste is verre de kieschste, en wordt, gelijk ook de laatste, alleen door twee personen gedanst.

De bevolking van Lima bestaat uit Spanjaarden, Creolen, geboren Indianen en Afrikaansche slaven: in hunne zeden en gewoonten hebben zij niets bijzonders, dewijl de lagere klassen de mode volgen, die onder de Spanjaarden het meest heerscht. Hunne bezoeken beginnen, wanneer het 's avonds koel wordt en duren tot laat in den nacht. De gasten worden onthaald op ijs, limonade en ingemaakte vruchten, en vermaken zich of met zingen naar de guitarre of harp, of met dansen, waarbij men de fatsoenlijker uitspanning van het spel voegen mag. Op hunne maaltijden hebben zij eene verbazende menigte gerechten, en van elk nemen zij een weinigje. Zoo een vreemdeling dus eenig genoeg wil hebben, moet hij op zijne hoede wezen, van zijn geheele maal niet met het eerste of tweede geregt te doen; want het lastige verzoek, om van de onderscheiden volgende ook iets te gebruiken, wordt zoo lang herhaald, dat hij, hoe zeer dit ook tegen zijnen zin moge wezen, genoodzaakt is, weder te beginnen. Zij zijn, in waarheid, zeer gastvrij,

vrij, toonen zich zeer verlangend naar het bezoek van vreemdelingen, en wenden alles aan om dat bezoek aangenaam te maken. De geest van *galanterie* is nergens meer aanwezig dan in Lima: een man van zeer gevorderden ouderdom schaart zich zelfs onder de jeugdige, losse en onbedachte knapen. Dit is op hunne wandelingen duidelijk te zien, en moet eenen vreemdeling zeer veel vermaak verschaffen. Hunne gastmalen of gala's zijn luisterrijk en met grooten smaak ingerigt; er is in waarheid zulk een' afgunst en naijver onder de schoone sekse, dat zij zich toeleggen, om elkander in schoonheid, pracht en verkwistenden opschik te overtreffen. Wanneer de tafel afgenomen, en er niets dan het nageregt opgelaten is, welk uit de keurigste vruchten en suikerwerk in alle verschillende vormen en klassen bestaat, maakt het gezelschap zich tot den aanval gereed, en op een gegeven teeken begint het werk van verwoesting, en spoedig is alles in de grootste verwarring. Pyramiden worden tot den grond toe uiteen gescheurd, opgezette Pagoden en beelden gebroken, en in dit zeldzaam grabbelen denken zij niet om te eten, maar verzamelen een zoo groot gedeelte, als hun mogelijk is, hetwelk zij in zakken, handdoeken of hoeden bergen; en die den volgende dag aan het grootste aantal juffers een geschenk doet van een bijzonder gedeelte van het onthaal, wordt als iemand van de grootste hoffelijkheid beschouwd: ik heb zelfs een' ouden Don van 80 jaren de oogen van tevredenheid zien fonkelen,

ter-

terwijl hij zijnen buit beschouwde en aan het vermaak dacht, welk hem des morgens wachtte, wanneer zijne begunstigde mattresses deelgenooten van zijne zegeteekenen worden zouden.

Eer de Spanjaarden Peru veroverd hadden, was de *Lama* het eenige huisdier, dat tam gemaakt was, en tot het dragen van lasten gebruikt werd: doch sedert het invoeren van paarden en muilezels, is het allengskens in verachting geraakt, en tegenwoordig bedienen slechts eenige der behoefstigste Indianen in het binnenland zich van hetzelfde. De *Lama* heeft in gestalte wel iets van den kameel, doch haar haar of wol is verwonderlijk lang en zeer fijn van aard. Zij is in staat, om eenen last van niet meer dan honderd ponden gewigts te vervoeren, en trekt zeer statig op hare eigen wijze voort; wanneer zij moede is, houdt zij zich zelve stil, en geen geleider of drijver is in staat, om haar de reis te doen voortzetten, voor dat zij genoeg uitgerust is. In den staat der wildheid zijn zij uitermate snel, en bewonen de berg- en rotsachtigste plaatsen. De *Guanaca* behoort tot het geslacht der *Lama's*, maar is kleiner en wordt zelden tot het doen van vrachten gebruikt. Dit dier behoort in de Andes 't huis, en is het overvloedigst in het koninkrijk Chili. Zij hebben, even als de schapen, geene boventanden, maar een klepje of opening in de bovenlip, waardoor zij tot verdediging met groote kracht een slijmig en zuur vocht uitwerpen.

Men vindt hier meest alle soorten van vruchten

ten in den grootsten overvloed en volkomenheid, maar die van de hoogste waarde geschat worden, zijn de granadellia en cherymoya; de laatste gelijkt in gedaante en smaak op de West-Indische *soursop*, doch dat is veel lekkerder.

De luchtgesteldheid van Lima, of in waarheid van de geheele vaste kust van Zuid-Amerika is, vergeleken bij plaatsen, die op dezelfde breedte liggen, het zij aan de kust van Afrika of Brazilië, bij uitstek zacht en gematigd; waarvan Dr. Robertson de oorzaak, in zijne geschiedenis van Amerika, zoo aangenaam beschreven heeft, dat ik mij niet wederhouden kan, het volgende aan te halen. „Terwijl de neger,” zegt die geschiedschrijver, „door eene onophoudelijke hitte verscroeld wordt, ademt de bewoner van Peru eene even zachte als gematigde lucht in; hij heeft bestendig een verhemelte van graauwe wolken boven zich, die de felle zonnestralen breken, zonder derzelver heilzamen invloed te verhinderen (*). Langs de oostelijke kust van Amerika is de luchtgesteldheid, of, „schoon

(*) Ullon, de reiziger, van wien de geschiedschrijver zijn gezag ontleent, is zeer onnaauwkeurig; want de zon wordt alleen van den tijd, dat zij de linie naaf het zuiden passeert, tot dat zij dezelve weder overgaat, door wolken verduisterd: alsdan gaan de wolken uiteen, en wordt de licht gedurende de zes volgende maanden zichtbaar en helder. Ik had zelf gelegenheid, om dit waar te nemen.

„ schoon meer gelijk aan die van de verzengde
 „ luchtstreek op andere gedeelten der aarde,
 „ nogtans aanmerkelijk zachter dan in de ge-
 „ westen van Azie en Afrika, welke op de-
 „ zelfde breedte liggen. Wanneer men van den
 „ zuider-keerkring naar de uiterste punt van het
 „ vaste land van Amerika voortgaat, ontmoet
 „ men veel vroeger dan in het noorden ijszeeën
 „ en landen, die woest, onvruchtbaar en door
 „ de koude onbewoonbaar zijn.

„ Verschillende oorzaken werken zamen, om
 „ de luchtgesteldheid van Amerika zoo zeer van
 „ die der oude wereld te doen verschillen.
 „ Hoewel de uiterste punt van Amerika naar
 „ het noorden nog niet ontdekt is, weten wij
 „ echter, dat het verder naar de pool loopt
 „ dan Europa of Azia. Deze hebben beide uit-
 „ gestrekte zeeën ten noorden, welke geduren-
 „ de een gedeelte van het jaar open zijn, en
 „ zelfs, wanneer zij met ijs bedekt zijn, heeft
 „ de wind, die daarover waait, een' minder
 „ graad van koude, dan die, welke over het
 „ land, op dezelfde hoogte breedte, heen waait.
 „ Doch in Amerika strekt zich het land van
 „ de rivier St. Laurens naar de pool en zeer
 „ verre westwaarts uit. Eene keten van ver-
 „ bazend hooge bergen, met sneeuw en ijs be-
 „ dekt, loopt door geheel deze akelige land-
 „ streek. De wind wordt, terwijl hij over zulk
 „ eene uitgestrektheid hoog en bevrozen land
 „ gaat, dermate met koude bezwangerd, dat
 „ hij eene doordringende scherpte verkrijgt, wel-
 „ ke

„ ke hij behoudt, terwijl hij door eene warmer
„ luchtstreek voortgaat, en die eerst geheel
„ verzacht is, wanneer hij de Golf van Mexico
„ bereikt. Over geheel het vaste land van
„ Noord-Amerika, zijn een noordweste wind en
„ eene gestrengte koude woorden van eenerlei be-
„ teekenis. Bij het heetste weder zelfs wordt op
„ het oogenblik, dat de wind naar die streek
„ uitschiet, deszelfs doordringende kracht, in
„ den even sterken als spoedigen overgang van
„ hitte tot koude, gevoeld. Aan deze vermogens
„ de oorzaak behoort men de ongemeene kracht
„ der koude, en derzelver heftige invallen in de
„ zuidelijke landen van dit werelddeel, toe te
„ schrijven. Andere niet minder merkwaardige
„ oorzaken verminderen de werkelijke kracht der
„ hitte in die streken van het vaste land van
„ Amerika, welke tusschen de keerkringen ge-
„ legen zijn. In dit geheele gedeelte der aarde
„ waait de wind altijd in eene onveranderlijke
„ rigting van het oosten naar het westen. De-
„ wijl deze wind zijnen weg neemt over het
„ vaste land der oude wereld, komt hij in de
„ landen, welke zich langs de stranden van
„ Afrika uitstrekken, aan, nadat hij door de
„ vuurdeelen, welke hij in de brandende vlak-
„ ten van Azia en de verschroeide zandwoestij-
„ nen van Afrika verzameld heeft, verhit is.
„ De kust van Afrika is gevolgelijk dat gedeel-
„ te der aarde, welk de brandendste hitte ge-
„ voelt, en aan de door niets verzachte onaan-
„ genaamheden der verzengde luchtstreek bloot-

K

„ ge-

„ gesteld is. Doch diezelfde wind, welke zulk
„ eene vermeerdering van warmte in die gewes-
„ ten aanvoert, welke tusschen de rivier van
„ Senegal en de Kafferskust gelegen zijn, moet,
„ alvorens hij de kust van Amerika bereikt, den
„ Atlantischen Oceaen overgaan. Bij het over-
„ trekken van deze verbazend groote massa wa-
„ ter wordt hij verkoeld, en langs de kust van
„ Brazilië en Guiana als eene verfrisschende
„ koelte gevoeld, welke deze landstreken, schoon
„ de heetste in Amerika, gematigd maakt in
„ vergelijking met die, welke tegen dezelve
„ over in Afrika gelegen zijn. Deze wind,
„ zijnen weg dwars door Amerika nemende,
„ ontmoet daar onmetelijke vlakten, met ondoor-
„ dringbare bosschen bedekt, en doorsneden van
„ wijde rivieren, moerassen en stilstaande wa-
„ teren; hij kan daar dus niet weder een
„ aanmerkelijken graad van hitte aannemen. Ein-
„ delijk komt hij bij de Andes, die het geheele
„ vaste land van het noorden naar het zuiden
„ doorloopen. Bij het overgaan der hooge en
„ bevrozen toppen van deze bergen, wordt hij
„ zoo door en door verkoeld, dat de meesre
„ gewesten aan gene zijde nazuwelyks de hitte
„ gevoelen, waaraan zij door derzelver ligging
„ schijnen blootgesteld te wezen. In de andere
„ oorden van Amerika, van Terra Firma west-
„ waarts naar het rijk van Mexico, wordt de
„ hitte der luchtstreek gematigd, in eenige plaat-
„ sen door de hooge ligging boven de zee, in
„ andere door de buitengewone vochtigheid, en
„ in

„ in alle door de verbazend hooë bergen, die
 „ over deze uitgestrektheid verspreid zijn. De
 „ eilanden van Amerika in de verzeëde lucht-
 „ streek zijn klein of bergachtig, en worden
 „ beurtelings door verkoelende zee- en landwin-
 „ den bewaaid.”

In eene aanmerkelijke uitgestrektheid langs de kust van Péru, gelijk ook tot op zekeren afstand in het binnenland, heeft men geen' regen, of niets meer, dan een' stofregen of dunnen nevel, welke bij de Spanjaarden *niebling* genoemd wordt. En waarlijk, wanneer zij met een dergelijk verschijnsel bezocht werden, zoude het, daar hühne huizen door derzelver aard zoo vatbaar daarvoor zijn, waarschijnlijk van ernstige gevolgen vergezeld gaan. Het dauwt hier zeer sterk.

Wanneer men op de mijnen en bergstoffen van Zuid-Amerika de aandacht vestigt, schijnt Potosi wegens deszelfs beroemdheid, billijke aanspraak op den voorrang te hebben, zoo door deszelfs natuurlijke ligging als voornamelijk wegens de groote menigte van metalen, die daartuit opgedolven zijn. De mijnen van Potosi zijn gelegen in een' berg, welke maar een suikerbrood gelijkt, op eene ruime vlakte staat en aan den voet omtrent eene Duitsche mijl in omtrek is. Garcilasso, de geschiedschrijver, van wien ik dit berigt ontleen, geeft de hoogte van den berg Potosi niet op, maar laat ons daarnaar gissen uit zijne kruin, die het vierde van zulk eene mijl in omtrek heeft, nitermate koud en met sneeuw be-

K 2

dekt

dekt is. Uit den Indiaanschen naam, dien hij draagt, van *Puno*, eene plaats aanduidende, die door de koude onbewoonbaar is, mag men opmaken, dat deze geheele landstreek, ofschoon zoo nabij de linie gelegen, van zoo koude geaardheid is. „ De luchtgesteldheid van Potosi, ” zegt een schrijver, wiens naam ik mij niet wel herinneren kan, „ is zoo koud, dat de Spaansche vrouwen er zonder groot levensgevaar „ niet kunnen moeder worden.”

Deze mijn blijkt het eerst door eenige Indiaansche slaven van de Spanjaarden ontdekt te wezen, omtrent 40 jaren na hunne aankomst in dit land, en op dien tijd, toen Gonzales Pizarro in de nabijheid zijn *repartimento* of volkplanting van Indianen had. Deze menschen, niet in staat, om de onbepaalde genoegens van hun geluk te genieten, of het voor hunne meesters verborgen te houden, ontdekten het hun. In vervolg van tijd is deze mijn niet alleen tot eene groote uitgestrektheid bewerkt, maar heeft ook aanleiding gegeven tot het bouwen van eene vrij volkrijke stad in de nabuurschap, die nu bekend is onder den naam van Potosi. Het zilver, welk tegenwoordig uit deze mijn gehaald wordt, is van weinig belang; want die berg is op zoo vele plaatsen bewerkt geworden, dat hij nu geheel uitgeput is.

De mijnen van Choco leveren Platina (*) op.
Die

(*) M. von Humboldt heeft onlangs aan het kabinet

Die van Carabaya, Illimani, nabij La Paz, Nasca en Tiavaya zijn de voorname goudmijnen. Vilques en Huancavilica zyn door haar kwikzilver zeer beroemd. Die van Yauli, Uchumayo, Arequipa en Cocctea leveren onderscheiden ertsen op in alle hunne klassen van zilver, koper, lood, ijzer en kobalt, ook die van spiegelglas, rôttekruid en magnesia. In geene der mijnen wordt thans van eenig aanbelang gewerkt, hetwelk zij aan de gebrekkigheid van hunne werktuigen te danken hebben; doch zij waren dagelijks werktuigen uit Engeland te verwachten, wanneer hunne werken weder hervat zouden worden.

De merkwaardigste steden of plaatsen in het koninkrijk Peru zijn: Cuzco, Arequipa, Huancavilica, Truxillo, Tarma. Het zal bijna niet noodig zijn, den lezer te zeggen, dat de eerste van dezelve de oudste en door Manco Capac, den eersten Inca, gesticht is. Deze was achtereenvolgende de verblijfplaats van elf vorsten uit dit doorluchtig geslacht geweest, toen Atuhualpa, of de twaalfde Inca, den troon overwel-

net van mineralen van den Koning van Pruisen den eenigen klomp oorspronkelijke Platina, die bekend is, ten geschenk gegeven. Hij verkreeg denzelven in 1800, in de zeepfabrieken van de stad Todda, in Zuid-Amerika. Deze staaf heeft de dikte van een duivenel; hare *absolute* zwaarte is 10,386 greinen en hare *specifieke* zwaarte 16,037 greinen.

weldigde, en, na zich aan de ijsselijkste moorden en wreedheden omtrent de wettige afstammelingen schuldig gemaakt te hebben, zijne eigene bezittingen verloor, en zelf door de Spanjaarden, onder Pizarro, geworgd werd. Zelfs tot aan den laatsten tijd van hunne heerschappij of de omwenteling door Atuhualpa schijnt de minder vreemde, dan bloedschendige, gewoonte, van den vermoedelijken erfgenaam van den troon aan deszelfs oudste zuster te huwen, ten einde het koninklijke bloed zuiver te houden, voortgeduurd te hebben. Huana Capac, de laatste Inca en vader van Huascar en Atuhualpa, huwde eerst met zijne oudste zuster, en, toen deze onvruchtbaar bleek te zijn, met zijne tweede of jongste Raza Ocila, bij welke hij Huascar, den wettigen troonsopvolger, verkreeg. Atuhualpa had hij bij de dochter van den Koning van Quito, dien hij overwonnen had, en werd als onwettig beschouwd (*).

Manco Capac liet bij de verdeeling der stad Cuzco groote bekwaamheden blijken; want vele steden komen mij voor beter aangelegd te zijn. Het koninklijk paleis, de tempel der zon, de landsgebouwen en de huizen, aan de voornaamste onderdanen toebehoorende, werden op eene hoogte gebouwd en ontvingen den naam van Hanaun Cuzco of Cuzco, op den heuvel; het overige ge-

(*) Zie Garcillazo de la Vegas I. pag. 275.

gedeelte, op de vlakke gelegen, heet Huin Cuaco. De stad wordt door den weg van Antisuya verdeeld, en de kleinere afdeelingen, schoon menigvuldig, zijn regelmatig geschied; want wanneer de Inca eenige wilde horden, die toen het land bewoonden, onder zijne gehoorzaamheid bragt, gaf hij aan degenen, die hij mede in de stad bragt, eene woonplaats aan die zijde, waar de overwinning benaald was. Wanneer de overwonnenen dus van het oosten kwamen, werd hun in een oord, ten oosten van deszelfs paleis, eene plaats aangewezen, om zich neder te zetten; kwamen zij van het westen, zoo geschiedde dit aan den westelijken kant enz. Hun bijzondere bestuurder werd uit hun midden gekozen of aangeseld, en zij mochten de zeden volgen, die in hunne verschillende gewesten in zwang gingen. „Hoewel de stad,” zegt Garcillazo, „over de 100,000 menschen van verschillende natien bevatte, konde elk gemakke-
 „lijk aan de kleur van den tulband onderschei-
 „den worden, doch deze wijze van onderschei-
 „ding was geene uitvinding van den Inca,
 „maar een gebruik van hen zelve.” Dit zij, zoo het wil, de wijze, waarop Manco de stad verdeelde, is eene gewigtige reden voor het vermoeden, dat dit ook van hem voortgekomen is. De tempel der zon schijnt een zeer prachtig en lusterrijk gebouw geweest te zijn, en de Spanjaarden moeten in denzelfven onnoemlijke schatten gevonden hebben, daar de muren met goud bedekt waren, en het zonnebeeld, welk de ge-

heele oostelijke zijde besloeg, van hetzelfde metaal en zeer dik was. De tempel is nu de kerk van San Domingo geworden. Verscheiden grafsteden schijnen keurig uit kristal gehouwen te zijn, en moeten ééns bijzonder fraai geweest zijn. In eenige dezer begraafplaatsen worden somtijds waterkruiken van vreemde en ongewone gedaante gevonden; ik was gedurende mijn verblijf te Lima zoo gelukkig van er twee te ontmoeten. Onmiddellijk in de nabijheid van Cuzco zijn geene rivieren, maar de kleine beken zijn genoegzaam om de vlakke te bevochtigen. Er zijn tegenwoordig weinige Spanjaarden te Cuzco, en ik wil gelooven, dat de inboorlingen zeer verlangen, om het knellend juk, dat zij zoo lang torschten, af te werpen. De Indianen zijn, wat derzelver gestalte betreft, van eene middelbare lengte en gespierd, zij hebben zeer weinig baard, doch zijn niet, gelijk eenige schrijvers zeggen, geheel jaarvan ontbloot. Zij hebben eene ligte koperkleur, breede aangezichten met niet veel uitdrukking, zwarte oogen en haar van dezelfde kleur, dat ruw en lang is.

Arequipa kan als de tweede plaats van belang beschouwd en derzelver grootte uit de bevolking opgemaakt worden, die meer dan 100,000 menschen bevat, welke allen, toen wij ons te Lima bevonden, in openbaren opstand tegen Spanje waren. De *misti* of vuurspuwende berg van Arequipa is een der hoogste bergen van de Andes. Hetgene ik hier zeg, is eene opmerking van den heer Curson, een' man van groote kennis, toen hij

hij slaagde in het bereiken van de kruin: indien dit werk den lezer nog niet onder het oog gekomen mogt wezen, hoop ik, dat het hem niet ongenoegelijk zijn zal, dat ik hem op hetzelfde opletend maak; en wanneer hij het gelezen heeft, zal hij vinden, dat wij, toen het schip zeilvaardig was, op den 22^{en} Januarij het anker lichtten, en na eenen togt van twintig dagen bij het eiland Juan Fernandez aankwamen, hetwelk, ofschoon niet dat aardsche paradijs door Lord Anson beschreven, echter uitstekend schoon en voor allerlei verbetering vatbaar is.

Dit eiland, zoo beroemd geworden door de pen van den geestrijken Daniel de Foe, in deszelfs belangrijke geschiedenis van Robinson Crusoe, is nu de verblijfplaats van de patriotten, die uit Chili gebannen zijn, en het is zeer waarschijnlijk, dat het lijden van deze grijsaards op den eenen of anderen tijd het onderwerp van eene andere roman van gelijke waarde worden zal.

Zoodra Ossorio bezit genomen had van Chili, werd het hoofd van elke familie, zijne onschuld mogt nog zoo duidelijk zijn, zoo men hem verdacht hield van in het minste tegen de Koningsgezinde partij te wezen, in hechtenis genomen, uit den schoot zijner nabestaanden en vrienden weggerukt en naar deze plaats verbannen; bij onze aankomst vonden wij hier bij de zestig eervwaardige grijsaards, die altijd aan den overvloed en eene vorstelijke huizing gewoon geweest, en nu tot de uiterste ellende en broodsgebrek gebragt waren; zij hielden zich op in naauwelijks be-

woonbare stulpen en ontbeerden alles, wat het smartelijke juk van hunne gevangenschap zoude kunnen verligten. Slechts weinige maanden vroeger hadden wij verscheiden hunner in den grootsten overvloed zien leven, en dikwijls hunne gastvrijheid ondervonden. Eenen van die ongelukkige heeren, met name Rosalles, was de gunst toegestaan, dat zijne dochter hem mogt vergezellen.

Deze beminnelijke en ouderlievende juffer verzocht oogenblikkelijk, toen haar vader in hechtenis genomen was, zelve die gunst; en toen dezelve haar toegestaan werd, was zij doof voor alle raadgevingen, die ten oogmerk hadden haar in het door haar genomen besluit te doen wankelen, en het was in der daad verwonderlijk, de zorg en ijver te zien, waarmede zij deszelfs lijden poogde te verzachten, zijn hartzeer te verdrijven, en zijne gevangenschap minder drukkend te maken: moge zulk een edel voorbeeld van kinderlijke liefde eenmaal dien loon ondervinden, waartoe zij in zop hooge mate gerechtigd is!

De voornaamste ankerplaats van het eiland Juan Fernandez is de Cumberlands-baai, die echter noch gemakkelijk noch veilig is. Kort aan het strand, tusschen onderscheiden vruchtboomen, is een klein dorpje aangelegd, alwaar de ongelukkige slagtoffers der wreedste, onbuigbaarste en wraakzuchtigste dwingelandij hun verblijf hebben. Het dorp wordt in bedwang gehouden door eene kleine batterij met 100 soldaten, die slecht gewapend en ellendig uitgerust zijn. Geheel Juan Fernandez is bergachtig en romanesk schil.

achilderachtig; het heeft verscheiden heldere beken en een' zeer vruchtbaren grond. Velen onderstellen dat het eene Vulkanische stof is; doch, den top van onderscheiden bergen beklommen hebbende, konde ik geene sporen van oude vuurkolken of uitbarstingen ontdekken. Eenigen zijn ook van oordeel, dat de bergen rijkelijk van ertsen voorzien zijn, en ik houd voor niet onwaarschijnlijk, dat men dit den eenen of anderen tijd alzoo bevinden zal; want in onderscheiden gedeelten van het eiland ziet men zeer dikwijls lichtgevende lichamen, die de natuur van verhevelingen hebben, uit den grond opkomen en nederdalen, en hoe eenvoudig dit schijne, is het echter een krachtig bewijs, dat er in de nabijheid eene of andere soort van erts te vinden is; zoo dat de mijnwerkers van Devon of Cornish, wanneer zij een soortgelijk verschijnsel zien, altijd den grond onderzoeken, en bij deze omstandigheden heeft dit zoeken gemeenlijk een goed gevolg. Hetzelfde mag ook als een kenteeken voor het eiland Juan Fernandez beschouwd worden.

De aarde van dit eiland heeft velerwegen de kleur van licht rooden oker, doch niet, zoo als in de reis van Lord Anson gezegd wordt, van dezelfde of hooger tint dan de vermiljoen kleur. Zij is zeer fraai, levert, met olie gemalen zijnde, eene zeer goede verw, en is uitstekend geschikt voor verwerijen.

De zaden, alhier door Lord Anson achtergelaten, zijn alomme opgeschoten, en de perzik,
abri-

abrikoos, nectarine, witte pruim enz., groeijen in het wild tusschen andere boomen. Er is ook overvloed van wilde rapen, peterselie, haver en het lange gras, aan de landen van Europa eigen.

Bij het beklimmen der bergen moet men zeer zorgvuldig zijn; want door de losheid van den grond kan men zich zoo weinig aan de boomen vasthouden, dat bij vele de zwaarte van een mensch genoeg zoude zijn, om dezelve van de rotsen neder te stooten, en indien men niet op zijne hoede was, zoude men zelf naar beneden storten. Deze omstandigheid maakt een dergelijk uitstapje ten uiterste gevaarlijk, en schrikt, zoo ik denk, menig eenen daarvan af, en beneemt hem alzoo het genoegen van het schoonste, vreemdste en onbegrijpelijkste gezigt, dat in de geheele schepping te vinden is. De palm- en mirteboom zijn overal te zien. In de gebergten onthouden zich een groot aantal geiten, die echter moeilijk te krijgen zijn; ook vindt men er eene aanzienlijke menigte wilde buffels. De gewone Engelsche duif, wild geworden, ziet men er in groote menigte. Er zijn geene vergiftige slangen. Op zekere tijden van het jaar wordt het eiland bezocht door den zeeleeuw, die, naar het verhaal van Lord Anson, zoo verbazend groot is, dat hij verscheiden okshoofden bloeds zoo wel als veel traan en spek oplevert. Men houdt dezelve voor eene soort van zeehonden, welke men hier somtijds in groote menigte aantreft, doch gedurende ons verblijf bij het eiland heb ik er niet eenen gezien. De menigte van dolfijnen

en

en vliegende visschen, welke wij in de Cumberlands-baai zagen, is in waarheid verwonderlijk; van de laatste yingen wij eenige, die zes en twintig duimen lang waren. Andere soorten van visch zijn hier ook overvloedig.

Ten einde des te spoediger den noodigen voorraad van hout en water te bekomen, werd er op het strand eene houten loots opgeslagen, en er werden des nachts twee mannen bij gelaten, om op het houthakkersgereedschap te passen enz.; doch de verzoeking was voor een volk, van zoo diefachtigen aard als de Spanjaarden, te groot om te wederstaan; in den derden nacht kwamen eenigen van het garnizoen met hunne messen, waarop de man, die de wacht hield, genoodzaakt was te vlugten; de ander, die in zijne hangmat was, werd verschrikkelijk gesneden en over het gekloofde hout geworpen; door den val kreeg hij echter niet veel letsel en zijne wonden werden naderhand genezen. De roovers haalden alles uit de loots en ontsnapten met den buit, voor dat eene boot van het schip het strand bereiken konde. De Gouverneur liet, zoo het scheen, een sterk onderzoek naar de gestolen artikels doen; maar ik moet zeggen, dat ik nog in twijfel ben, of hij niet aan de zaak medepligtig was, en op die wijze de voetstappen van zijnen voorganger slechts volgen wilde, die weinige jaren geleden het Amerikaansche schip Topaz (Kapitein Folgier) van al hetgene aan boord was beroofde, en al de stukken van waarde voor zijn aanleel nam, waaronder een tijdmetre was,

toe-

toebehoorende aan Kapitein Bligh, van de *Bounty*, welken Adams aan Kapitein Folgier, toeh deze het eiland Pitcairn aandeed, ten geschenk gegeven had, en welken hij, naar men mij zeide, ten oogmerk had, aan deszelfs oorspronkelijken bezitter weder te geven.

De luchtsgesteldheid op Juan Fernandez is niet aangenaam, ofschoon ook niet ongezonder; zij verandert drie malen 's daags: 's morgens heeft men er een' dikken mist met regen, midden op den dag overmatige warmte en des nachts een' sterken en doordringenden wind.

Na genoegzamen voorraad van hout en water ingenomen, en de ongelukkigen, zoo veel in ons vermogen was, verzorgd te hebben, verlieten wij Juan Fernandez, en kwamen op den 19^{en} Februarij weder ten anker in de baai van Valparaiso.

ACHT

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Toen mijn verzoek om verlof, ten einde de hoofdstad van Chili te bezoeken, door Sir Thomas Staines gunstig toegestaan was, en ik van een paspoort van den Gouverneur voorzien was, ging ik omstreeks vier uren in den achtermiddag op reis, en bereikte kort na achten Casa Blanca. Het was noodig hier eene poos stil te houden, zoo om mij eens te ververschen, als om den Gouverneur of Kommandant der plaats te gaan spreken, dien ik in het huis van den Pastoor, en, zoo ik niet twijfel, in een aangenaam onderhoud vond met eenige jonge jufvrouwen. Het waren schoone meisjes, en zij kwamen mij zeer wel gemanierd voor; doch daar ik verlangende was, om mijne reis te bevorderen, konde ik van derzelver uitnoodiging om den avond in haar gezelschap door te brengen, geen gebruik maken.

Dewijl de avond reeds gevallen was, konde ik slechts weinig van de plaats zien, doch op mijne terugreis bevond ik dezelve een lang, onregelmatig bebouwd, dorp, aan het einde van eene woeste vlakte gelegen, op omtrent 12 uren af-

afstands van de haven. De herberg, indien zij een' zoo verheven' naam voeren mag, is eene kleine hut, en in het vertrek, waar ik spijsde, waren vier kleine bedden, op een van welke ik eene korte pöös ging liggen. Voor mijn avondmaal had ik vogels met rijst gestoofd en gezouten visch. Het eerste was een geheel niet verwerpelijk geregt; de wijn was nieuw en zeer slecht, de sterke dranken niet te gebruiken. De vertering, de gids en de paarden er onder begrepen, beliep slechts een' daalder.

Te twaalf uren kwam mijn gids mij zeggen, dat het hoog tijd was, om ons gereed te maken en op te zitten, of dat wij op het heetste van den dag zouden moeten reizen, om St. Jago te bereiken, hetwelk hij dacht dat mij onaangenaam zijn zoude. Ik wachtte niet tot dat hij mij nog eens wekte, en wij waren spoedig op weg.

De nacht was donker en huiverig, en ik vond de *poncho*, welke de inboorlingen gebruiken, van grooteren dienst, dan ik van een' grooten overrok gehad konde hebben. Blij het aanbreken van den dag bereikten wij den top van den berg Zapata, die zeer hoog is, en welken wij langs eenen weg, door O' Higgins, een' Ier, ten tijde van deszelfs Presidentschap in het koninkrijk Chili aangelegd, opgingen. Toen de mist optrok, gaf het land van rondom mij een allerbekoorlijkst gezigt, daar de valleijen, die genoegzaam van water voorzien zijn, volmaakt tuinen gelijken, terwijl die, welke geen water hebben, onverge-

gelijkelijk dor, daarmede een treffend contrast maken. De bergen zijn zeer onvruchtbaar, en de aarde is van de meeste derzelve afgespoeld. De dalen zijn volkomen effen en van de bergen zeer plotseling afgescheiden. In het binnenland van Chili merkte ik weinige heuvels op, die allengskens naar de vlakte afhielden.

Te negen uren hadden wij Cura Caveé bereikt, waar wij, in gezelschap van een' Spaansch' heer en een geleide van soldaten kwamen, met welke ik het ontbijt nam, bestaande in eene pastei van ingredienten, gekookte eijeren en *agua dent*, voor welk ontbijt beide partijen, acht personen uitmakende, een' halven daalder betaalden. Dit verwonderde mij grootelijks en ik konde niet nalaten, aan het kind van onzen waard de andere helft te geven, dat daarop een gebed aan de Heilige Maagd deed, om mij gedurende mijn geheele leven met allerlei zegeningen te overladen.

Wij vervorderden nu onze reis tot aan den voet van de tweede *questa* of berg; intusschen werd het volkomen dag, en ging de frissche koelte, die ons tot hertoe vergezeld had, liggen, waardoor de hitte ons derwijze drukte, dat wij zeer blijde waren, op de vlakte van Poangué in een boerenhuis te kunnen schuilen, dat niet ver van den weg afgelegen was, en van welks bewoners wij zeer gastvrij ontvangen werden. Er werd spoedig een maaltijd van vleesch en vruchten gereed gemaakt, en wij hadden hier van den besten wijn, dien ik in dit land gevonden

L

heb;

heb. Nadat wij onzen etenslust tamelijk voldaan hadden, spreidden wij onze zadelleeden op den grond; ieder wikkelde zich naar landsgebruik in zijne *poncho*, en begaf zich te rust.

Omstreeks drie uren waren onze gidsen weder ontwaakt en kwamen ons zeggen, dat het tijd was om voort te trekken; en in eenige minuten waren wij weder op weg.

De berg Prado (*), dien wij nu voor ons hadden, is verbazend hoog, en daar wij, om den naasten weg, van den grooten weg afgegaan waren, en het land niet dan een' droogen doorn draagt, viel dit ons zeer onaangenaam. Het paard van mijnen reisgenoot werd hier moede, schoon niet meer, geloof ik, dan hij zelf: weldra echter overwonnen wij de eerste moeilijkheid; want de soldaten lieten, in naam des Konings, een span paarden, aan eenige boeren uit den omtrek toebehoorende, stil houden, kozen een derzeive, en verkochten het, zob ik niet twijfel, oogenblikkelijk, toen zij in de stad kwamen. Het afgematte paard was niet als eene vergoeding van gelijke waarde achtergelaten. Dit voorval gaf mij een schoon en duidelijk begrip van de inrigtingen der Spaansche regering, of liever van den drukken den last, waaronder de arme inwoners van Chili zuchten.

Wij trokken dezen berg dwars over; deszelfs top verschafte mij het verukkendste gezigt, welk
de

(*) Bij Vancouver wordt deze berg Praow genoemd.

de verbeelding met mogelijkheid bevatten, of het vindingrijk vernuft schetsen kan. In eenen oogenblik vertoonde zich aan ons de verbazende rug van de Andes of Cordilleras, en maakte, dat ik dien berg, welken ik te voren als onbereikbaar beschouwd had, nu bij een' weinig bedniddenden molshoop vergelijken moest. Deze trotsche bergketen, naar de opmerking van Dr. Robertson, niet minder merkwaardig wegens hare uitgestrektheid, dan door hare hoogte, is op onderscheiden plaatsen meer dan een derde hooger dan de Piek van Teneriffe, den hoogsten berg van de oude wereld. Men kan van de Andes letterlijk zeggen, dat zij hunne hoofden in de wolken versteken; de onweders rollen daar altijd, en de donder barst los lager dan hunne toppen, die, ofschoon aan de stralen der zon blootgesteld, midden in de verzengde luchtstreek, nogtans met eeuwigdurende sneeuw bedekt zijn (*).

Wij hadden nu de stad Sint Jago voor ons, benevens eene zeer uitgestrekte vlakte, heerlijk met dorpen, rivieren en kleine heuvels geschaakt. Deze rivieren verkrijgen haren toevloed van de sneeuw, die op de Andes smelt. De Maypocho bevochtigt de geheele landstreek nabij de stad gelegen, en de Maypo en Cobina bewijzen, op den afstand van zes of zeven uren ten

noor-

(*) Robertson, Geschiedenis van Amerika, 4e Boek bl. 8.

noorden en zuiden, in hare bijzondere oorden gelijke diensten.

Van den berg in de vlakte gekomen, konde mijn reisgenoot, schoon hij een frisch paard bekommen had, niet dan met groote moeite voortgaan: toen wij dus drie uren van de stad bij een huis kwamen, bragt ik hem, daar hij volstrekt niet in staat was om zijne reis voort te zetten, te bed; het was reeds laat in den avond, en dewijl ik hem niet verlaten wilde, bleef ik ook. Het gewone geregt voor reizigers werd spoedig gereed gemaakt, en, na hartelijk gegeten te hebben, trachtte ik in slaap te komen: dan dit was eene vruchteloze poging; want de vlooi-
jen vielen in zoo groote menigte op mij aan, dat ik verplicht was om uit het huis de wijk te nemen; gelukkig vond ik eene kar met stroo, welk van dit ongedierte vrij was, en genoot tot aan den morgenstond een' vasten slaap, reisde toen naar de stad voort en stapte af aan de gastvrije woning van Sinora Donna Carmelita Ramirez de Isquerda. Hier vond ik alles wat ik wenschen konde tot mijne ontvangst in gereedheid, en buiten Engeland heb ik nooit mijn tijd met zoo veel genoegten doorgebracht.

Ik moet nu van St. Jago en deszelfs omtrek een kort overzicht geven. Deze stad, alzoo genoemd ter eere van St. Jakob, den beschermheilige van Spanje, is gelegen op te naasten bij 33° 45' z. b. en omtrent vier of vijf uren bewesten de Cordilleras of Andes, die geheel Zuid-Amerika van het noorden naar het zuiden door-

doorloopen. De vlakte, waarin het ligt, is on-
vergelijkelijk vruchtbaar, en niet minder dan der-
tig tot vijf en dertig uren in den omtrek, zich
ten oosten tot aan de Andes, ten westen tot
aan den berg Prado uitstreckende, terwijl zij
ten noorden door de rivier de Colina en ten zui-
den door den Maypo bepaald wordt.

Peter de Baldivia vond, toen hij deze land-
streek in bezit nam, aan de oevers van den
Maypochó, een aanzienlijk Indiaansch dorp,
stichtte in het jaar 1541 op deze welige plek
gronds St. Jago, en legde het, naar het voor-
beeld van Pizarro bij de stichting van Lima, aan
in vierkanten van 450 roeden aan elke zijde,
met straten van om de 30 voeten breed, die
elkander regthoekig snijden en netjes met gladde
keijen bestraat zijn; dewijl er aanhoudend, door
middel van grachten, uit de rivier naar elke
afdeeling water geleid wordt, kan men dezelve
met geringe moeite bijzonder zindelijk houden.
Er zijn weinige steden, die dit voordeel bezit-
ten, en even weinige, wier inwoners dit niet
waarderen.

„De straten,” zegt Frazier, „die van het
„oosten naar het westen loopen, ontvangen haar
„water uit de eerste grachten van de rivier,
„die dezelve van het noorden naar het zuiden
„doorsnijden, en uit die, welke in het midden der
„afdeelingen, tusschen de tuinen en straten, on-
„der eenige bruggen doorloopen, waardoor het
„water zich ontlasten kan. Zonder deze inrig-
„ting,” vervolgt hij, „zouden de hoven niets

„voortbrengen bij gebrek aan regen gedurende
„acht maanden 's jaars, terwijl de stad door
„dezelve al de genoegens van het land oplevert,
„met opzigt tot groenten en vruchten; over
„dag heeft men er koele schaduw, en bij nacht
„de aangename geuren van de oranjebloesems
„en bloemen, die de huizen met een' liefelijken
„geur vervullen.”

De huizen zijn ruim en fraai, hoewel slechts van ééne verdieping. Iedere woning heeft eene groote vierkante plaats van voren en een' tuin van achteren; sommige bevatten verscheiden huisgezinnen. De stad heeft geene vestingwerken en is overal, behalve aan de oostzijde, open, waar de St. Lucia's-berg ligt, die tot groot voordeel bezet konde worden. Nagenoeg midden in de stad is de Praça Real of het koningsplein; aan de westzijde van dit plein staat de hoofdkerk, welke thans herbouwd wordt, en het Bisschoppelijk paleis; het noorden is bezet met het paleis van den President, het Koninklijke hof, het raadhuis en de gevangenis, waarvan de twee eerste fraaije gebouwen zijn. Aan de oostzijde is de markt en eene armoedige rij van ledige winkels, en hetgene zij eene rij van fraaije galerijen noemen aan den zuidkant: doch de winkels onder deze galerijen zijn zeer aanzienlijk. Er is aan deze zijde ook eene overdekte galerij, om de *torns* of stierengevechten te kunnen zien, die hier nu en dan gegeven worden. Midden op dit plein staat eene koperen fontein, welke ik zeggen durf, dat eens zoo fraai was als vele
schrij-

schrijvers beschreven hebben; doch zoo als zij er thans uitziet, geeft zij mij geen regt, om zulk een besluit op te maken.

De markt heb ik met aandacht beschouwd: ik vond dezelve van allerlei eetwaren en vleesch, dat mijne verwachting overtrof, wel voorzien. Het tolhuis en de beurs zijn voortreffelijke gebouwen, maar de munt overtreft in sierlijkheid alle andere, welke ik in Zuid-Amerika gezien heb. Van binnen is zij voordeelijker aangelegd dan die van Lima, ofschoon de werktuigen, waarmede er gewerkt wordt, te naasten bij dezelfde zijn. De directeur van dit gebouw kan, voor zoo verre zijn bestuur betreft, iemand doen te regt stellen, zonder daarover met den President te raadplegen of deszelfs toestemming te hebben; hij is binnen zijne muren volstrekt alleenheerscher.

Er zijn hier vele kerken, wier fraaiheid eeniglijk bestaat in het zware verguldsel rondom de onderscheidene altaren, en van welke geene in netheid en schoonheid met die van Lima vergeleken kan worden. Men verhaalt hier, gelijk overal elders, waar domheid en bijgeloof de heerschende karakters trekken zijn, wonderbare dingen omtrent de verschillende beelden of heiligen: dat men den eenen bloed heeft zien schreijen, een' ander knielen, een' derden bij de aannadering van een' ongeloofige met de hand wenen; en zij gelooven of veinzen te gelooven al hetgene zij verhalen. Men konde echter gemakkelijk de beginsels der weelde en gevolgelijk

van minachting, die zich met snelheid door de kerk verspreidt, bemerken; want de verëerders van deze beelden, die, slechts weinige jaren geleden, het voor heiligschennis zouden aangezien hebben, zich voor de altaren van hunne beschermheiligen anders dan op de bloote steenen neder te werpen, hebben nu bedlenden, die hen met zachte fluweelen kussens oppassen; hetwelk meer het voorkomen heeft van eens te rusten, dan van Godsdienstige eerbewijzing. Voor den biechtstoel zelfs worden deze dingen gebruikt.

Deze stad heeft verscheidene zoo mannen- als vrouwenkloosters: dezelve zijn echter niet groot noch fraai, en gelijken alleen door de levenswijs van derzelfer inwoners op die van Lima; want mij werd door de achting- en geloofwaardigste menschen verzekerd, dat de monniken en nonnen het ongebondenste en wellustigste leven leiden, welk men zich bij mogelijkheid voorstellen kan, en hoewel zij onder hunne mantels of sluijers de gestrengste Godsvrucht schijnen te oefenen, in hunne kloosters dit masker van vroomheid afwerpen en zich in het ongeoorloofd genot van die begeerten toegeven, welke zij, volgens hunne eeden, niet alleen verplicht zijn in anderen te ontdekken, maar ook zelve te verzaken. Ik heb volkomen regt om dit te zeggen; want ik heb thans de onwidersprekelijkste bewijzen van hunne schuld in handen: „maar,” zegt Dr. Robertson, wanneer hij van de Priesters spreekt, „de losbandige, „de deugniet, de gierigaard, voor welke de „gestrengte kloostertucht onverdragelijk is, be- „schou-

„ schouwen eene zending naar Amerika als een
„ ontslag van dezelfde beheersching en slavernij.
„ Zij verkrijgen daar weldra eenige kerkelijke be-
„ diening, en daar zij ver van het toezigt hun-
„ ner kloostervoogden verwijderd zijn, en nopens
„ hun karakter niet onder het gebied des Bis-
„ schops van hun kerspel staan, zoo zijn zij
„ naauwelijks aan eenig gezag onderworpen. Naar
„ het getuigenis van de ijverigste Roomschegezin-
„ den, zijn vele van de orde-geestelijken, in
„ de Spaansche kolonien, niet alleen ontbloot
„ van de deugden aan hunnen stand voegende,
„ maar geven ook geen acht op de uiterlijke
„ welvoegelijkheid, noch stellen belang in de
„ gevoelens der menschen, waardoor men ten
„ minste den schijn van eerwaardigheid behoudt,
„ schoon het ware wezen daarvan ontbreke. Ze-
„ ker van straffeloosheid, en hunne gelofte van
„ armoede in den wind slaande, gaan vele or-
„ de-broeders in het openbaar handels-verbind-
„ tenissen aan, en zijn zij zoo bovenmate vurig
„ op het vergaderen van schatten, dat zij de
„ ergste verdrukkers van de Indianen worden,
„ welke zij, volgens hunnen plicht, moesten be-
„ schermen. Anderen geven zich met niet min-
„ der openlijke schending hunner gelofte van
„ kuischheid; bijna zonder bewimpeling, toe
„ wulpschheid en ongebondenheid.”

De rivier de Maypocho is overal doorwaadbaar,
behalve in den regentijd, of wanneer de sneeuw
op de bergen het meeste smelt, als wanneer
deze tot zulk eene geweldige hoogte aanwast,

dat het noodzakelijk werd op haren linkeroever eenen muur op te halen, ten einde de nadeelen, welke door hare groote overstromingen veroorzaakt zouden worden, te voorkomen. Zij heeft een' snellen loop. Deze muur is aan beide zijden regtstandig, om de tien voeten hoog, met veelvuldige vleugels van trappen, met welke men er op gaat; op denzelfen is slechts voor twee of drie personen genoegzame ruimte om geschikt naast elkander te wandelen. De boomen, van den binnenkant, geven eene zeer aangename schaduw tegen de zonnestralen, welke den geheelen dag door drukkend zijn. Hij wordt de *Tamacar* genoemd, dat letterlijk beteekent *de zee bedwingen of terug houden*, en is des avonds twee uren lang de fatsoenlijke verzamelplaats van jonge heeren en jufvrouwen uit de stad; en, was hij ten eerste wel aangelegd, zoo zoude hij ongetwijfeld de vermakelijkste wandelplaats in dat gewest zijn. Twee gezelschappen kunnen elkan- der niet ontmoeten, zonder dat het eene aan het andere ongemak veroorzaakt, en dewijl er voor de schoonen geene zoo vermakelijke wandeling meer is, moet dit gedurig voorvallen. De brug, welke over den Maypocho ligt, heeft acht bogen, is wel gebouwd en fraai.

Gedurende den tijd van de Patri of omwenteling werden verscheiden verstandige inrigtingen gemaakt, en aan alle vakken van wetenschap de grootste aanmoediging geschonken, welke oogenblikkelijk, toen de Spanjaarden weder de overmagt verkregen, zonder onderscheid vernietigd wer-

werden. Deze groote stad kan thans op geene kweekschool roemen, die geschikt zoude zijn om de ziel te veredelen of het verstand te verlichten; en niemand durft, op eene zware straf, eenig boek onder zich te houden, of te lezen, ten zij het door den Fiscaal van de Inquisitie of iemand van deszelfs onderhoorigen goedgekeurd is; zelfs de bijbels van het bijbelgenootschap, die met zoo veel ijver door Kapitein Hellier waren verspreid geworden, werden terstond na deszelfs vertrek op last van den Bisschop opgehaald en openlijk verbrand.

De inwoners zijn geneigd tot zinnelijk vermaak en vadsig; zij bezitten goede natuurlijke bekwaamheden, indien dezelve behoorlijk aangekweekt zijn. De vrouwen, die over het algemeen het best onderwezen zijn, leggen zich toe, om elkander in de lichamelijke opvoeding van hare kinderen te overtreffen; doch besteden niet de geringste zorg om hun eenige geestelijke bekwaamheid te doen verkrijgen; en nogtans, of haar lieveling al met bevalligheid daar als een paauf kan henen treden, zijn' getoomden hoed met smaak opzetten, spelen, walsen, en eene menuet dansen, dit is eene zaak van weinig aanbelang, en hij, tot mannelijken ouderdom gekomen, is, gelijk zijn vader, te vadsig om zijne verstandelijke vermogens te gebruiken, en te trotsch en onkundig om te erkennen, dat een ander meer verstand dan hij zelf bezit. Daaraan alleen kunnen zij het verlies dier vrijheid toeschrijven, welke, zij voor drie jaren volkomenlijk bezaten.

De

De vrouwen zijn bevallig, boezemen belangstelling in en zijn leerzaam, doch de mannen zijn trotsch en wraakgierig. De aard der Spanjaarden kleeft hun aan, behalve derzelver trouweloosheid, waarin zij echter groote vorderingen maken om hen te evenaten.

De aanzienlijken bezoeken elkander van tien tot twaalf uren in den nacht; zij vermaken zich met kaartspelen of dansen tot laat in den nacht; alsdan gaan zij weder naar huis, doen een goed avondmaal en begeven zich daarop terstond naar bed: wanneer zij een paar uren voor het eten weder op zijn, kan men dit als eene verwonderlijke inspanning aanmerken. Zij gaan weder van drie tot zes of zeven uren uit, en maken zich, na eene korte wandeling op de Tacamar, en eene kleine verversching van ingemaakte vruchten, limonade enz. enz., weder gereed om uit te gaan, eenigen naar de Tertulia (*), anderen naar hunne vrienden, en velen om in de armen te snellen van hunne geliefden, die misschien met smart op de heimelijk afgesproken plaats staan te wachten. Op deze wijze gaat de eene dag bij den anderen henen, en ik houd mij verzekerd, dat er weinigen zijn, die er genoeg aan hebben, dat zij hunne ijdelheid en begeerte naar wellust op dien dag verzadigen, maar reeds op den volgenden morgen rekenen. De vrouwen
gaan,

(*) Een speelhuus.

gaan, zoo lang zij jong zijn, met smaak gekleed, maar in meer gevorderde jaren worden zij zulke verbazende monsters of liever zulke vetklompen, dat een sierlijk kleedingstuk alle uitwerking verliest, zoodra zij het aan hebben; hierop zijn slechts enkele uitzonderingen.

Ik zoude noch aan mijn gevoel, noch aan de gastvrijheid der inwoners van St. Jago regt doen, indien ik niet mijne hartelijkste erkentenis betuigde voor de bijzondere vriendelijkheid, waarmee ik al den tijd van mijn verblijf in de hoofdstad door hen ontvangen en behandeld werd; en ofschoon zij gedurende eene zoo lange reeks van jaren, geen ander voorbeeld dan dat van de inhalige, ongevoelige en ondeugende Spanjaarden voor zich gehad hebben, kan men niet zeggen, dat in eenig geval het gebrek aan vriendelijkheid, oplettendheid en gulheid het onbeminnelijke, welk hun door den langdurigen omgang met een zoo bedorven volk eigen geworden is, vermeerderd.

Het gebruik van de Maté is bij de inwoners van Chili algemeen, en eene weelde, waarin de geringste persoon zich toegeeft. Maté is eene soort van kruiden, die men zeer menigvuldig in het koninkrijk Paraguay aantreft, van waar dezelve naar de verschillende oorden van Zuid-Amerika vervoerd worden. Men gebruikt het op de volgende wijze. Na dat de kruiden gedroogd en klein gesneden zijn, worden zij in een' zilveren of anderen pot gedaan, den matépot geheten; men doet er eene aanzienlijke hoeveelheid suiker bij,

bij, giet er vervolgens kokend water op, en wanneer dit eenige seconden gestaan heeft, wordt eene buis in den pot gestoken, die aan het einde kogelrond is; alsdan is het geschikt om den gast aangeboden te worden, die, den maté-pot in de hand houdende, het dunne eind van de pijp in den mond neemt en door dezelve het keurlijk aftreksel opzuigt; wanneer hij daarvan naar verkiezing gebruikt heeft, reikt hij den pot over aan den genen die naast hem zit, en dezelve blijft alzoo rondgaan, tot dat hij ledig is of het gezelschap genoeg gedronken heeft.

De bevolking van St. Jago bedraagt naar gissing niet boven de 50,000 zielen, hoewel men het aantal op aanmerkelijk hooger aanslaat. Er zijn eene groote menigte slaven, die zeer menschlievend behandeld worden.

Het land is, naar den kant van de rivier de Mayo, de Colina en de Cordilleras, bijzonder schoon en ongemeen vruchtbaar. Het is bijna eene aansenschakeling van *cuintas* of buitenplaatsen, aan heeren uit de stad toebehoorende, en waarheen zij dikwijls eene wandeling doen of zich bij gelegenheid van het gewoel afzonderen, naar dat dit meest met hunnen smaak of gemak overeenkomt.

Over de Cordilleras loopt een weg, door welchen St. Jago met Buenos Ayres gemeenschap heeft; doch gedurende vier maanden is hij door de vorst gesloten en altijd moeilijk om langs te reizen. Men zeide mij, dat dit, zoo de muilezels en gidsen niet bedreven zijn, bijzonder

der gevaarlijk is, omdat de steilten en gapingen zoo verbazend hoog of diep zijn. Mendoza is de eerste stad, waar men aan de oostzijde aankomt; van waar het eene aanhoudende vlakte is tot aan de rivier de la Plata.

De weinige merkwaardige steden in Chili zijn: Valparaiso, Penco of Conception, Copiapo, Coquimbo, Chilan, Quillota, Aconagua, Rancagua, Maule, St. Jan de la Cordillera en Mendoza. De laatste, die thans in de magt der Patriotten is, gelijk ook die aan de oostzijde van de Cordilleras liggen, behoeven, denk ik, niet langer onder de steden van Chili geteld te worden. De steden zijn niet zeer bevolkt en bestaan voornamelijk uit Mestiezen, Mulatten en Indianen.

De bestuurder van dit koninkrijk wordt President genoemd, en handelt ondergeschikt aan den Onderkoning van Lima; doch door den afstand, zoo wel als omdat hij geene geschikte gemeenschap heeft, mag men hem volstrekt onafhankelijk noemen. St. Jago is altijd zijne verblijfplaats, alwaar hij het hoofd van het hof is, hetwelk uit vier Regters, twee Procureurs-Generaal en eenigen van lageren rang, als Rapporteurs, Secretarissen enz. enz., bestaat.

Terwijl ik mij in deze stad bevond, kwam er bevel om de regtbank der Inquisitie te herstellen, welk bevel ten eerste in werking gesteld moest worden. Dit hof is ondergeschikt aan dat van Lima, welk eenen Commissaris-Generaal met het noodige aantal Officieren naar St. Jago zendt; dezen worden in de onderscheiden steden verdeeld,

deeld, „ alwaar zij zich, „ gelijk Frazier zegt, „ toeleggen op de ontdekking van ware of vermeende toovenaars en van zekere misdaden, „ waarvan de Inquisitie kennis moet nemen, als „ veelwijverij enz. Van ketters ben ik zeker, „ dat er geen in hunne handen valt: de menschen oefenen zich daar zoo weinig, dat zij „ niet in gevaar zijn om door te groote nieuwsgierigheid van den regten weg te geraken; de „ begeerte om zich door een' aanzienlijken titel „ van anderen te onderscheiden, doet alleen „ eenige geestelijken een weinig schoolsche godgeleerdheid en zedekunde leeren, om den naam „ van Licentiaat of Doctor te kunnen dragen, „ dien de Dominicanen en Jesuiten, volgens een „ privilegie, dat hun door den Paus geschonken is, „ dragen, hoewel er te St. Jago geene Universiteit gevestigd is; doch zij kunnen deze titels „ zoo gemakkelijk bekomen, dat er onder de „ Licentiaten eenigen zijn, die geen Latijn verstaan, welke taal zij niet als noodzakelijk beschouwen, om de wetenschappen te leeren.”

Ik zal mij niet aanmatigen te beslissen, of de opmerkingen van dezen schrijver waar of valsch zijn: maar ik kan zeggen, dat zoodra bekend gemaakt was, dat dat onbarmhartige hof weder in deszelfs oorspronkelijke werkzaamheden hersteld was, het een misnoegen op het gelaat van elk eenen, tot welke klasse of genootschap hij ook behoorde, verspreidde. Ik hoorde daarop echter geene aanmerking maken; het was misschien voorzigtig stil te zwijgen.

Aard-

Aardbevingen of *tremblor de tierras*, en dikwijls zeer ontrustende, worden geheel Chili door veelmalen gevoeld; en deze stad, zoo wel als andere steden, draagt daarvan in de huizen in waarheid duidelijke blijken; want men bouwt er zelden van twee verdiepingen en altijd van bouwstoffen, die geschikt zijn om een' onverwachten schok te weerstaan, als ongebakken steenen met rotting of eene andere even veerkrachtige stof ingelegd. Onder de aardbevingen, die hier voorgevallen zijn, was de sterkste die van het jaar 1647, toen de geheele stad bijna verwoest werd, en de inwoners grootendeels omkwamen; want die niet in den draaistroom van deze losbarsting der natuur verzwolgen werden, werden slagtoffers van de daarop volgende ziekte, dewijl de lucht een' geruimen tijd met de ongezondste uitwasemingen vervuld was. De geschiedschrijvers zeggen, dat deze aardbeving drie dagen achtereen duurde: ik gevoelde slechts den schok van eene, die zeer gering was.

Het geheele landschap is zeer rijk in allerlei metalen, bijzonder goud, zilver en koper: doch wegens de inwendige beroerten en onderscheiden omwentelingen, welke dit geweest in de laatste 4 of 5 jaren ondergaan heeft, wordt nu in geen der mijnen van eenig aanbelang gewerkt. Ik ging niet naar de mijnen, en dewijl er in het land geen mineraalkundige was, was ik hier, in het verkrijgen van stalen, niet zoo gelukkig als te Lima.

Slechts eenige dagen na mijne aankomst te

M

St.

St. Jago, was er een gerucht in omloop, dat men van Conception oorlogschepen gezien had, welk gerucht gevolgd werd door het berigt, dat het Engelsche Smaldeel de haven van Valparaiso verlaten had, om jagt op dezelve te maken. Mijne gewaarwordingen, van achtergelaten te wezen, kunnen gemakkelijker gevoeld dan beschreven worden; want hoewel ik mij in een huis bevond, waar alles tot mijnen dienst was, konde ik niet dan met leedwezen afwezig zijn, waar mijne tegenwoordigheid welligt van nut mogt geweest zijn: het bleek echter, dat deze oorlogschepen wolken geweest waren; binnen veertien dagen waren de Briton en het Smaldeel terug gekeerd, en daar ik wenschte, mij den overtocht naar Engeland te verzekeren, gelaatte ik mijnen gids, de paarden gereed te maken, om op te zitten, en na eene zelfde reis als ik in het begin van dit hoofdstuk beschreven heb, kwam ik aan boord, waar ik tot mijn groot genoegen mijne oude vrienden allen wel vond, zoo als ik hen gelaten had, en met mij verlangende Kaap Horn om te zeilen en naar dat gelukkige land terug te keeren, welk de verschillende voorwerpen van onze genegenheid bezat, en welks waarde alleen in een zoo afgelegen gewest volkomen geschat kan worden.

BE-

BESLUIT.

De morgen van den 28^{en} Maart, toen wij de haven van Valparaiso verlieten, was bijzonder helder, doch de wind liep schielijk om naar het zuiden, en veroorzaakte, dat wij weder het eiland Juan Fernandez in het gezigt kregen. Hier werd de wind gunstig, en naar mate wij meer naar het zuiden kwamen, wakkerde dezelve op, en den 13^{en} April bevonden wij ons op de breedte van Horn. Het weder was nu onstuimig geworden, en de zee rolde met hevige golven van de pool, die tegen de onherbergzame stranden van Terra del Fuego en het Staten-eiland bruisend aanklotsen: doch niettegenstaande dit en onze onbekendheid met de straat Le Maire, was het oogmerk van Sir Thomas Staines, langs dien weg de Atlantische Zee weder op te zoeken. Toen de nevel, die over het land gezwefd had, optrok, bevonden wij een weinig beoosten den ingang te zijn, en konden denzelven naauwelijks inloopen, zonder door den stroom op het Staten-eiland gedreven te worden, welks stranden zich allerverschrikkelijkst vertoonden. Wij waren naauwelijks de klippen

M 2

ont-

ontkomen en de straat ingeloopt, toen onverwachts een rukwind de groote ra wegslingerde; doch wij kwamen gelukkig den uithoek voorbij, en waren weldra in den grooten Atlantischen Oceaan overgebracht: nu werden de timmerlieden aan de groote ra te werk gezet, en op den vierden dag was de klamp gereed en weder boven. Onze reisgenoot, de Tagus, niet in staat om ons door de straat te volgen, loefde op en zeilde naar de oostzijde van het Staten-eiland, en kwam niet voor den 27^{en} April weder bij ons, toen wij in de haven van Rio de Janeiro aankwamen. In deze haven vonden wij den Admiraal Dixon, die zich gereed maakte om met zijn Smaldeel naar Engeland over te steken. Wij werden met den meesten spoed uitgerust, en lieten alle op den 14^{en} Mei het anker, om naar het vaderland terug te keeren. Op onze verdrietige tehuisreis kregen wij eerst berigt, dat Napoleon van Elba weder in Frankrijk gekomen was, welk spoedig door een verhaal van zijnen tegenspoed in den gedenkwaardigen slag van Waterloo gevolgd werd, maar wij vernamen de bijzonderheden niet voor den 7^{en} Julij 1815, toen Zijner Majesteits schip te Plymouth behouden aankwam; met welken dag gevolgelyk mijn reisverhaal eindigt.

E I N D E.

B+
6.

